

T.C.
YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

KÜRT SİYASAL HAREKETİNDE İSLAMİ BİR AKTÖR
IRAK KÜRDİSTAN İSLAMİ BİRLİK PARTİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Lokman Karadağ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bardakçı

İSTANBUL, 2016

**T.C.
YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI**

**KÜRT SİYASAL HAREKETİNDE İSLAMİ BİR AKTÖR
IRAK KÜRDİSTAN İSLAMİ BİRLİK PARTİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Lokman Karadağ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bardakçı

İSTANBUL, 2016

ÖZET

Kürt Siyasal Hareketi uluslararası arenada ve Ortadoğu'da yaşanan son gelişmelerden etkilenerek kendi içerisinde değişim ve dönüşümlere uğramıştır. Meydana gelen değişikliklerle birlikte Kürt siyasal sahası üzerinde belirleyici bir konuma sahip olan Irak Kürt Bölgesel Yönetimindeki siyasal yapılarda krizler meydana gelirken, Kürt siyasetinin Türkiye boyutunda seçimlerde yaşanan zemin kayması, oy düşüşü ve terör olayları ile birlikte bir kriz ve krize bağlı olarak boşluk dönemi ortaya çıkmıştır. Yaşanan kriz ve Kürt siyasal hareketinde meydana gelen boşluk ile bağlantılı olarak Kürt platformlarında yaşanan tartışmalar ve model arayışları nedeniyle Kürdistan İslami Birlik Partisi bu çalışmada bir tecrübe ve model olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada hareketin günümüzde siyasal bir parti olarak geçirdiği evreler, yaşadığı tecrübeler, hareketin bölgesel ve uluslararası ilişkiler boyutu inceleme konusu yapılırken aynı zamanda hareketin siyasal partiye dönüşmeden önce uzun bir zaman dilimi içerisinde faaliyetlerini gizlilik içerisinde yürüttüğü 1944-1994 yılları arasındaki durumu ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler:

Kürdistan İslami Birlik Partisi, Kürt Siyasal Hareketi, Kürdistan Bölgesel Yönetimi, Ortadoğu, Müslüman Kardeşler, Kürdistan Bölgesindeki İslami Hareketler

ABSTRACT

Kurdish political movement has gone through a change under the influence of the recent developments in the Middle East and international arena. As a result of these changes, the Kurdistan Regional Government, which has had a decisive influence on the Kurdish political field, experienced crises in its political structures. Shift of ground in the Turkish dimension of Kurdish politics, decline of votes, crisis as a result of terror events led to the formation of a period of void. The crisis, the emerging void in the Kurdish political field and accompanying debates on the Kurdish political platform and a search for a new model led the author to put forward in this study the Kurdistan Islamic Union Party as a new experiment and model. The study deals with the movement's phases of evolution, experiences as a political party and its regional and international relations. It also focuses on the activities of the movement between 1944 and 1994, which it had undertaken secretly before it transformed into a political party.

Key words:

Kurdistan Islamic Union Party, Kurdish Political Movement, Kurdistan Regional Government, Middle East, Muslim Brotherhood, Islamic Movements in Kurdistan

ÖNSÖZ

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi hakkında Türkiye’de birçok kaynak bulunmasına rağmen IKBY’de faaliyet gösteren İslami Hareketler veya Kürdistan İslami Birlik Partisi hakkında yazılmış akademik yayınlar yok denecek kadar azdır. Mevcut olan kaynaklar ise kısıtlı bilgiler içermektedir. Bu çalışmada IKBY’ye yapılan ziyaret ile Kürdistan İslami Birlik Partisi’nin IKBY genelindeki kurum ve kuruluşları ziyaret edilmiş ve partinin siyasi büro üyeleri başta olmak üzere, dini liderleri, parlamento grubu, kadın kolları ve öğrenci çalışmaları ile görüşmeler yapılarak hareket hakkında en sağlıklı bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Yapılan görüşmeler ve saha incelemesi sonucu ortaya çıkarılan bu çalışma, taramalar sonucunda elde ettiğim verilere göre Türkiye’de Kürdistan İslami Birlik Partisi hakkında yazılmış en detaylı çalışmadır. Türkiye ile son yıllarda ilişkileri iyi bir düzeye yükselen IKBY hakkında birçok alanda bilgiler mevcut olmasına rağmen IKBY’de faaliyet sürdüren Kürdistan İslami Birlik Partisi hakkında bilgi olmaması bu çalışmanın bu alandaki akademik boşluğu doldurmasını sağlayacaktır.

Kürt siyasetinde son dönemde ard arda meydana gelen radikal değişiklikler ve bu değişiklikler arasında İslami Kürt aktörlerin olmaması, mevcut olanların da medya ve propaganda alanında üzerlerinin örtülmesi veya sürekli geri plana atılmasının önüne geçme isteğim sonucunda bu çalışma ortaya çıkmıştır. Çalışma alanımın mevcut kriz bölgelerinden bir tanesinde olması ve kaynakların azlığı nedeniyle bölgeye yaptığım ziyarette beni son derece misafirperver bir şekilde ağırlayan, bölgenin farklı şehirlerine yaptığım ziyaretlerde her türlü imkanları ile destek olan, Kürdistan İslam Birliği’ne minnetlerimi sunarım. Bölge ve Kürt sorunu hakkındaki engin bilgileriyle konu hakkında bana uzun zamanlarını ayıran Kürdistan İslam Birliği Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Halil İbrahim’e ve KİB teşkilat sorumlusu Mustafa Abdullah’a, Behdinan Kültür Sorumlusu İdris Gazi’ye, Siyasi Büro’da bizi ağırlayan Muhammed Ferec’e, Parlamentoda yardımcı olan KİB parlamenterlerine, KİB Grup Başkanı Ebubekir Heledny’e, Süleymaniye’deki evinde ağırlayan ve KİB tarihi hakkında yardımcı olan KİB lideri Selahaddin Muhammed Bahaeddin’e, KİB eski Bağdat Parlamentosu Bakanı Dindar Doski’ye, KİB kurucularından Cemal Yahya’ya, Kadın başkanlar Nask Tofiq, Siham Omer ve Dr. Kurdistan Amidi’ye teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez döneminde tezimin her türlü teknik konusu hakkında yardımcı olan ve tezimi titizlikle inceleyen değerli hocam Yrd. Doç. Mehmet Bardakçı’ya ve yine tez süresince bana sabırla yardımcı olan eşime teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
Kapak.....	II
Özet.....	III
Abstract.....	IV
Önsöz.....	V
İçindekiler.....	VI
Tablolar Listesi.....	IX
Kısaltmalar.....	X
Giriş.....	XII

Birinci Bölüm

IRAK KÜRT BÖLGESEL YÖNETİMİ

1.1. Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin Jeopolitik Konumu ve Tarihsel Süreci.....	15
1.2. Irak Kürt Bölgesel Yönetiminde Etnik Gruplar.....	18
1.3. Irak Kürt Bölgesel Yönetiminde Dini Gruplar.....	19
1.4. Irak Kürt Bölgesel Yönetiminde Siyasi Gruplar.....	19
1.4.1 Irak Kürdistan Demokrat Partisi (IKDP).....	20
1.4.2. Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği (IKYB).....	21
1.4.3. Değişim Hareketi (Gorran) Partisi.....	21
1.4.4. Irak Kürt İslami Hareketi (Bzotnava İslami).....	22
1.4.5. Komela İslami Hareketi.....	23

İkinci Bölüm

KÜRT SİYASAL HAREKETİ

2.1. Kürt Siyasal Hareketi'nin Tanımı.....	24
2.2. Kürt Siyasal Hareketi'nin Tarihsel Süreç İçinde Değerlendirmesi.....	24
2.3. Kürt Siyasal Hareketi'ni Etkileyen İç Faktörler.....	30
2.3.1. Kürt Siyasi Hareketleri Arasında Meydana Gelen İç Çatışmalar.....	31
2.4. Kürt Siyasal Hareketini Etkileyen Dış Faktörler.....	31
2.4.1. Soğuk Savaş Dönemi İdeolojileri Etkisi.....	31
2.4.2. Müslüman Kardeşlerin Etkisi.....	32
2.4.3. İran Devriminin Etkisi.....	33
2.4.4. Afganistan İşgali ve Afgan Cihadı Etkisi.....	33

Üçüncü Bölüm
KÜRDİSTAN İSLAMİ BİRLİK PARTİSİ

3.1. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin Doğuşu ve Tarihsel Arka Planı.....	35
3.2. Hareketin Teşkilat Yapılanması.....	38
3.3. Hareketin İran-İrak Savaşı'na Bakışı.....	40
3.4. Behdinan ve Soran Hareketi'nin Birleşmesi.....	41
3.5. Karizmatik Liderlik ve Partileşmeye Doğru.....	45
3.6. Hareketin IKBY'de Yayılması ve İzlediği Metotlar.....	47
3.6.1. Terbiye ve İslah Metodu.....	47
3.6.2. Vaaz ve İrşad Metodu.....	48
3.6.3. Kamplarda İslami İlimler Eğitimi Metodu.....	48
3.6.4. İnsani Yardımlar.....	49
3.7. Hareketten Siyasete Kürdistan İslami Birlik Partisi.....	55
3.8. Kürdistan İslami Birlik Partisi; Tanım, İlkeler ve Stratejisi.....	58
3.8.1. Kürdistan İslami Birlik Partisi Dört Yıllık Çalışma Stratejisi.....	60
3.8.2. İç Tüzük 8. Madde: Üyelik Hakları.....	62
3.9. Kürdistan İslami Birlik Partisi Birimler ve Teşkilat Şeması.....	63
3.10. IKBY Siyasetinde Kürdistan İslami Birlik Partisi.....	65
3.11. IKBY Seçimleri ve Kürdistan İslami Birlik Partisi.....	67
3.11.1. İslami Hareket ile İttifak ve 1992 Seçimleri.....	67
3.11.2. 1992-2005 Seçimleri Arasında KDP-KYB Çatışmaları ve Seçimsiz Dönem	68
3.11.3. 2005 Seçimleri ve Kürdistan İslami Birlik Partisi'ne Saldırıları.....	68
3.11.4. 2005 Seçimlerinde 3. Blok Eleştirisi ve Cevaplar.....	70
3.12. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin Amerikan İşgaline Bakışı ve Irak İhvanı	73
3.13. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin Silahsız Siyaseti ve Milli Orduya Bakışı	76
3.13.1. Kürdistan İslami Birlik Partisi ve Silahsız Siyaset.....	76
3.13.2. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin Milli Ordu ve Peşmergeye Bakışı...	77
3.14. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin DAİŞ ile Mücadelesi.....	80
3.15. Kürdistan İslami Birlik Partisi, Kadın ve Demokrasi.....	82
3.15.1. Kadın'ın Parti içerisindeki Konumu.....	82
3.15.2. Parti'nin Demokrasi Anlayışı.....	86
3.16. Kürdistan İslami Birlik Partisi ve Diğer İslami Gruplar Neden İktidar Olamıyor?.....	87
3.16.1. Milli Merhale Dönemi.....	87
3.16.2. Siyasi Tecrübelerin Yeni olması.....	88

	Sayfa No.
3.16.3. Seçimlerde Yapılan Yolsuzluklar.....	89
3.16.4. IKDP-IKYB Savaşı Sonrası Bölgenin İki Parti Arasında Paylaşılması....	90
3.16.5. Halkın Henüz Kültürel İslam Merhalesinde Olması.....	90
3.16.6. Ekonomik Sebepler.....	91
3.16.7. Radikal Gruplar ve DAESH'in Etkisi.....	92
3.17. Kürdistan İslami Birlik Partisi Kürdistan Başkanlık Krizine Bakışı.....	93
3.18. Kürdistan İslami Birlik Partisi Medya Çalışmaları.....	94

Dördüncü Bölüm

KÜRDİSTAN İSLAMİ BİRLİK PARTİSİ KÜRTLER VE KÜRDİSTAN

4.1. Kürdistan İslami Birlik Partisi ve Kürt Sorunu.....	97
4.2. Kürdistan İslami Birlik Partisi Kürt Devleti ve Birleşik Kürdistan.....	99
4.3. Partinin AB'deki Kürtler Arasındaki Çalışmaları.....	102
4.4. Partinin Ankara - PKK arasındaki Çözüm Sürecinde Rolü.....	103
4.5. Partinin ENK-S, PYD ve Suriye Muhalefeti Arasındaki Görüşmeler Üzerin- de Rolü.....	105
4.6. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin İslami Partiler Üzerindeki etkileri.....	106
4.7. Kürdistan İslami Birlik Partisi 140. Madde ve Sorunlu Bölgeler.....	107

Sonuç

Sonuç ve Öneriler.....	109
Kaynakça.....	113

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Kürdistan Bölgesi'nde Müslüman Kardeşler Hareketleri.....	52
Tablo 2: KİB Teşkilat Şeması.....	64
Tablo 3: Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin Yıllara Göre Aldığı Oy Oranı.....	73

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BOTAŞ	BORU HATLARI İLE PETROL TAŞIMA A.Ş.
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
DAEŞ	Irak ve Şam İslam Devleti
DDKO	Devrimci Doğu Kültür Ocakları
DEHAP	Demokratik Halk Partisi
DEP	Demokrasi Partisi
DTP	Demokratik Toplum Partisi
ENK-S	Suriye Kürt Ulusal Kongresi
HADEP	Halkın Demokrasi Partisi
HAK-PAR	Hak ve Özgürlükler Partisi
HDP	Halkların Demokratik Partisi
HEP	Halkın Emek Partisi
Hüda-Par	Hür Dava Partisi
KADEP	Katılımcı Demokrasi Partisi
IKBY	Irak Kürt Bölgesel Yönetimi
IKDP	Irak Kürdistan Demokrat Partisi
KDP-S	Kürdistan Demokrat Partisi Suriye
KİB	Kürdistan İslam Birliği
KNK	Kürdistan Ulusal Kongresi
KSDO	Kurdistan Student Development Organization
WAMY	World Assembly of Muslim Youth
ÖZDEP	Özgürlük ve Demokrasi Partisi
PDK-İ	Kürdistan Demokrat Partisi İran
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
PYD	Demokratik Birlik Partisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

TİP	Türkiye İşçi Partisi
TKDP	Kürdistan Demokrat Partisi Türkiye
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

GİRİŞ

Uluslararası siyasal sistemi meşgul eden konular arasında yerini alan Kürt sorunu ve bu sorunun sosyo-politik temsiliyetini farklı gruplar halinde üstlenmiş şekliyle Kürt siyasal hareketi Osmanlı Devletinin çöküşüyle birlikte farklı boyutlarıyla yeniden ortaya çıkmıştır. Daha önce feodal beylikler, yerel isyanlar şeklinde karşımıza çıkan ve politik amaç taşıyan Kürt siyasi grupları Osmanlı Devletinin yıkılışı ile birlikte ortaya çıkan boşluk döneminde artık farklı örgütlenmelere ve yapılanmalara gitmiştir. 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde dernekleşmelerle işe koyulan Kürt siyasi grupları 1940'ın ortalarında siyasi boyutlarını daha organize bir hale getirmeyi başararak artık partileşme sürecine girmiştir. Kürt siyasal hareketinin ilk partileşme tecrübesi olarak nitelendirilen siyasi boyutu ilk kez İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgede Kürdistan Demokrat Partisi olarak karşımıza çıkmaktadır. 2. Dünya Savaşı'nın bitişine denk gelen bu dönem Kürt siyasal hareketi üzerinde daha sonra etkileri farklı boyutlarda ortaya çıkacak tarihi bir dönemdir. Bu dönem isyanlara önderlik eden tarihi şahsiyetler, örgütsel faaliyetler içerisinde bulunan Kürt grupları ve geleneksel mollalar tarafından yönlendirilen Kürt siyasal hareketinin, düzensiz milliyetçi amaçlar taşıyan oluşumlardan siyasi partilere adım attığı bir süreç olmuştur.

Osmanlı Devletinin dağılmasından sonra Türkiye'de iktidara gelen yeni yönetimin Kürt siyasal hareketine yönelik başlattığı İskân Kanunları, zorunlu göçler ve tehcir kanunları ile bu hareketlere önderlik eden İslami kimlikli mollalar, şeyhler ve âlimleri başarılı bir şekilde pasifize edilmiştir. Kürt hareketlerine önderlik eden İslami kimlikli liderlerin pasifize edilmesiyle Türkiye sathında faaliyet gösteren Kürt siyasal hareketlerinin bir dönüşüme uğrayarak yeni dönemde sol kimlikli bir politik felsefeyle ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Kürt toplumu üzerinde İslami kimliğin etkisinin kırılmasıyla ortaya çıkan Kürt siyasal hareketi 1960 sonrası dönemde Kürt politik sahasındaki çalışmalarını Türk sol hareketleriyle girdiği ilişkilerle devam ettirmiştir. Bu nedenle Türkiye siyasi sahasının etkisinde gelişen Kürt siyasal hareketi Irak ve İran Kürtlerinin bağımsızlık arayışlarının aksine ezilmiş halklar, işçi sınıfları ve proleter propaganda çerçevesinde gelişen bir sosyalist çizgi benimsemiştir.

Milliyetçi bir politik felsefe ve Marksist-sosyalist etki altında gelişen Kürt partilerinin siyasi partileşme süreçleri 2. Dünya Savaşı'nın bitişine denk gelirken İslami kimlikli Kürt hareketlerinin düzenli siyasi hareket boyutu kazanmaları ve siyasi partileşme süreçleri 1980'nin sonlarına rastlamaktadır. Diğer Kürt politik gruplarının aksine İslami kimliği benimseyen ve politik felsefelerini Müslüman Kardeşler düşüncesinin etkisi altında devam ettiren İslami Kürt hareketleri İran ve Irak'ta Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. İran Kürtleri arasında

büyük bir taban kazanarak İran Devrimi'nde aktif rol oynayan ve İran Devrimi'nin Kürt ayağı sayılan Ahmed Müftüzade önderliğindeki Senenek merkezli hareket Kürt siyasal hareketinin İslami boyutunu teşkil eden İslami Kürt hareketleri açısından doruk bir noktayı teşkil etmiştir. İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde Şah Rejimine karşı gerçekleştirdiği kitlesel gösterilerle Şah Rejimi'nin Kürt ayağına psikolojik darbe vuran ve uluslararası siyasal sistemi derinden etkileyen İran Devrimi'nde Humeyni'yle birlikte aktif bir süreç izleyen Ahmed Müftüzade liderliğindeki oluşum, Kürt siyasal hareketinin İslami çizgisi açısından daha önce ulaşılmamış bir noktayı teşkil etmiştir.

İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde İran Devrimi'yle birlikte Ahmed Müftüzade önderliğinde İslami Kürt hareketinin politik bir aktör olarak ortaya çıkması, IKBY'de de yine Müslüman Kardeşler geleneğinden gelen İslami hareketin siyasal bir partiye dönüşmesi Kürt siyasal hareketi için yeni bir dönem olmuştur. 1940-1987 arası dönemde rakipsiz olarak siyasi çalışmalar yürüten milliyetçi ve Marksist-sol çizgiyi benimseyen siyasi Kürt partileri için artık bir dönemin sonu olmuştur. İslami Kürt kimliğiyle Kürt sorunu konusunda yeni bir kavramsal yaklaşımın ortaya çıkması daha önce Kürt sorunu konusunda var olan tekel sürecini fiilen sonlandırmıştır.

Günümüzde İslami hareketlerin birer siyasi parti olarak aktif çalışmalar içerisinde olduğu ana merkez IKBY'dir. Türkiye'deki İslami Kürt oluşumların aksine Irak Kürt bölgesindeki İslami Kürt hareketlerinin giderek toplumsal taban elde etmesinde ve bölgede siyasi ağırlık kazanmasının temelinde Müslüman Kardeşler düşüncesinin sistematik ve metodolojik mekanizmasının etkisinde kalmasından kaynaklanmıştır. Türkiye'de Osmanlının çöküşü ile birlikte İslami Kürt hareketlere yönelik başlatılan pasifize etme operasyonları benzer şekilde Baas Rejimi tarafından Kürt Bölgesinde İslami Kürt oluşumlara da uygulanmıştır. Fakat Türkiye ve Suriye'deki İslami Kürt hareketlerinin bir çöküş yaşamasının en temel sebebi bu Kürt hareketlerini yönlendiren mekanizmanın tarikat ve tasavvuf geleneğinden gelmiş olmasıdır. İslami bir kimlikle Kürt siyasal hareketi üzerinde belirli bir etkiye sahip olan tasavvuf ve tarikat grupları sosyalizm ve komünist düşüncenin Kürt siyasal sahasına giriş yapmasıyla Kürt siyaseti sahasında yeni ideolojilerle karşılaşmıştır. Fakat tarikat ve tasavvuf gruplarının bu ideolojik yapılar karşısında tutunacak herhangi bir politikstratejik ve felsefi alt yapıya sahip olamaması bu grupların geri dönülemez hızlı çöküşlerini de beraberinde getirmiştir. Komünist düşünce ve sosyalizmin güçlü ideolojik yapısı karşısında herhangi bir direnç gösteremeyen tarikat ve tasavvuf grupları çok kısa bir süre içerisinde büyük bir bozgun yaşayarak Kürt siyasal hareketinin Suriye ve Türkiye'deki Kürt siyaset alanını bu ideolojilere bırakmıştır.

Bu çalışmada Kürt siyasal hareketi içerisinde farklı bir boyutu temsil eden İslami Kürt akımının bir dalı inceleme konusu yapılırken İKBY merkez alınmıştır. İslami Kürt hareketlerinin tarihsel süreç içerisinde Irak, İran ve Türkiye'deki siyasi sahayı etkileyen sosyo-politik süreçleri genel bir çerçeve içerisinde değerlendirme konusu olmuştur. İKBY'de genel anlamda öne çıkan bütün İslami Hareketler Müslüman Kardeşler düşüncesi üzerine politik felsefelerini inşa ettiği halde bu hareketlerin zaman içerisinde silahlı mücadele yöntemlerine başvurmaları ve aralarında meydana gelen liderlik krizleri gibi nedenlerle parçalanmış ve günümüzde zayıf bir şekilde ulaşabilmişlerdir. Çalışmamızın ana konusunu oluşturan Kürdistan İslami Birlik Partisi İKBY'deki diğer İslami gruplardan farklı olarak hareketi etkileyecek herhangi bir ayrılma ve liderlik krizi içerisine girmeden günümüze kadar sosyo-politik etki alanını genişleterek faaliyetlerini devam ettirmektedir. İKBY'de Müslüman Kardeşler'in bir dalı olarak kabul edilen Kürdistan İslami Birlik Partisi günümüz Kürt siyasal hareketi içerisinde siyasi bir parti olarak İslami-Kürt akımının en büyük siyasi temsilcisi konumundadır. Hareket İKBY'de 1940'ın sonlarından başlattığı İslami ve etnik çalışmalarını 1994 yılında siyasi partiye dönüştürerek devam ettirmektedir.

Bu çalışma İKBY'de bulunan Kürdistan İslami Birlik Partisi'ni incelerken şu araştırma sorularını cevaplamayı hedeflemektedir: İKBY'de var olan siyasi, etnik ve dini gruplar nelerdir? Kürt siyasal hareketini etkileyen iç ve dış faktörler nelerdir? Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin doğuşu, gelişimi ve teşkilat yapılanmasının özellikleri nelerdir? Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin izlediği metodlar, hedefler ve stratejisi hangi unsurları içerir? Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin ideolojisi ne tür özellikler gösterir? Kürdistan İslami Birlik Partisi ve diğer İslami gruplar neden iktidar olamıyor? Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin Kürt meselesine bakışı nasıldır?

İnceleme konusu çalışmanın geçirdiği değişim ve dönüşümler tarihsel süreç içerisinde ele alınmış ve birinci el kaynaklar kullanılarak hazırlanmıştır. Türkiye'de konu hakkında kaynak sıkıntısı nedeniyle birincil el kaynaklar olarak Kürtçe, Arapça ve İngilizce kaynaklar tercih edilmiştir. İKBY'nin jeopolitik konumu ve tarihsel gelişim sürecinin ele alındığı birinci bölüm ile Kürt siyasal hareketinin genel tanım ve değerlendirmesinin ele alındığı ikinci bölüm çalışmanın daha iyi anlaşılması için hazırlanmıştır. Üçüncü bölümde Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin partileşme öncesi dönemi ve partileşme sonrası dönemi ele alınırken Dördüncü bölümde partinin bölge ile ilişkileri ve Kürt siyasal hareketi içerisindeki mevcut konumu değerlendirme konusu olmuştur.

Birinci Bölüm

IRAK KÜRT BÖLGESEL YÖNETİMİ

1.1. Irak Kürt Bölgesel Yönetiminin Jeopolitik Konumu ve Tarihsel Süreci

Günümüzde Irak Merkezi Hükümeti'ne bağlı federatif bir yapıya sahip olan Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY)^[1]'nin çağdaş tarihçesi Osmanlı'nın yıkılış dönemlerine denk gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin çöküşü ile Irak Kürtleri Eylül 1922'den Temmuz 1924 yılına kadar süren bir krallık kurmayı başarmıştır.^[2] Kürt Krallığının başkenti sayılan Süleymaniye'de bir Kürt devleti kurmak amacıyla 1921 yılında bir bildiri yayınlanmıştır. Şeyh Mahmud Berzenci Kürt Kralı olarak kendini ilan etmiştir.^[3] Günümüz IKBY'si 1922-1924 yılları arasında federatif ve siyasi anlamda 3 yıl gibi bir süre zarfında savaş ve çatışmalar ortamında ayakta kalabilmiş ve kendi bakanlıklarını atamış Kürt Krallığının taşıyıcısı durumundadır.

1970 yılında Barzani ve Bağdat Hükümeti arasında yapılan anlaşma ile IKBY olmuştur.^[4] 1990-1991 yılları arasında gerçekleşen Körfez Savaşı sonrasında ABD ve İngiltere liderliğindeki Koalisyon Güçlerinin IKBY'de uçuşa yasak bölge oluşturması ile bölgede defacto anlamda bir özerklik oluşmuştur. Bu durum Kürtlere karşı soykırıma devam etmek isteyen Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak Hükümeti kuvvetlerini engellediği gibi Kürtlerin kendi hâkimiyetlerine de izin vermiştir. 1992 yılında Irak Kürt Cephesi ile siyasi partilerin ittifakı sonucu parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmış ve Irak'ta Kürt Bölgesel Hükümeti kurulmuştur.^[5] 5.2 milyonluk artan nüfusu ile Erbil, Süleymaniye ve Duhok büyük şehirlerine sahip bölge 40.000 km² den oluşan bir alana sahiptir.^[6] IKBY Kürt Bölgesi Başkanlığı ve Kürt Parlamentosu kurumlarından oluşmaktadır. Irak anayasasında öngörüldüğü gibi IKBY'deki kurumlar, bölge bütçesi, polis ve güvenlik, eğitim ve sağlık politikaları, doğal kaynaklar yönetimi ve altyapı geliştirme olmak üzere birçok alanda yasama ve yürütme yetkisine sahiptir.^[7] Kuzeyde Irak ve Türkiye, doğuda İran ve batıda Suriye ile

[1] Dışişleri Bakanlığı Açıklamaları: <http://erbil.bk.mfa.gov.tr/ShowAnnouncement.aspx?ID=117801>, Erişim Tarihi: 21.3.2016

[2] James M.Prince, A Kurdish State in Irak, Current History 92, 1993, pp:17-22

[3] Anthony Ham, Middle East, 6th edition, 2009, p, 239.

[4] Contemporary history, <http://cabinet.gov.krd/p/p.aspx?l=12&p=216>, Erişim Tarihi: 20.3.2016.

[5] KRG: Kurdistan Regional Government, <http://thekurdishproject.org/history-and-culture/kurdish-democracy/krk-kurdistan-regional-government/>, Erişim Tarihi: 20.3.2016.

[6] The Kurdistan Region in Brief, <http://cabinet.gov.krd/p/page.aspx?l=12&s=050000&r=300&p=210>, Erişim Tarihi: 20.3.2016.

[7] Kurdistan Regional Government, <http://dfr.gov.krd/p/p.aspx?p=88&l=12&s=030400&r=403>, Erişim Tarihi: 20.3.2016.

coğrafi sınırları olan bölge verimli ovalar ve Zagros Dağları'nın bulunduğu bir bölgedir. Büyük Zap ve Küçük Zap kolları ile beslenen Dicle nehri ve Şirvan Nehri bölgenin su kaynakları arasındadır. İKBY'de yerden ortalama 2400 metre yüksekliğe sahip olan dağların yüksekliği bazı yerlerde 3.000-3.300 metreye kadar çıkabilmektedir. İran sınırındaki Halgurd Dağı 3660 metreye varan uzunluğu ile bölgenin en yüksek dağıdır. Bölgedeki ormanlık alanlar sadece yüksek dağ sırtlarında yer almaktadır.^[8] Başkenti Erbil olan Bölgesel Yönetim'de resmi dil olan Arapça ve Kürtçe'nin yanısıra Türkmençe, Ermenice ve Süryanice dilleri de konuşulmaktadır.

Türkiye'nin terör örgütü PKK^[9] (Kürdistan İşçi Partisi) ile yaşadığı sorunlar sonrası İKBY'nin özerk bir statü kazanması ve Türkiye sınırında bağımsız Kürt söylemleri Türkiye ve İKBY arasında uzun bir soğukluk döneminin yaşanmasına sebep olmuştur. 2010 yılında Mesut Barzani'nin Türkiye'ye düzenlediği bir ziyaret ile Türkiye ve İKBY arasındaki ilişkilerin yeniden canlanmasını sağlamıştır. Ziyaret sonrası Türkiye ve bölge arasında ekonomik ve kültürel canlılık meydana gelmiştir.

Türkiye'nin Iraklı Kürtler ile ekonomik ilişkilerini gözden geçirmesine ve enerji politikasını değiştirmesine neden olan gelişme ise 2011 yılının Kasım ayında yaşanmıştır. Dünyanın en büyük petrol şirketi olarak kabul edilen Exxon Mobil'in Irak Yönetimi'nin tüm itirazlarına rağmen "tartışmalı bölgede" İKBY'yi muhatap olarak bir petrol anlaşması imzalaması Türkiye için dönüm noktası olmuştur. Bu tarihe kadar İKBY'de yaklaşık 40 kadar küçük ve orta ölçekli petrol şirketi faaliyet gösteriyordu. Fakat dünyanın en büyük şirketinin bölgeye girmesinin hemen ardından diğer petrol şirketlerinin de bölgeyle ilgilenme haberleri gelmeye başlamıştır. Başlangıçta Irak Yönetiminin itirazları bazı büyük çaplı şirketlerin hareket etmemesine neden olsa da kısa sürede diğer büyük şirketlerin Exxon Mobil'i izleyeceği belli olmuştur. Bu tarihten sonra hızla diğer çokuluslu petrol şirketlerinin İKBY'ye gireceğinin kesinleşmesi Türkiye için yeni bir stratejik enerji kararı almasına neden olmuştur. Uzun süreden beri Türkiye'nin küçük çaplı özel şirketleri İKBY'de enerji kaynaklarını işletmelerine rağmen Türkiye resmi olarak İKBY'deki enerji ilişkilerinden uzak duruyordu. Exxon Mobil'in İKBY ile yaptığı anlaşmadan sonra ise Türkiye iki yönlü bir karar almıştır. Bu kararın bir yönü Türkiye ile İKBY arasında yeni bir boru hattı inşa edilerek İKBY'den petrol ve doğal gazı Türkiye'ye ve oradan dünyaya taşımaya yöneliktir. Kararın ikinci boyutu ise Türkiye'nin resmi enerji şirketlerinin İKBY'ye girmesidir. Türkiye, Irak Yönetiminin kara listesine

[8] Kurdistan's geography and climate, <http://cabinet.gov.krd/p/page.aspx?l=12&s=050000&r=303&p=213>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.

[9]PKK, <http://www.mfa.gov.tr/pkk.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 21.3.2016

girmemek için bu sorunu Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. (BOTAŞ) altında yeni bir şirket açarak çözmeye çalışmıştır. Bu karar hala uygulamaya geçirilmesinde Neçirvan Barzani'nin ziyaretleriyle de görüldüğü gibi Türkiye açıkça siyasi olarak IKBY'deki yeni enerji devrimini desteklemeye başlamıştır.^[10]

IKBY'nin Türkiye ile ilişkilerinin yaşadığı doruk nokta 2013 yılında Mesud Barzani'nin o dönem Başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan'ın davetiyle Diyarbakır'a gelmesidir. "Diyarbakır ziyaretini tarihi olarak değerlendiren Barzani Türkiye'de asker ve Kemalistlerin Kürt sorunun önünde hep engel olduğunu belirtmiş. Madem Kürt asimilasyonu olmayacak, Kürtler inkar edilmeyecekse, biz de Türkiye ile siyasette yeni bir dönem başlattık. 15 yıl aradan sonra Türkiye'de dürüst bir siyaset başladı" diyerek ilişkilerin durumunu ortaya koymuştur.^[11]

IKBY'deki petrolün Türkiye üzerinden satılması ile Irak ve Şam İslam Devleti (DAEŞ'in) Kobani'ye saldırı başlatması üzerine Peşmerge'nin Türkiye üzerinden Suriye Kürtlere yardıma gitmesine izin verilmesi ile devamlılığını koruyan ilişkiler halen devam etmektedir. Suriye iç savaşı ile birlikte İran'ın Suriye'deki savaşa müdahil olması ve Türkiye ile karşı karşıya gelmesinin yansımaları IKBY'e de yansımıştır. Irak'taki otorite boşluğunu askeri anlamda dolduran İran, IKBY'de yakın ilişki içerisinde olduğu partiler aracılığı ile bölgeye baskılar uygulamaya başlamıştır. IKDP ve Barzani'nin Türkiye ile yakın ilişkiler içerisinde olması İran'ın başkanlık süresini uzatmaya çalışan Barzani ve Partisine karşı darbeye varacak baskılar oluşturmasına neden olmuştur. İran bölge petrolünü dünya pazarına ulaştırmak ve satmak amacıyla Tahran ve Erbil arasında alternatif boru hattı döşeme isteğini son dönemde gündeme getirmiştir.^[12]

Türkiye'nin IKBY ile olan ilişkilerinin bölgede yeni bir Kürt devletinin doğması korkusu nedeniyle uzun bir dönem boyunca kırmızı çizgi dahilinde görülmesi ve bölgedeki gruplar ile ilişkilerin de sadece Sünni Türkmenlerle sınırlı kalması İran'ın bölgedeki politikaları karşısında Türkiye'yi zayıf bir pozisyona düşürmektedir. İran'ın bölgedeki Kürt dini ve siyasi grupları ile olan ilişkileri 1970'lere uzanmaktadır. Türkiye'nin Turgut Özal döneminde bölgeye yönelik başlattığı açılımın Turgut Özal'ın ölümü ile kesintiye uğraması, Necmettin Erbakan döneminde başlatılan ilişkilerin ise 28 Şubat Askeri darbesiyle askıya alınması Türkiye'nin bölgede Ak Parti döneminde başlattığı ilişkileri İran'ın politikaları karşısında yüzeysel kılmaktadır. Güçlü olmayan siyasi ilişkilere rağmen Türkiye'nin 2011 sonrası dönemde bölgeye yönelik tam

[10] TÜRKİYE-KUZEY IRAK İLİŞKİLERİ VE EKONOMİK YANSIMALARI, <http://www.kto.org.tr/d/file/turkiye-%E2%80%93kuzey-irak-iliskileri-ve-ekonomik-yansimalari.pdf>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.

[11] Barzani Diyarbakır ziyaretini anlattı, <http://www.hurriyet.com.tr/barzani-diyarbakir-ziyaretini-anlattı> 25165166, Erişim Tarihi: 21.3.2016.

[12] İran'dan IKBY'ye flaş teklif! <http://rudaw.net/turkish/business/09032016>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.

anlamıyla başlattığı ekonomik girişimler halk tarafından da olumlu karşılanırken İran'ın Şii mezhebi eksenindeki yayılması karşısında halk Türkiye'ye daha yakın bir duruş sergilemektedir.

1.2. Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nde Etnik Gruplar

IKBY'de Kürtler'in yanısıra, Asuriler, Keldaniler, Türkmenler, Ermeniler ve Araplar yaşamaktadır. Bölge %36 oranı ile 0-14 arası genç ve büyüyen bir nüfusa sahiptir. Nüfusun sadece %4'ü 63 yaş üzerindedir. Ortalama yaş oranı 20'dir. IKBY'deki demografik yapı Baas rejimi döneminde yapılan zorunlu göç politikaları nedeniyle önemli ölçüde değişmiştir. 2001 yılına gelindiğinde 1970'ten beri devam eden Baas Rejimi politikaları nedeniyle bölge içerisinde 600.000 kişi yerlerinden edilmiştir. Sadece Kerkük'ten Kasım 1991 yılında 100 bin kişi sınır dışı edilmiştir. UNDP anketine göre, Duhok ilinde yaşayan insanların %66'sı ikametlerini değiştirmek zorunda kalırken Süleymaniye ve Erbil'de rakamlar sırasıyla %31 ve %7 olmuştur.^[13] Baas Rejimi döneminde Kürtlere yönelik uygulanan zorunlu göç politikaları, petrol yataklarının yoğun olduğu bölgelerden Kürt nüfusun arındırılması, Araplaştırma politikaları günümüzde özellikle Kerkük gibi şehirler üzerinde hak iddiaları tartışmalarının gündeme gelmesine sebep olmuştur.

Kürt nüfusunun yoğun olarak yaşadığı bölgede Araplar ve Türkmenler gibi azınlıklar 2. sırada yer almaktadır. Türkmenler Şii ve Sünni olmak üzere iki temel dini mezhep arasında ayrılmaktadır. Kürt nüfusunun sonra siyasi olarak kendi ortak federasyon ve partilerine sahip olan Türkmenler azınlık kotası ile bölge parlamentosunda temsil edilmektedir. Türkmenler kendi kurdukları organizasyonlar dışında Kürt partileriyle kurduğu ilişkiler bakımından en kalabalık katılım olarak Kürdistan İslami Birlik Partisi içerisinde yer almaktadır. Bu bakımdan Kürdistan İslami Birlik Partisi'ne mensup önemli Türkmen âlimler bulunurken aynı zamanda partinin çeşitli kurumlarında yetkili olarak ta yer almaktadır. IKBY'de yaşayan diğer bir etnik grup ise Arap nüfustur. Arap nüfus bölgede kayda değer bir çoğunluğa sahip olmazsa da son göç olayları ile Arap nüfusta değişim olmuştur. Arap Baharıyla birlikte Suriye'de patlak veren iç savaş ile birlikte bölgeye Arap mülteciler de gelmiştir. Fakat Arap mültecilerin en kalabalık akını DAES'in Irak'ın ikinci büyük kenti Musul'un kontrolünü ele geçirmesi sonrasında başlamıştır. Irak ve Suriye'deki savaşlardan sonra Irak ve Suriye'den bölgeye gelen mülteci sayısı 1.4 milyonun üzerine çıkarken Birleşmiş Milletler rakamlarına göre 2014 yılında Irak'tan bölgenin 3 iline toplam 850.000 mültecinin geldiği doğrulanmıştır.^[14]

[13] The people of the Kurdistan Region, <http://cabinet.gov.krd/p/page.aspx?l=12&s=050000&r=304&p=214>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.

[14] Number of Refugees in Kurdistan: 1.4m, <http://rudaw.net/english/kurdistan/01092014>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.

1.3. Irak Kürt Bölgesel Yönetiminde Dini Gruplar

Dini çeşitliliğe sahip olan IKBY’de baskın dini inanç İslamiyet’tir. Bölgenin etnik çoğunluğunu oluşturan Kürtler Sünni’dir ve İslam fıkhnının Şafi mezhebine mensuptur. Sünniliğe mensup olan diğer milletler ise Araplar ve Türkmenlerdir. Bölgede ayrıca Kürtlerden oluşan küçük Feyli Şii bir nüfus ve Sufi grupları bulunmaktadır.^[15] Kitabî dinlerden İslamiyet dışında Ermeni ve Asurilerden meydana gelen Hristiyan dini inancının mensupları da bulunmaktadır. Bölgede etkili olan diğer bir dini inanış şekli ise Yezidilik’tir. Yezidiler aynı zamanda Kürt’tür. Kitêba Cilwe ve Meshafa Reş adında dini metinlere inanan Yezidilerin dini merkezi IKBY’deki Laleş’tedir. Yezidiler Musul’un 120 km batısındaki Şengal dağında, Şihan ilçesinde Telkif’in bazı köy ve kasabalarında, Beşika’da ve Duhok ile Zaho’da yoğunlukta yaşamaktadır. Kendi tahminlerine göre Yezidiler Irak genelinde 560.000 civarında bir nüfusa sahiptir ancak bu konuda resmi bir istatistik yoktur. Hristiyanlardan sonra ikinci en büyük dini azınlığı oluşturan Yezidilerin Irak’ta büyük Hristiyan göçü göz önüne alındığında ülkedeki Hristiyan nüfusu aşacağı düşünülmektedir.^[16]

Yezidiler dışında Yezdani inancına mensup 200.000-250.000 civarında Yarisani (Ehl-i Hak veya Kakai) ve Şebek nüfusu bulunmaktadır. Statüleri ve kökenleri konusunda belirsizlikler olan Şebeklerin Kürt, İranlı, Yezidi ve Türk olduğu söylentileri de vardır. Şebekler daha çok Musul civarında yaşamaktadırlar. Aynı zamanda Müslüman olan ve Kur’an’ı kitap olarak kabul eden Şebeklerin %70’i 12 İmam Şiası’na yakınken geri kalanı ise Sünni’dir. Şebeklerin dışında olan Kakai nüfus ise başta Kerkük olmak üzere İran-Irak sınırında yer alan Büyük Zap Nehri eteklerinde yaşamaktadır. Kakailer ayrıca Hanaqin, Mandali, Calula, Erbil, Süleymaniye ve Horaman bölgesinde de bulunmaktadır. Kirmanşah ve Kasr-ı Şirin gibi İran tarafındaki yerlerde de yaşayan Kakailer İran tarafından Ehl-i Hak diye adlandırılır.^[17]

1.4. Irak Kürt Bölgesel Yönetimi’nde Siyasi Gruplar

IKBY 1992 yılında hükümetin kuruluşunu gerçekleştirmiş olsa da günümüzde bölgede faaliyet yürüten siyasi partilerin tarihçesi 1940 yılının ortalarına dayanmaktadır. IKBY’nin kuruluşunda önemli bir rol oynayan Irak Kürdistan Demokrat Partisi (IKDP) 1946’da kurulmuştur. IKDP kuruluşundan bu yana IKBY’de sahip olduğu askeri ve siyasi etkinliğini halen sürdürmektedir. IKDP’de yaşanan ayrılımlar, İslami Hareketler ve diğer grupların sonraki dönemlerde partileşmeleri günümüzde bölgede bir siyasi çeşitliliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

[15] Sa’ad Salloum, Minorities in Iraq Memory, Identity and Challenges, Masarat (MCMD), First edition, 2013, p.,113.

[16] a.g.e., p., 66

[17] a.g.e., pp. 157-167

1.4.1 Irak Kürdistan Demokrat Partisi (IKDP)

Kürdistan Demokrat Partisi 16 Ağustos 1946 yılında Mela Mustafa Barzani liderliğinde Bağdat'ta kurulmuştur. Kuruluş aşamasında ismi Kürt Demokrat Partisi olan parti 26/01/1953 tarihinde Kerkük'te düzenlenen 3. Kongresinde isim değişikliğine giderek günümüze kadar devam edecek olan Kürdistan Demokrat Partisi ismini almıştır. IKDP'nin 04/10/1979'da Mergewer bölgesindeki Zêweya'da düzenlediği 9. Kongresinde Mesud Barzani oy çoğunluğuyla partinin başkanlığına seçilmiştir. Politbüro'nun Başkanlığı'nı Mesud Barzani, Mesud Barzani'nin yardımcılığını ise Neçîrvan Barzanî yürütmektedir.^[18]

2010 yılında 13. Kongresini düzenlemiş olan IKDP günümüzde milliyetçi-sağ bir siyaset çizgisini benimsemektedir. Parti IKBY'de aşiretsel bağlara sahiptir. Gücünü genelde aşiretlerden almaktadır. IKDP 1970'li yıllara kadar IKBY'de siyasi anlamda çalışan tek parti konumundadır. 2009 seçimlerinde Kürt Listesinin bir parçası olarak seçimlere katılmıştır. Kürt Listesi bu seçimlerde aldığı %59 oy oranıyla 1.076.370 oy almayı başarmış azınlıklar grubuna da 11 koltuk ayırmıştır. Partinin başkanlığını yürüten Mesud Barzani girdiği başkanlık seçimlerinde %69.9'luk oranla 1,266,397 oy almış ve IKBY Başkanı seçilmiştir.^[19]

IKBY'de çoğunluk olarak Behdinan bölgesinde taraftar kitlesine sahip olan parti için bu bölge aynı zamanda oy deposu olarak da sayılmaktadır. IKDP 2013 yılında katıldığı parlamento seçimlerinde parlamentoda 38 sandalye kazanmıştır. 2015'te Barzani'nin görev süresinin dolması üzerine IKDP bir kriz içerisine girmiştir. Gorran öncülüğünde başlatılan muhalefetin protesto gösterilerine dönüşmesi sonucu Süley maniyeye bölgesinde IKDP ofisleri ateşe verilmiş ve üyeleri öldürülmüştür.

1.4.2. Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB)

Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği (IKYB) 1970'li yılların ortalarında Mustafa Barzani liderliğindeki IKDP peşmergelerinin Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak Ordusu tarafından yenilmesi üzerine Celal Talabani önderliğinde IKDP'den ayrılmıştır. IKYB entelektüeller, sol eğilimli IKDP aydınları, demokratlar ve sosyalist siyaset felsefesini benimseyen kişiler tarafından kurulmuştur. IKDP peşmergelerinin yenilgiye uğrayıp İran'da sürgünde kaldığı dönemde IKYB'nin bu boşluğu doldurulmak üzere kurulduğu söylenmektedir. IKYB kuruluşu sonrası IKBY'deki çeşitli sol organizasyonlar için bir çatı kuruluş olmuştur.^[20]

[18] Derbarê Partiya Demokrata Kurdistanê, <http://www.KDP.info/p/p.aspx?p=15&l=16&s=040100&r=365>, Erişim Tarihi: 22.3.2016..

[19] GENERAL INFORMATION ABOUT KDP <http://www.KDP.se/?do=what>, Erişim Tarihi: 22.3.2016.

[20] PUK: Patriotic Union of Kurdistan, <http://thekurdishproject.org/history-and-culture/kurdish-nationalism/puk-patriotic-union-of-kurdistan/>, Erişim Tarihi: 24.3.2016.

IKYB kuruluş yıllarında IKBY'deki siyasi boşluğu iyi kullanarak büyük bir organize gücü elde etmeyi başarmıştır. KDP'nin aşiretçi geleneğine karşı entelektüel ve sol aydınlardan oluşan parti yönetimi kırsal alanlara da ulaşarak buralarda halkı organize etmeyi başarmıştır. 1980'lerden itibaren IKBY genelinde başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği taban kazanma faaliyetleri 1992 seçimlerine kadar devam etmiştir. 1992 sonrası IKYB'nin çatışmalara gireceği seneler olmuştur. 1993'te partinin etkili olduğu Süleymaniye bölgesinde Şeyh Osman önderliğindeki Irak Kürt İslami Hareketi (Bzotnava İslami) ile girdiği çatışmalar partinin faaliyetlerini aksatmıştır. Bzotnava ile girilen çatışmalar partiyi çok etkilemese de 1994 yılı itibari ile IKDP ile girilen çatışmalar her iki tarafa da zarar verdiği gibi IKYB'yi de zayıflatmıştır. İki grup arasındaki (brakûji) olarak adlandırılan kanlı çatışmalarda yerel kaynaklara göre 8.000 civarında parti üyeleri ve destekçileri öldürülmüştür. Petrol kaynaklarının denetimi veya gümrük kapılarının denetimi gibi çeşitli nedenlerle IKDP ile arasında çatışma başlayan IKYB çatışmalar ile birlikte daha önce elinde bulundurduğu Erbil'i Irak ordusundan destek alan IKDP'ye kaptırması ve etkili olduğu Süleymaniye bölgesine çekilmiştir. 1988 yılında ABD himayesinde imzalanan Washington Anlaşması ile taraflar arasındaki çatışma biraz yatışsa da devam etmiştir. IKDP ile ilişkiler 2002 yılında önemli ölçüde geliştirilmiş ve IKBY Hükümetinin başkanı Berham Salih, IKDP ile aralarındaki ikili idarelerin birleştirilmesini kabul ettiğini açıklamıştır.^[21]

IKYB ve IKDP arasında geliştirilen ilişkiler ve barışın tesis edilmesi ile birlikte iki parti 2005 ve 2009 seçimlerine Kürt Demokratik Yurtsever İttifakı ve Kürt Liste İttifakı altında Irak genel seçimlerine katılmıştır. 2009 yılında parti içerisindeki üstü kapalı çatışmalar sonucu parti içerisinde Gorrana adında bir hareket doğmuştur. 2013 yılında, IKDP ve IKYB'nin ayrı girdiği seçimlerde Gorrana Değişim Partisi 24, IKDP 38 sandalye kazanırken IKYB'nin sandalye sayısı 18'e düşmüştür.^[22] Noşirvan Mustafa liderliğindeki eski KYB'lilerin hareketten ayrılarak Gorrana Değişim Hareketi'ni kurması ve Talabani'nin yaşlılığı nedeniyle gerileyen parti 2009 seçimlerinde bir iç çöküş yaşayarak 3. Parti konumuna düşmüştür.

1.4.3. Değişim Hareketi (Gorrana) Partisi

Değişim Hareketi (Gorrana)'ın kuruluşu partinin lideri Noşirvan Mustafa'nın 16 Nisan 2009'da Londra Merkezli Şark'ul Evsat gazetesine verdiği bir mülakat ile ilan edilmiştir. Noşirvan Mustafa bu mülakatında IKBY parlamento seçimlerine diğer

[21] Profile: Patriotic Union of Kurdistan (PUK), http://news.bbc.co.uk/2/hi/not_in_website/syndication/monitoring/media_reports/2588601.stm, Erişim Tarihi: 24.3.2016.

[22] PUK: Patriotic Union of Kurdistan, <http://thekurdishproject.org/history-and-culture/kurdish-nationalism/puk-patriotic-union-of-kurdistan/> Erişim Tarihi: 24.3.2016.

parti listelerinden farklı bir liste olarak gireceğini beyan etmiştir. 28 Nisan 2009'da Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu tarafından resmen kabul edilen Gorran, 27 Ağustos 2009'da Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu tarafından IKBY'de bir siyasi varlık olarak resmen kabul edilmiştir. Gorran 31 Mayıs 2010'da ise IKBY İçişleri Bakanlığı'ndan aldığı izin ile kendini siyasi bir örgüt olarak ilan etmiştir.^[23]

Reform ve Yolsuzluk sloganlarıyla sahaya inen Gorran, 2009 seçimlerinde IKYB'nin geleneksel kalesi Süleymaniye Kentinde oyların %51'ni alarak IKYB'ye büyük bir darbe vurmuştur. İran'a yakın duruş sergileyen Gorran IKBY'de meydana gelen Başkanlık Krizinde öncülük etmiştir. Başkanlık Krizi sırasında IKDP ile gerginlikler yaşaması sonrası Gorran Üyesi Parlamento Başkanı'nın Erbil'e girişi IKDP'li güvenlik güçleri tarafından engellenmiştir. Başkanlık krizi sonrasında yaşananlar Gorran ile IKDP arasında bir cephe savaşına dönüşmüştür.

1.4.4. Irak Kürt İslami Hareketi (Bzotnava İslami)

Irak Kürt İslami Hareketi veya İslami Hareket Kürtçe ismiyle Bzotnava İslami IKBY'nin en köklü İslami hareketidir. Hareket 1940'lı yılların ortalarında IKBY'ye giriş yapan Müslüman Kardeşler düşüncesi üzerine inşa edilmiştir. Hareketin kurucusu ve uzun yıllar liderliğini yapacak kişi bölgenin alim ve köklü ailelerinden birine mensup olan Halepçeli Şeyh Osman Bin Abdülaziz'dir.

1980 yılının sonlarına kadar Müslüman Kardeşler temsilcisi olarak bilinen Şeyh Osman ailesi ve çevresi Müslüman Kardeşler'in IKBY lideri olarak Selahaddin Muhammed Bahaeddin'i tercih etmesi ile yeni bir hareket kurma girişimlerine başlamıştır. Daha önce Muhacir Âlimler Topluluğu ve Rabıta Hareketi gibi isimler altında çalışan Şeyh Osman çevresi Temmuz 1987 yılında Rabıta Hareketi'nin ismini Irak Kürt İslami Hareketi (Bzotnava İslami) olarak değiştirerek yeni silahlı bir partinin kuruluşunu ilan etmiştir. Yapılan seçimlerde Şeyh Osman hareketin siyasi ve dini lideri olarak seçilmiştir.^[24] Baas Rejimi ile silahlı mücadele içerisine de giren Bzotnava İslami 1992 seçimlerinde Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi ile ittifak kurarak seçimlere girmiş fakat %7 olan seçim kotasını aşamayarak %5.1 oy oranı ile baraj altında kalmıştır.

1993 yılında Bzotnava ve IKYB arasında kanlı çatışmalar meydana gelmiştir. Germiyan bölgesinde iki silahlı hareket arasında çıkan çatışmalar kısa sürede

[23] The Change Movement (GORRAN), <https://www.gorran.net/En/Default.aspx>, Erişim Tarihi: 24.3.2016.

[24] İdris Suheyli, El neşvet ve Tetvir Teyaretiyel İslamiye fi Kurdistan'il Irak, 2. Baskı, Merkez el Mesbar lil Diraset vel Buhus, 2011, s.21.

Keladizê ve Ranya'ya sıçramış, çatışmalarda Bzotnava'dan bir kişi öldürülünce bu cenaze gösterilere dönüşmüş ve İslami Hareket üyeleri cenazeyi alarak IKYB bürolarına yürümüştür. Bu olaylardan sonra çatışma büyüyerek devam etmiştir. Çatışmalar sonrası IKYB Irak Kürt İslami Hareketi'nin birçok merkezini ve üyesini ele geçirmiş ve hareketin birçok liderini öldürdükten sonra Halepçe civarında Hareketin lideri Şeyh Osman Bin Abdülaziz'i esir almıştır. Şeyh Osman iki hafta içerisinde serbest bırakılmıştır.^[25]

Şeyh Osman'ın ölümü sonrasında birçok bölünme ayrılma yaşayan Bzotnava İslami IKBY'de aktif olmasına rağmen popülaritesi azalmıştır. 2005 Irak Ulusal Seçimleri'nde %0.7 oy oranıyla Geçici Ulusal Meclis'te iki koltuk kazanmıştır. Ardından 2009 IKBY seçimlerine katılan parti oyların %1.5'ini alarak IKBY parlamentosunda 2 sandalye elde etmiştir. 2013 Kürt parlamento seçimlerinde katılan partinin oy oranı %1.1'e gerileyerek daha önce elde ettiği 2 sandalyeden birini kaybetmiştir.^[26] 2014 yılında DAEŞ'in Irak ve IKBY üzerinde tehlike olarak ortaya çıkmasıyla birlikte Bzotnava üyelerinin DAEŞ'e katıldığı konusunda laik partilerin eleştirilerine maruz kalmıştır. Bzotnava ise yapılan eleştirileri reddetmiştir. Bzotnava günümüzde Halepçe ve Süleymaniye çevresinde etkilidir.

1.4.5. Komela İslami Hareketi

Komela İslami 2001 yılında Bzotnava İslami içerisinde gerçekleştirilen kongrede Ali Bapir'in oyların büyük çoğunluğunu elde etmesine rağmen başkanlığının Şeyh Osman ailesi tarafından reddedilmesi üzerine Ali Bapir öncülüğünde Bzotnava'dan ayrılanlar tarafından kurulmuştur. Ali Bapir'in ayrılmasıyla Bzotnava İslami'nin üyelerinin %80'i civarında Ali Bapir'in kurduğu harekete katılmıştır. 2009 seçimlerinde 4 sandalye kazanan Komel adayları hükümeti boykot etmek kararı alarak Gorran liderliğindeki muhalefet cephesine katılmıştır.^[27]

Bugün hem İslami hem siyasi faaliyetlerini yürüten Komel, Erbil ve Süleymaniye gibi şehirlerde toplumsal tabana sahiptir. Daha önce içerisinde geldiği Bzotnava'nın da silahlı mücadeleyi terk ettiği gibi Komel de günümüzde diğer İslami partiler gibi silahlı bir kanada sahip değildir. Hareketin lideri Ali Bapir'in basılmış eserleri bulunmaktadır.

[25] Sami Şoreş, Da'vet'el İslah ve Fetavi'l Unuf: İslami'l Siyasi fi Kurdistan'i'l Irak, 2. Baskı, Merkez el Mesbar lil Diraset vel Buhus, 2011, s.202.

[26] Islamic Movement of Kurdistan, <https://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/25>, Erişim Tarihi: 25.3.2016.

[27] Komall, <http://rudaw.net/english/kurdistan/elections/parties>, Erişim Tarihi: 25.3.2016.

İkinci Bölüm

KÜRT SİYASAL HAREKETİ

2.1. Kürt Siyasal Hareketi'nin Tanımı

Kürt siyasal hareketi, İran, Irak, Türkiye, Suriye ve bazı dönemlerde Ermenistan'da olmak üzere Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı coğrafyada faaliyet sürdüren kurumsallaşmış politik gruplar veya Kürt partilerinin oluşturduğu siyasi yapılardan meydana gelen siyasi oluşumlar olarak nitelendirmek mümkündür. Daha çok Kürt ayaklanmaları olarak gösterilen başkaldırıların tarihi 1800'lü yıllara kadar uzansa da tam anlamıyla politik bir teşkilat düzeni sayılmamaktadır. Bu ayaklanmalar dönem dönem Kürt beyleri arasında yapılan anlaşmalar veya plan ve programları tam olarak yapılmadan girişilen, çoğu zaman dağlarda eşkiya savaşları olarak nitelendirilebilecek tarzda faaliyet gösteren yapılardan oluşmaktadır. 19. Yüzyıldaki isyanların özellikle 1843-1847 Bedirxan ile 1880-1881 Şeyh Ubeydullah Nehrî isyanlarının Kürt milliyetçiliğinin yolunu açan unsurlar içermektedir. Bununla birlikte, bu isyanların alanı büyük ölçüde bölgesel ilişkilerle kısıtlıydı ve Kürtlerin vergi ve mecburi askerlikten muaf tutulmalarını, belirsiz kültürel isteklerini ve Kürtlerin kendi kendilerini yönetmelerine izin verilmesi gibi idari reform taleplerini kapsıyordu.^[28] Daha çok saf ulusal reflekslerle başlatılan bu ayaklanmalar kurumsallaşmış politik yapılar olarak bir devam sağlayamamışlardır.

2.2. Kürt Siyasal Hareketi'nin Tarihsel Süreç İçinde Değerlendirmesi

Kürt etnik hareketleri tarafından faaliyetlere başlayan ve politik kurumsallaşma niteliği taşıyan Kürt siyasal hareketlerinin başlangıcı ilk olarak Osmanlı Devleti'nin dağılma dönemine girdiği 1900'lü yılların başında rastlanılmaktadır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ilk günlerinde diğer ulusçu hareketlere tanıdığı toleransla Emin Ali Bedirxan, Şemdinanlı Abdülkadir, Şerif Paşa, Ahmet Zülküf Paşa, gibi Kürt ileri gelenleri tarafından 1908 yılında Kürt Teavüni ve Terraki Cemiyeti kurulmuştur.^[29] Kürt Teavüni ve Terraki Cemiyeti ve cemiyetin paralelinde kurulan Kürt Teavüni ve Terraki gazetesi, Kürt Neşri Maarif Yardım Kuruluşu ve Çemberlitaş'ta açılan okul taşıdığı politik ve ulusal amaçlarla kurumsal anlamda Kürt hareketleri arasında siyasallaşmanın ilk örneği olarak nitelendirilebilir.

1930'un ikinci yarısına kadar dernek, kulüp, gizli örgütler ve cemiyetler tarzında

[28] Borhanedin A. Yassin, Vision or Reality? The Kurds in the Policy of the Great Powers, 1941-1947, Lund University Press, 1995, p., 40.

[29] Chris Kutschera, The Kurdish National Movement, 2nd revised edition, 2012, p.,121.

siyasal kurumsallaşma adımı sayılabilecek yapılarla faaliyetlerini gerçekleştirmiş olan Kürt etnik hareketleri bu dönemde partileşmeye ilk adımını atacaklardır. 1945 yılında kurulacak olan PDK-İ'nin kurucuları arasında yer alan bazı Kürt liderleri tarafından 1938 yılında IKBY'de Hiwa (Umut) Partisi kurulmuştur. Hiwa kendinden önce Irak Komünist Partisi ile ilişki içerisinde olan Darkar Örgütü ve diğer bir örgüt olan Komala Brayati'den farklı olarak şehirli elitlerle değil kırsal kesimdeki elitler, ağa, şeyh ve toprak sahipleri arasında taban bulmuştur..^[30]

İlk siyasi Kürt partisi niteliğini taşıdığı konusunda tartışmalarda olan Hiwa Partisi'nden sonra 1945 yılında İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde İran Kürdistan Demokrat Partisi kurulmuştur (PDK-İ). 16 Ağustos 1945'te İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgenin Mahabad kentinde kurulan PDK-İ'nin kurucu üyeleri partiyi kurmadan üç yıl önce Komalay Ziyaway Kurd (Kürt Diriliş Cemiyeti'ni) kurmuştur. Komalay Ziyaway Kurd aynı zamanda iyi organize edilmiş bir parti kurmak amacıyla kurulmuştur daha sonra 1945'te kurulacak PDK-İ bu cemiyetin temelleri zerine kurulmuştur. PDK-İ kuruluşundan 159 gün sonra Mahabad kentinde Kürt Cumhuriyetini kurmuştur..^[31] 1946 yılında Mahabad kentinin Çarçıra meydanında ilan edilen Kürt Cumhuriyeti'nin liderliğine Qazi Muhammed seçilmiştir.

Ekim 1945'te Mela Mustafa Barzani'nin 10 bin adamıyla Qazi Muhammed'in cevabını beklemeden İran'a geçmesi ile Qazi Muhammed ve Barzani arasında oluşan soğukluk Kürt siyasal hareketinde daha sonra önemli konumlar elde edecek Irak Kürdistan Demokrat Partisi (IKDP)'nin kurulmasına yol açmıştır. İran'daki Barzaniler için 22 Şubat 1946 yılında Kürdistan Demokrat Partisi Komitesi kurulmuştur. Qazi Muhammed başta yeni komiteye büro ve daktilo verse de daha sonra Barzani ve arkadaşı Hamza Abdullah'a “Sadece bir parti var isterseniz bizimkinde çalışabilirsiniz fakat başka yerde değil” demiştir. Bunun üzerine ilişkiler bozulmuş olacağından Barzani Irak Hükümetine aracılık mektupları göndererek Irak'a geri dönmeyi göze almıştır. 16 Ağustos 1946'da Barzan'nin tekliflerini kabul eden diğer Kürt örgütlerinin katılımıyla Irak PDK'sinin ilk kongresi Bağdat'a gizli toplanmıştır. Barzani Mahabad'ta ikamet ettiği için Hamza Abdullah tarafından temsil edilmiştir..^[32]

Kürt siyasal hareketlerinin çağdaş tarihi süreçlerinde PDK-İ ve IKDP ilk sistematik programlara sahip partiler olması itibariyle büyük bir alan işgal etmiştir.

[30] Benjamin Smith, Land and Rebellion: Kurdish Separatism in Comparative Perspective, Department of Political Science University of Florida, p., 22, Erişim Tarihi:13.3.2016

[31] The Democratic Party of Iranian Kurdistan (PDKI), <http://pdki.org/english/about/>, Erişim Tarihi: 13.3.2016.

[32] Kutschera, , p.,225

Bu iki partinin uzun süreli bir tarihe sahip olmasının bir diğer nedeni de Kürt milliyetçiliği üzerine inşa ettikleri mücadelelerini siyasi alandaki kurumsallaşmaları ile birleştirerek resmi bir siyasi kimlik kazanmayı başarmış olmalarıdır. Bu partilerin çağdaşı olmasına rağmen siyasi kurumsallaşma kimliğine ulaşamadığından dolayı birçok Kürt örgütü yıllarca mücadeleler vermesine rağmen tarih sahnesindeki yerleri uzun süreli olamamıştır.

Mahabad'ta kurulan kısa ömürlü Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılması ve Qazi Muhammed'in idam edilmesiyle birlikte IKBY Kürt siyasal hareketinin merkezi üssü haline gelmiştir. Yerel parti ve örgütlerin de faaliyetlerini sürdürdüğü IKBY Baas Rejimi ile yapılan mücadeleler ve elde edilen bölgesel bir yönetim ile Kürt siyaseti içerisindeki konumunu günümüze kadar devam ettirmektedir. IKBY'de kurucu siyasi parti olan IKDP, PDK-İ'nin aksine büyük devletlerle girdiği diplomatik ilişkilerle kısa zamanda mobilize olmayı başarabilmiştir. Avrupa ve ABD gibi ülkelerde ofisler açan PDK-İ'nin aksine IKDP-Ortadoğu'daki Kürt coğrafyası ve nüfusu arasında şubeler açarak toplumsal taban elde etmeyi başarmıştır. Irak KDP'si ile bağlantılı olarak 1957 yılında Suriye'de KDP-S^[33], 11 Temmuz 1965 yılında Türkiye'de ise TKDP, kurulmuştur. TKDP'nin Liderlerinin suikastla ölümünden sonra lidersiz kalan parti bir başarı gerçekleştiremese de Suriye Kürtleri arasında faaliyet gösteren KDP-S günümüze kadar gelen bir taban elde etmeyi başarabilmiştir.

Birer Kürt etnik hareketi niteliği de taşıyan ve daha sonra Kürt siyasal hareketinin tarihsel süreci içerisinde yerlerini almış IKBY'deki İslami Kürt hareketleri diğer Kürt örgütlerinin aksine tarihsel süreç içerisindeki pozisyonlarını korumuş ve partileşerek günümüze kadar gelebilen Kürt siyasi hareketleri ile aynı direnci göstererek günümüze ulaşmayı başarmıştır. PDK-İ ve IKDP'nin çağdaşı olan IKBY'deki İslami hareketler 1940 yılının sonlarına doğru Müslüman Kardeşlerin bölgeye ulaştırdıkları yeni İslam düşüncesiyle faaliyetlerine başlamış ve sahip olduğu güçlü örgütlenme yapısıyla 1980 yılının sonlarında siyasal partileşme sürecine girmiştir. Şeyh Osman Bin Abdülaziz önderliğinde IKBY'de gelişen İslami hareket Kürt siyasal hareketi içerisinde İslami kimliğiyle birlikte ulusal nitelikte taşımıştır. Bu anlamda Şeyh Osman Kürt örgütleri paralelinde Baas Rejimine karşı silahlı mücadeleler içerisine girmiştir.

IKBY'de 1970'li yıllara kadar IKDP ve kısmen Şeyh Osman öncülüğündeki İslami hareket arasında belirginleşen çalışmalar bulunmaktadır. IKDP siyasi alanda siyasi bir Kürt partisi kimliğiyle hareket ederken İslami hareket bu dönemde Irak İhvanı tarafından kurulan Irak İslam Partisi ile ilişki içerisindeydi.

[33] Kurdistan Democratic Party of Syria, <https://www.pdk-s.com/a/>, Erişim Tarihi: 13.3.2016

1958 yılında Irak'ta Haşimi monarşisine yapılan darbe ile Barzani ailesi Sovyetlerden geri dönmüş ve bu dönemde yönetime el koyan General Abdülkerim Kasım'ın onayıyla Kürtler kısa süreli olsa da bazı haklar elde etmiştir. Sovyetlerden dönen Barzani bu dönemde Bağdat'a yerleşmiş, Kürtler Araplarla birlikte yeni cumhuriyetin kurucu unsurları sayılırken Bağdat Üniversitesi'nde Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü oluşturularak bölümlere Kürt aydınlar atanmıştır.

27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 darbeleri arasında gidip gelen Türkiye'deki Kürt siyasi grupları 3 önemli aşamada kendini gösterebilmiştir. 1961 yılında Kürt Solu çizgisini temsil eden akım işçi sendikalarının bir araya gelmesiyle kurduğu Türkiye İşçi Partisi (TİP)'e katılmış ve TİP çatısı altında faaliyetlerini sürdürmüştür. 1969 yılında Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) ismi ile Türkiye'de ilk legal Kürt örgütü kuruldu. Bu örgüt, Cumhuriyet döneminde kurulan ilk legal Kürt örgütüydü. DDKO'nun kuruluşu, Kürt hareketinin yakın dönem tarihinin önemli bir halkasını oluşturmuştur.^[34] 12 Mart darbesi ile birlikte Kürt hareketleri üzerinde yoğunlaşan baskılar ve tutuklamalar sonucu 60'lı yıllardaki yükseliş kesintiye uğramıştır. Fakat bu kesinti uzun sürmemiş 1974/75 sonrasında Kürt hareketleri daha da politize olarak yeniden şekillenmiştir. 1974/78 arasında yeni dergiler ve politik örgütler doğmuştur. Özgürlük Yolu, Rızgari, PKK, Tekoşin, Kawa, Ala Rızgari gibi örgütler bu dönemde ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerin kurucuları, 60'ların Doğucu adı verilen akımından (TİP ve T-KDP dâhil), 60'ların ve 70'lerin Türk Solu'na mensup hareketleri içindeki ayrışmalardan gelmiştir.^[35] 1974 sonrası dönemde ortaya çıkan Kürt örgütleri çeşitli nedenlerle zaman içerisinde kaybolurken bu dönemde kurulmuş olan PKK uyguladığı baskı ve şiddetle Türkiye'deki Kürt siyasi hareketleri arasında aktörlük seviyesine ulaşmıştır.

IKBY'deki Kürt siyasi hareketleri daha çok milliyetçi ve sol eksenli parti ve gruplarla ilişki içerisinde olurken Türkiye'de faaliyet gösteren Kürt siyasi grupları ve partileri de tam anlamıyla sol hareketlerle ilişki içerisindedir veya sol ve Marksist bir çizgiyi benimsemektedir. IKBY ve Türkiye'deki Kürt siyasi gruplarından farklı olarak bu dönemde İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde siyasi gruplar arasında farklı bir durum söz konusu olmuştur. İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde kitlesel bir halk tabanına sahip olan ve aynı zamanda İslami kimlikli bir Kürt siyasi hareketi olan Ahmet Müftüzade önderliğindeki hareket İran Devrimi'nin alt yapısını hazırlayan

[34] Cumhuriyet Döneminde Kurulan İlk Legal Kürt Örgütü: DDKO, <http://www.nasname.com/a/cumhuriyet-doneminde-kurulan-ilk-legal-kurt-orgutu-ddko>, Erişim Tarihi: 14.3.2016.

[35] Kürt Hareketinin Geçmişine Kısa Bir Bakış, <http://www.zazaki.de/zazakide/s-cengiz/kurthareketi.htm>, Erişim Tarihi: 14.3.2016.

İranlı Molla ve Ayetullahlarla ortak çalışmalar içerisinde olmuştur.

Ortadoğu Ülkeleri başta olmak üzere Uluslararası siyasi dengeleri etkileyecek olan İran'daki İslam Devrimi'nin iki önemli aktörü olmuştur. Humeyni Fars ve Azeri bölgelerden oluşan Şii kesimin oluşturduğu Ayetullahlar ve Mollaları temsil ederken İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde Şah Rejimini devirmek amacıyla kitlesel Kürt halk gösterilerinin temsilciliğini Sünni bir Kürt olan Mekteb-i Kur'an'ın lideri Ahmed Müftüzade olmuştur. Ahmed Müftüzade özellikle Senendec kentinde sahip olduğu halk tabanı ile İran Devrimi'nde aktif rol oynamıştır. Müftüzade, Humeyni ve Ayetullahlardan Kürtlere özerklik dâhil Anayasal haklar konusunda sözler almış ve İslam Devrimi için Kürt şehirlerinde kitlesel gösteriler düzenlemiştir. Humeyni'nin Paris dönüşü sırasında kalabalık gösterilere yaptığı konuşmalar sırasında yer alan Ahmed Müftüzade Devrim sonrasında yasa ve kurumlarda Kürtlere hiçbir hak tanınmayacak şekilde düzenlemeye gidildiğini fark etmiştir. Humeyni tarafından verilen sözlerin tutulmaması nedeniyle Humeyni ve Devrim Ayetullahları ile tartışmalara giren Müftüzade kısa süre sonra İslam Devrimi güvenliği için tehlike teşkil ettiği gerekçesiyle tutuklanmış ve 10 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Hapisten çıktıktan sonra gördüğü ağır işkenceler sonucu ancak 6 ay ayakta kalabilen Kürt halk hareketi lideri Ahmet Müftüzade hayatını kaybetmiştir.^[36]

PDK-İ ve Komala gibi Kürt hareketleri bu dönemde yeni kurulan İran İslam Cumhuriyeti ile silahlı çatışmalara girmiştir. Ahmed Müftüzade'nin ölümü ile İran Kürtleri içerisindeki İslami kimlikli Kürt hareketi zayıflamıştır. Devrimden sonra 1980'nin son dönemlerinde Ahmed Müftüzade hareketinin benzeri olan ve Müslüman Kardeşler'in İran kolu sayılan Cemaati İslah'ın toparlanma faaliyetleri başlamıştır. İran İslam Devrimi liderleri Ahmed Müftüzade ile birlikte bastırdığı Sünni Kürt hareketinden sonra ikinci bir Kürt hak talebi vakasına mahal vermemek amacıyla gelişen Cemaati İslah'ın lideri olan Nasır Sübhani'yi de idam etmiştir. Humeyni yönetimindeki İran İslam Devrimi İslami Kürt hareketlerinin liderlerine yönelik başlattığı idam ve öldürme girişimlerini sol Kürt hareketlerine de yöneltmiş ve 1989 yılında Abdurrahman Kasımlo İranlı yetkililerle bir görüşmesinde arkadaşlarıyla beraber öldürülmüştür.^[37] Kasımlo'nun öldürülmesinden sonra PDK-İ'nin liderliğine gelen Sadık Şerefkandi ise 1992 yılında 3 arkadaşıyla birlikte İran tarafından uğradığı suikast sonucu öldürülmüştür. İran Kürt hareketleri içerisinde liderlere yönelik başlatılan tasfiyeler sonucu İran'daki Kürt hareketi günümüze kadar zayıf bir şekilde varlığını sürdürmüştür.

[36] Sunni school under scrutiny in Iranian Kurdistan, <http://rudaw.net/english/middleeast/iran/23102014>, Erişim Tarihi: 14.3.2016.

[37] Dr. Abdul Rahman Ghassemlou, <http://pdki.org/english/dr-abdul-rahman-ghassemlou/>, Erişim Tarihi: 14.3.2016.

Sahip olduğu İslami kimlik açısından İKBY ve Türkiye'deki Kürt politik gruplarından farklılık gösteren İran'daki İslami Kürt hareketi düzenlediği kitlesel protestolar ile İran İslam Devrimi'nin gerçekleşmesinde kilit rol oynamıştır. Humeyni'nin çağrısıyla İran merkezi şehirlerinde toplu gösteriler gerçekleşirken Devrim taraftarlarının İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerden de kitlesel halk desteği alması şah rejiminin moral olarak çökmesine de sebep olmuştur. 1980'e kadar İran'da uluslararası dengeleri etkileyen İran İslam Devrimi'nde Ahmed Müftüzade öncülüğündeki Kürt hareketleri anahtar rol oynamıştır. İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerdeki Kürt hareketi siyasal anlamda özellikle Türkiye'deki Kürt gruplarına göre pratik bir mesafe kaydetmiştir. Türkiye'deki Kürt grupları bu dönemde Türk Sol hareketleriyle girdiği ilişkiler itibariyle Kürt siyasal hareketinin teorik çerçevesi üzerinde tartışmalar, sınıf mücadeleleri, işçi hakları konuları üzerinde yoğunlaşmıştır ayrıca doğu bölgelerinde mitingler düzenlemiştir.

İKBY'deki Kürt hareketleri Molla Mustafa Barzani tarafından Abdülkerim Kasım'a sunulan isteklerin reddedilmesi üzerine Irak güçlerine karşı tüm Kürtleri silahlı mücadeleye davet eden bildiri yayınlamıştır. 1970 yılında Mustafa Barzani önderliğindeki İKDP Bağdat hükümetiyle özerklik ve Bağdat'ta siyasi temsiliyet konusunda anlaşmaya varmıştır. 1975 yılında Irak ve İran arasında yapılan Cezayir anlaşması ile İran Kürtlere olan desteğini çekmiştir. İran'ın desteğini çekmesi ile Kürt hareketi bu dönemde bir çöküş içerisine girmiştir. 1983 yılında Irak Hükümeti Barzani aşiretinden 8 bin kişiyi sürgün etmiş bunlardan 500 tanesi 2005 yılında Irak ve Suudi Arabistan sınırında toplu mezarlarda bulunmuştur.^[38] Başını İKDP ve İKYB'nin çektiği İKBY'deki partiler ve hareketler 1991 yılında Körfez Savaşı'nın bitmesi ile ayaklanma başlatmıştır. Irak askeri kuvvetlerinin ayaklanmaları bastırmak için giriştii askeri hareket sonrası ortaya çıkan krize ABD müdahale etmiş ve ABD öncülüğünde İngiltere ve Fransa gibi devletlerin desteğiyle ilan edilen 36. Paralel uçuşa yasak bölge ile İKBY'nin temelleri atılmıştır. 1992 yılında Kürt Cephesi siyasi partilerinin bir ittifakı ile parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılarak İKBY kurulmuştur.^[39]

1970 ve 1980 arası dönemde daha çok Türk sol hareketlerinin etkisinde olan ve sol kimlikli bir çizgiyi benimseyen Türkiye'deki Kürt hareketleri 1984 yılı itibariyle silahlı mücadeleyi başlatan PKK'nin belirginleşmesi ve tırmandırdığı şiddet olayları ile Kürt siyasal hareketi tek aktörlü bir sürece doğru evrilmeye başlamıştır. PKK'nin silahlı bir güç olarak sahaya inmesiyle 1970'lerin ürünü olan Özgürlük Yolu, Rızgari,

[38] Contemporary history, <http://cabinet.gov.krd/p/page.aspx?l=12&s=050000&r=306&p=216>, Erişim Tarihi: 15.3.2016.

[39] a.g.e.

Tekoşin, Kawa, Ala Rızgari gibi dergi ve dernekler çevresinde oluşmuş Kürt hareketleri zayıflama, ayrılma dönemlerine girerek Kürt siyaset sahnesini PKK'ye terk etmeye başlamıştır. Kendisi de kuruluş programı itibariyle bir parti olmasına rağmen PKK 1990 yılına kadar illegal ve silahlı mücadele yürüten bir parti olmuştur. 7 Haziran 1990'da PKK'nin siyasi kanadı niteliğinde kurulan Halkın Emek Partisi (HEP) Anayasa Mahkemesinin kapatma kararları ile karşılaşmıştır. HEP'ten sonra Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) 1993'te, Demokrasi Partisi (DEP) 1994, Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) 2003, Demokratik Halk Partisi (DEHAP) 2005, Demokratik Toplum Partisi (DTP) 2009, gibi PKK'nin siyasi kanadı niteliğini taşıyan partiler kurulduktan sonra PKK ile bağlantı suçlarından ya kapatılmış ya da kendini feshetmiştir.^[40] PKK'nin siyasi kanadının son temsilcisi olan Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ise aldığı kararla Türk sol örgütleri ve partileri ile birleşerek Halkların Demokratik Partisi (HDP) bünyesinde faaliyetlerini halen sürdürmektedir.

Türkiye'de PKK'nin siyasi kanadı niteliğindeki siyasi hareketler ve partiler dışında demokratik ve milliyetçi çizgiyi benimseyen KADEP ve HAK-PAR gibi Kürt partileri ise parti olarak bir etki gösteremezken liderlik seviyesinde KADEP'ten Şerafettin Elçi, HAK-PAR'dan ise Abdülmelik Fırat farklı partilerin çatısı altında TBMM'ye girebilmiştir. Kürt siyasal hareketinin Türkiye boyutunda son olarak 2013 yılında Hizbullah tabanı olarak kuruluşunu ilan eden Hür Dava Partisi (Hüda-Par) yapılan seçimlerde yeterli oy oranına ulaşamadığından dolayı parlamentoya girmeye hak kazanamamıştır.

Günümüzde HDP'nin temsil ettiği ve 1990'lı yıllardaki Kürt milliyetçiliği çizgisinden saparak Türk sol parti ve örgütleri ile birleşen Türkiye'deki Kürt siyasal hareketi bir kriz içerisine girmiş durumdadır. HDP 7 Haziran seçimlerinde Kürt seçmenden 1 Milyon oy kaybetmiştir.^[41] Kürt tabanının tepkilerini üzerine çeken HDP'nin temsil ettiği Kürt siyasi hareketi bir nevi çöküş dönemi yaşarken Kürt siyasal hareketi sahasında yeni partiler ortaya çıkmıştır.

2.3. Kürt Siyasal Hareketi'ni Etkileyen Faktörler

1900 sonrası dönemde siyasi, legal ve illegal faaliyetlere başlayan Kürt siyasal hareketleri üzerinde çeşitli faktörlerin etkisi olmuştur. Kürt siyasal hareketlerini etkileyen faktörler arasında en önemlisi Kürt siyasi hareketleri arasında meydana gelen iç çatışmalar ve ayrılımlardır.

[40] Bahar Baser, *Diasporas and Homeland Conflicts*, Kindle Edition, Routledge, 2015, p.,49.

[41] HDP 1 milyon oy kaybetti, <http://www.cnnturk.com/turkiye/hdp-1-milyon-oy-kaybetti>, Erişim Tarihi: 15.3.2016.

2.3.1. Kürt Siyasi Hareketleri Arasında Meydana Gelen İç Çatışmalar

Kürt parti ve kuruluşların üzerinde etki bırakan en önemli faktör Kürt parti ve grupların kendi aralarında anlaşmazlıklara düşerek girdiği kanlı çatışmalardır. Daha çok IKBY’de meydana gelen bu çatışmalar fiili anlamda ilkez Şeyh Osman Bin Abdülaziz öncülüğündeki İslami Hareket ve IKYB arasında gerçekleşmiştir. Bu çatışmalar sonucunda İslami Hareket lideri Şeyh Osman ve birçok hareket üyesi İran’a sığınmıştır.^[42] Bu çatışmaların en büyüğü 1994 yılında Barzani önderliğindeki IKDP ve Talabani öncülüğündeki IKYB arasında meydana gelen ve etkileri siyasi anlaşmazlık ile fiili bölünme olarak günümüze kadar devam eden çatışmalardır. Her iki taraftan binlerce savaşçının katıldığı bu çatışmalarda yerel kaynaklara göre 8 bin civarında kişi öldürülmüştür.

Günümüzde Gorran Hareketi ve IKDP zaman zaman PKK ve PDK-İ ile Suriye’de yaşanan rejim karşıtı isyanlar sonucu defacto bir otonom statü kazanan Suriye Kürtlerinin yoğun yaşadığı Rojava Bölgesinde PYD tarafından KDP-S ve ENK-S’nin faaliyetlerini yasaklaması ve bazı liderlerini hapse atması ile sürtüşmeler devam etmektedir. Çatışma ve sürtüşmeler şeklinde gruplar arasında meydana gelen bu olaylar Kürt siyasal hareketi üzerinde etkileri günümüze kadar devam eden olumsuz iç faktörler olmuştur.

2.4. Kürt Siyasal Hareketi’ni Etkileyen Dış Faktörler

Kürt grup ve partileri üzerinde etkili olan dış faktörler genelde yapıların düşünsel yönü ve yöntemleri üzerinde etkili olan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kürt siyasi grupları 20. Yüzyıl başlarından itibaren Ortadoğu ülkelerinde ortaya çıkan İslami akımların etkisi altında kalmıştır. İç faktörlerin olumsuz etkilerine rağmen daha yumuşak etkiye sahip olan dış faktörlerin Kürt Siyasal Hareketleri üzerindeki etkileri kısmen şu maddelerle incelenebilir:

2.4.1. Soğuk Savaş Dönemi İdeolojileri Etkisi

Kürt siyasal hareketlerinin örgütsel kadrosu üzerinde önemli ölçüde etkili olan ideolojiler Soğuk Savaş dönemi ideolojileridir. Köklü Kürt partilerinden olan IKDP’de ilk kongresi itibariyle Sovyet Komünist Partisi modeline göre oluşturulmuştur.^[43] Türkiye’de Türk Sol grupları ile girilen ilişkiler ve ortak çalışmalar sonucu sol etki Kürt aydınları ve entelektüelleri ile bu entelektüeller tarafından kurulan parti ve derneklerin yönetici kadroları üzerinde etkilerini gösterebilmiştir. Kürt siyasal hareketi üzerindeki etkisi daha çok yönetici

[42] Islamic Movement of Kurdistan, <https://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/25>, Erişim Tarihi: 15.3.2016

[43] Chris Kutschera, The Kurdish National Movement, 2nd revised edition, 2012, p.,226.

kadro üzerinde belirginleşen sosyalist ve komünist etki muhafazakâr Kürt tabanı nedeniyle halk arasında karşılık bulamamıştır. Kürt siyasi grupları arasında sosyalist ve komünist hattın en başarılı temsilcisi olan PKK'de yönetici kadro üzerinde etki gösterirken sivil kanat üzerinde başarı elde edememiştir. PKK ve legal anlamda siyasi temsilciliğini yapan siyasi partilerin Kürt tabanı arasında yer bulması komünist ve sosyalist söylemle olmamış daha çok halka yönelik gerçekleştirilen milliyetçi söylemlerle mesafe alınabilmiştir. 2000 sonrası dönemde İslami kimlikli liderler tarafından Ak Parti'nin kuruluşu ve Türkiye siyasi sahasında seçimlerde başarı elde etmesi Kürt tabandan Ak Partiye doğru bir yönelişin gerçekleşmesini beraberinde getirmiştir. Ak Parti'deki Erdoğan gibi İslami geçmişi bulunan liderlerin İslami muhafazakâr söylemleri ve PKK bağlantılı partiler arasında kalan Kürt tabanının Ak Partiyi tercih etmesi aynı zamanda PKK ve bağlantılı siyasi partilerin de İslami söylemler geliştirmesine sebep olmuştur. PKK'nin geliştirdiği sol söylemlerin zamanla Kürt tabanında tepkilere ve bir erimeye sebep olması PKK'nin sorunu ciddi oranda algılayıp dini kurumlar oluşturmasına da yol açmıştır. Bu çalışmalar sonucu 2014 yılında Demokratik İslam Kongresi oluşturulmuş, Kongrede Abdullah Öcalan'ın bir din adamının tavsiyelerini andıran ve mümin kardeşlerim diye başlayan mektubu HDP Grup Başkanvekili ve Bingöl Milletvekili İdris Baluken tarafından okunmuştur.^[44]

İKDP'nin daha sonraki yıllarda sağ siyaset felsefesini benimsemesi ve PKK'nin Öcalan önderliğinde daha radikal bir dönüşümle İslami bir kurum oluşturması Soğuk Savaş döneminden kalma sol-komünist ideolojinin Kürt Siyasal Hareketleri içerisinde düşünce olarak başarısızlığı olarak değerlendirilebilir. Sol-komünist düşüncenin Kürt Siyasal Hareketi alanında düşünce olarak başarısız olmasının iki temel sebebi bulunmaktadır. Birincisi İslam dinin Kürt toplumu üzerindeki derin etkisi, ikincisi ise Kürt Siyasal Sahasını etkileyecek Kürdistan İslami Birlik Partisi gibi İslami siyaseti benimseyen partilerin ortaya çıkmasıdır.

2.4.2. Müslüman Kardeşler Etkisi

Ortadoğu ve İslam ülkelerindeki birçok grup üzerinde etkili olan Müslüman Kardeşler düşüncesi Kürt siyasal hareketinin İslami grupları üzerinde etkili olan İslam referanslı bir düşünce akımıdır. 1930'lu yıllarda düşüncelerini yaymak amacıyla hareketin kurucusu Hasan el-Benna ve ondan sonra gelen liderler tarafından İslami düşüncelerini yaymak amacıyla Müslüman ülkelere gönderilen elçiler ve komiteler 1940'ın sonlarında İran ve Irak'taki Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelere giriş yapmıştır. İKBY'de neredeyse bütün çağdaş İslami hareketlerin kuruluşu üzerinde etkili olan Müslüman Kardeşler düşüncesi İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde İran Devrimi'nin yapılmasında aktif rol oynayan Ahmet Müftüzade ve Nasır Sübhani gibi Kürt

[44] Diyarbakır'da 'Demokratik İslam Kongresi', http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/05/140510_kongre_diyarbakir, Erişim Tarihi: 16.3.2016

liderlerin önderliğinde geniş tabanlı Kürt hareketlerinin oluşmasını sağlamıştır. Müslüman Kardeşler Türkiye'deki Kürt İslami hareketleri arasında birçok cemaatin düşünce inşasında etkili olurken geleneksel Kürt cemaatleri üzerinde de dolaylı etkilere sahip olmuştur. Kürt siyasal hareketinin İslami gruplar boyutunu teşkil eden İslami Kürt oluşumlarının Müslüman Kardeşlerle girdiği etkileşimler sonucu İran, Irak, Suriye ve Türkiye'den birçok Kürt öğrencinin 1950 gibi erken dönemlerde Mısır'da El-Ezher Üniversitesinde okumasına ortam hazırlamıştır. El Ezher'de okumaya giden Kürt öğrenciler Mısır'da Müslüman Kardeşleri daha yakından tanıma fırsatı bulmuş ve üniversitede okuduğu dönem boyunca hareketin faaliyetlerine katılanlarda olmuştur. Mısır'dan dönen Kürt öğrencilerinin beraberinde getirdiği Hasan el Benna ve Seyyid Kutup gibi Müslüman Kardeşler ideologlarının fikirleri 1950 sonrası dönemde yetişen Kürt gençliğinin düşünce dünyası üzerinde büyük izler bırakırken, İslami Kürt çalışmalarının bu çizgide gelişmesine sebep olmuştur.

2.4.3. İran Devrimi Etkisi

1979 yılında İran'da Humeyni öncülüğünde Şah Rejimine karşı başarılı olarak gerçekleştirilen İran İslam Devrimi Kürt hareketleri üzerinde etkili olsa da etkisi kısa süreli ve kısıtlı olmuştur. Devrim sonrası Humeyni ve Ayetullahlar tarafından devrimde aktif rol oynayan Kürt hareketi lideri Ahmed Müftüzade'ye verilen sözlerin tutulmaması ve Ahmed Müftüzade'nin hain ilan edilerek hapis cezasına çarptırılması ve hapisten çıktıktan sonra aldığı ağır işkenceler sonucu ölmesi Kürt hareketleri ve İran yönetimi ile bütün ilişkileri kopartmıştır. İran etkisi devrim sonrası Kürt hareketlerine yönelik başlatılan tasfiyelerle İran Kürtleri arasında kısıtlı bölgelerde yer bulurken Irak Kürtleri ve Türkiye'de kısıtlı faaliyet alanları bulabilmiştir. Devrim Sonrası İran yönetiminin simgesel Kürt liderlerine yönelik başlattığı suikastlar İran'ın Kürt siyasal hareketi sahasında başarısız olmasına sebep olurken İran ve Kürtlerin İslam'ın farklı yorumları olan Şii ve Sünni ekollere mensup olması İran'ın faaliyet alanını tam anlamıyla kısıtlamıştır. Günümüzde İran'ın Kürt siyasi grupları ile olan ilişkileri menfaat çerçevesinin dışına taşamamaktadır.

2.4.4. Afganistan İşgali ve Afgan Cihadı Etkisi

1979 yılında Afganistan Sovyetler Birliği tarafından işgal edilince buradaki savaşa birçok ülkeden katılımlar olduğu gibi İslami Kürt gruplarından da katılımlar olmuştur. Afgan Cihadına IKBY'den Molla Krekar gibi önemli isimler de katılmıştır. Molla Krekar Afganistan Cihadının önemli liderlerinden Abdullah Azzam ile birlikte Afganistan'da Cihad faaliyetlerini yürütmüştür.^[45] Kürt Hamas'ı, Tevhid, El-Tevhid,

[45] Mullah Krekar, <http://www.thefamouspeople.com/profiles/mullah-krekar-5991.php>, Erişim Tarihi: 16.3.2016.

İslam Cephesi, İkinci Soran Birliği, CUND el-İslam gibi daha önce İslami Hareketten ayrılan gruplar 2001 yılında birleşme kararı almıştır. Molla Krekar bu gruplardan Ensar el-İslam'ın başkanı olmuştur.^[46] Afganistan Cihadı başta olmak üzere selefi akımlardan etkilenen bu Kürt grupları da İran İslam Devriminde olduğu gibi Kürt siyasal hareketi arenasında taban bulamamıştır. Bu hareketlerden bazıları ABD'nin Irak işgali sırasında ABD'ye karşı girdikleri çatışmalar sonrası faaliyetleri yok denecek kadar azalmıştır.

[46] Ansar al-Islam, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/13#note6>, Erişim Tarihi: 16.3.2016.

Üçüncü Bölüm

KÜRDİSTAN İSLAMİ BİRLİK PARTİSİ

3.1. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin Doğuşu ve Tarihsel Arka Planı

IKBY'de çağdaş İslami hareketlerin tarihi 1940'ın sonlarına uzanmaktadır. Bu tarih aynı zamanda İslam dünyasındaki Müslüman milletleri tek çatı altında toplayan Hilafetin yıkılışına ve bu yıkılış sonrası dönemde ortaya çıkan boşluğu doldurmak üzere harekete geçen İslami oluşumların ve fikir akımlarının tarihine denk gelmektedir. Başta Ortadoğu olmak üzere bazı Afrika ve Asya ülkelerinde oluşan mevcut boşluğu doldurmak üzere çeşitli İslami hareket veya fikir akımları ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında günümüze ciddi bir direnç ve halk tabanıyla ulaşmayı başaran sistemli, toplumu ciddi bir anlamda organize etme ve yönlendirme kabiliyetine sahip olan Müslüman Kardeşler etkisini halen sürdürmektedir. Yeni bir İslami hareket vizyonu ile çalışmalarını Mısır'dan başlatan Müslüman Kardeşler kısa sürede Ortadoğu, Afrika hatta Avrupa ülkelerinde sistematik bir kurumsal düzen oluşturdu. 1937 yılına ait bir Müslüman Kardeşler taramasına göre, Cemiyet o zamana kadar Sudan, Suudi Arabistan, Filistin, Suriye, Lübnan ve Fas'ta bazı şubeler açmış olup, Bahreyn, Hadramevt, Haydarabad, Cibuti ve Paris'te bir şubeye sahip bulunuyordu.^[47]

IKBY'de modern İslami hareket ve partilerin tarihi de bu anlamda IKBY'ye ulaşan Müslüman Kardeşler düşüncesi tarihiyle eş değerdir. Çalışmamızın konusu olan Kürdistan İslami Birlik Partisi, Soran lehçesindeki adıyla Yekgirtûy İslâmî Kurd, Arapça adıyla al-İttihad ul-islami al-kurdistani IKBY'de Müslüman Kardeşler düşüncesi üzerine 1940'lı yılların sonlarından günümüze kadar çalışmalarını sürdüren İslami perspektife sahip siyasal bir Kürt hareketidir. Siyasi bir parti olarak günümüzde çalışmalarını sürdüren hareket için genel anlamda Kürt İslam Birliği (KİB) ismi kullanılmaktadır. IKBY'de İslami hareketlerin tarihi hakkında Kürdistan İslami Birlik Partisi lideri Selahaddin Muhammed Bahaeddin şu açıklamayı yapıyor: "Irak'taki çağdaş İslami hareketin yani İslami uyanış hareketinin veya İslami akımın da tarihi hayli eskidir. Bu akım 1940'lardan itibaren faaliyetlerini başlatmıştır. Örneğin bu şehirde (Erbil'de) 1946 veya 1947'de Müslüman Kardeşler cemaatinin faaliyetleri başlamıştı.^[48]

Müslüman Kardeşler düşüncesinin IKBY'ye gelişi üzerine ittifak yapılan ortak tarih 1945-1950 yılları arasındır. Muhammed Mahmud Es-Savaf daha sonra da Kürt

[47] Ceridet'ul-İhvanil-Muslimin,no.4 1356/1937, s.4.

[48] Ahmet Varol, 'Kuzey Irak Gerçeği', Vahdet.info, Tarih Yok, <http://www.vahdet.info.tr/isdunya/dosya1/0283.html>, Erişim: 23.01.2016

bir Müftü olan Emced Zehavi bu düşüncenin IKBY'ye girişini sağlayan ilk simge kişilerdir.^[49] Muhammed Mahmud Es- Savaf Musullu ve Arap asıllıdır. Eğitim almak üzere Mısır'a gitmiştir. Mısır'da eğitim aldığı yıllarda Müslüman Kardeşler ile bağlantı kurmuştur. Emced Zehavi ise Süleymaniye Kürtlerinden olup Müslüman Kardeşler düşüncesini IKBY'nin bazı şehirlerine ulaştırmış ve bu düşüncelerin İslami bir çalışma olarak halk arasında yayılması için faaliyetlerde bulunmuştur.

Müslüman Kardeşler düşüncesi IKBY'deki şehirlere farklı zamanlarda ve şekillerde ulaşmıştır. Bu anlamda 1990'lı yıllara kadar her şehir ve bölgedeki çalışmalar kendi şartlarına göre izlenilen değişik metot ve yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Fakat Müslüman Kardeşler düşüncesinin en erken geldiği ve teşkilatlanmanın en erken yapıldığı şehir Erbil'dir. Düşünce Erbil'e 1944 yılında ulaşmıştır. İki sene gibi kısa bir zaman dilimi içerisinde bu düşünce taban bularak 1946 yılında teşkilatlanmasını gerçekleştirmiştir. Bağdat'ta okumaya giden Kürt öğrencilerin Bağdat'ta eğitim almaya gelen Mısırlı Müslüman Kardeşler üyeleri ve Irak İhvanı üyeleri ile etkileşime geçmesi sonucu Kürt öğrenciler üzerinde ilk tesirler görülmeye başlanmıştır. Irak'ta başlayan bu etkileşim sonucu ilk temelleri Erbil'de atılan bu İslami Hareketin çalışması Bağdat'ta okuyan Kürt öğrencilerin getirdikleri Hasan el Benna, Seyyid Kutup ve Fethi Yeken gibi Müslüman Kardeşler liderleri ve ideologlarının kitaplarıyla halk arasında yayılma fırsatı bulmuştur.

Müslüman Kardeşler düşüncesi 1950-1951 yılları arasında Kerkük ve Bağdat üzerinden Süleymaniye ve Halepçe şehirlerine, 1952-1953 yılları arasında ise hareketin taşıyıcılarından olan Muhammed Mahmud es-Savvaf aracılığıyla Duhok'a giriş yapmıştır. Kendisi de bir âlim olan es-Savvaf Mısır'dan döndükten sonra Müslüman Kardeşlerin lideri Hasan el Benna'nın yöntemlerini taklit ederek IKBY'nin bütün şehirlerini ve köylerini gezmiş, camilerde, tarlalarda, evlerde Müslüman Kardeşler düşüncesini anlatmaya başlamıştır. Es-Savvaf 1953 yılında Duhok şehri ve Bamerne gibi bazı köylerde eğitim kampları açarak terbiye ve ıslah eğitimleri vermiştir. Duhok'ta Müslüman Kardeşler fikrinin teşkilatlanması 1956 yılında bazı kişiler tarafından yapıldıysa da güçlü olamamıştır. Asıl teşkilatlanma 1960 ve 70 yılları arasında yapılmıştır.^[50]

IKBY'de İslami Hareketlerin ilk çekirdeği sayılan Müslüman Kardeşler düşüncesinin IKBY'de halk arasında yayılmasının sebepleri es-Savvaf ve Zehavi'nin

[49] Cemal Yahya Ali, Kürdistan İslami Birlik Partisi Duhok Kurucularından, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok 2015, (26.12.2015)

[50] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

çalışmaları ile sınırlı değildir. Kürt şehirlerine atanan Irak Müslüman Kardeşler hareketine bağlı öğretmenlerin geldikleri şehirlerde düşüncelerini öğrenciler arasında yayması, Neşr'u Dava denilen Müslüman Kardeşler düşüncesini yaymak üzere yetiştirilen İslam Davetçileri, camilere gelerek hutbeler veren Müslüman Kardeşler âlimleri ve aşiretleri ziyaret eden hareketin önde gelen şahsiyetleri bu düşüncenin yayılmasında etkili olmuştur.

Coğrafi konumu ve konuşulan lehçeler bakımından iki ayrı bölge özelliği gösteren Behdinan ve Süleymaniye bölgesinde bu düşüncelerin yayılması iki ayrı hat üzerinden gerçekleşmiştir. Duhok, Zaho, Amidiye ve Akre gibi bölgeleri kapsayan ve bugün Kürtçenin Badini, Kırmanci lehçelerinin ağırlıkta konuşulduğu Behdinan bölgesine Musul hattı üzerinden gerçekleşmiştir. Halepçe ve Süleymaniye bölgelerinde ise Şeyh Osman Bin Abdülaziz, Mela Salih Abdülkerim, Mamoste Celal, Abdülaziz Parezani, Ömer Reşavi, gibi önemli isimlerin etkisiyle çalışmalar devam etmiştir. Halepçe şehrinde hareketin teşkilatlanması 1952 yılında yapılmıştır.^[51]

Halepçe ve Kerkük şehirleri IKBY'de teşkilatlanma açısından pilot şehirler niteliği taşımaktadır. Buradaki çalışmalar 1960 yılında Irak Müslüman Kardeşler Cemaatinin siyasi yüzü olarak kurulan Irak İslam Partisi içerisinde çalışmalarını yürüten Şeyh Osman bin Abdülaziz ve Kardeşi Şeyh Ali'nin aracılığı ile gerçekleşmiştir. Kerkük'te ise Abidin Reşid, Erbil'de de Hacı Halil aracılığıyla teşkilatlanma yapılmıştır.^[52] Teşkilatlanmanın yapıldığı yıllar Halepçe İslami Hareketlerin kalesi konumundadır. Diğer şehirlere oranla Halepçe halk arasında İslami hareketlere en fazla karşılık veren bir şehirdir. Halepçe'de de Müslüman Kardeşler düşüncesinin yayılmasında yine Savvaf ve Zehavi'nin etkileri olmuştur.

Halepçe Müslüman Kardeşler hareketinin güçlü olduğu ilk şehirlere olmasına rağmen sonraki yıllarda bu hareketin halk arasında yayılmasına önyak olan ve yine Müslüman Kardeşler hareketinin liderleri olarak tanınmasına rağmen başta Şeyh Osman ve kardeşleri Müslüman Kardeşler'den ayrılarak kendi hareketlerini kurmuşlardır. Şeyh Osman ve kardeşleri Müslüman Kardeşlerin Kürt temsilcileri olarak bilinmesine rağmen hiçbir zaman IKBY Müslüman Kardeşler resmi liderleri olmamışlardır. IKBY'de Müslüman Kardeşler'in yerel liderleri dışında ilk genel liderlik seçimleri 1991'de Hareketin lideri olacak Selahaddin Muhammed Bahaeddin'in İran'dan geri dönmesi üzerine yapılmıştır.

[51] Selahaddin Muhammed Bahaeddin, Kürdistan İslami Birlik Partisi Eski Lideri, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye 2015, (31.12.2015)

[52] Dindar Necmaan Şefik Doski, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Eski Bağdat Parlamentosu Bakanı, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015).

1950'lı yıllardan itibaren Halepçe ve civarında şeyh Osman'ın nüfuzlu ailesi ve ulemadan gelen etkisiyle yayılma alanı bulan bu hareket Behdinan bölgesinde de kendi coğrafi konumları ve imkânları dâhilinde çalışmalarına devam etmiştir. Çalışmalar genel anlamda camilerde halka yönelik verilen Kur'an eğitimleri ve genel İslami ilimler dersleri şeklinde devam ederken köylerde açılan eğitim kamplarının da etkisi büyüktür. Eğitim kampları ve izci birimleri Müslüman Kardeşlerin Mısır'da izlediği metotlardan bir tanesidir. İzci birimleri sadece dikey hacimleriyle değil, yerine getirdikleri işlevler bakımından da, cemiyetin örgütlenmesinin hayati bir parçası haline gelmişlerdir.^[53] Eğitim amaçlı izci birimleri olarak gerçekleştirilen bu kampların bir tecrübesi de Savvaf tarafından IKBY'de uygulanmıştır. Bu anlamda Behdinan bölgesinde Duhok şehri ve Bamerne gibi köylerin kırsal kesimlerinde açılan bu eğitim kamplarında yetişen kişiler vaiz ve hatip olarak halkın arasına dönmüş ve 1990'lı yıllara kadar bütün bu İslami çalışmalarını yürütecek kadronun yetişmesinde büyük bir rol oynamıştır.

3.2. Hareketin Teşkilat Yapılanması

1968 yılında Baas Rejiminin Irak'ta darbe yapması ve kısa bir süre içerisinde askeri ve resmi bütün kurumlar üzerinde hâkimiyet kurması ile büyük bir baskı dönemi başlamıştır. Daha önce Irak İslam Partisi ile ortak çalışmalar yürüten Şeyh Osman baskıların artması ile birlikte Baas Rejimine karşı silahlı mücadele etme kararı almıştır.

Baas Rejimi baskıları sadece Müslüman Kardeşler'e yönelik değildir fakat baskılardan en büyük payı Müslüman Kardeşler almıştır. Bunun sebebi Müslüman Kardeşler'in muhalefet olma ihtimalidir. Baas Rejimi 1971–1972 de siyaset alanındaki muhalefet boşluğunun Müslüman Kardeşler tarafından doldurulmaya başlandığını fark etmiştir. Diğer sol, laik vs. bütün parti ve örgütlere de baskılar yapılmıştır. Müslüman Kardeşler'e yapılan baskı ve yıldırma dayanılamayacak aşamaya geldiği gibi, Saddam, eğer Müslüman Kardeşler çalışmalarını durdurmazsa işkence ve tecavüzleri daha da arttırmakla tehdit etmiştir. Bunun üzerine Abdülkerim Zeydan 1973 yılında örgüt çalışmalarını fesh ettiğini ilan etmiştir.^[54]

Bu dönemde Irak'ta bu durum yaşanırken Müslüman Kardeşler Kürdistan bölgesinde çalışmalarını büyük bir gizlilik içerisinde devam ettirmiştir. Çalışmaların gizlilik seviyesinin yüksek düzeyde olması nedeniyle Baas Rejimi bu dönemde

[53] Brynjar lia, Müslüman Kardeşlerin Doğuşu, İhsan Toker (Çev.), 3.Baskı, Ekin Yayınları, 2014, s.229

[54] Genç Birikim Dergisi, "Dr. Musenna Emin ile Röportaj, YEGİRTU-İ İSLAM-İ KÜRDİSTAN (KÜRDİSTAN İSLAM BİRLİĞİ) DIŞ İLİŞKİLER SORUMLUSU" 16 Mayıs, 2013, <http://www.gencbirikim.net/dr-musenna-ile-roportaj/> Erişim: 24-1-2016

camilerde yapılan çalışmalara baskınlar düzenlemişse de durumun mahiyetini tam olarak anlayamadığından dolayı hareket ciddi mana da bir zarar görmemiştir.

1970-1980 yılları arası Behdinan bölgesinde çalışma 1950'li yıllardaki zayıflıktan kurtularak tam anlamıyla kendi içerisinde sistematik bir örgütlenmeye gitmiştir. Hareket kendi içerisinde lider olmak üzere hareketin diğer birimlerini de seçerek çalışmalarını daha da aktif bir boyuta ulaştırmıştır. Hareket içerisinde ilerleyen üyeler katkı sağlamak amacıyla kendi maddi olanakları çerçevesinde aidatlar ödemeye başlamış ve bunlar maliye sorumluları tarafından kayıt altına alınmıştır.

Behdinan bölgesinde Müslüman Kardeşler çalışması güçlü bir teşkilatlanma seviyesine ulaşmasına rağmen hareket açısından genel bir çatı oluşmamıştır. 1980 yılına kadar çalışmalar farklı gruplar üzerinden devam etmiştir. Bu dönemde hareketin bazı üyeleri Baas rejimi tarafından tutuklanmış fakat hareketi ifşa etmediğinden bazıları müebbet hapis cezasına bazıları da 10 yıllık hapis cezasına çarptırılmıştır. Tam anlamıyla birleşme olana kadar gruplardan bazıları İslami çalışmaların kalesi durumundaki Halepçe'de Şeyh Osman'ın kardeşi Şeyh Sıddık ile ilişki içerisinde iken bazıları da Musul üzerinden Irak Müslüman Kardeşleri ile olan ilişkilerini devam ettirmişlerdir. 1979 yılında asıl Müslüman Kardeşler hareketi teşkilatlanması oluşmuş ve Hareketin Behdinan sorumlusu olarak Dindar Necmaan Şefik Doski seçilmiştir.

Başlangıç tarihinden itibaren ciddi faaliyetler içerisinde olan ve halk arasında kayda değer bir taban elde eden hareket, Müslüman Kardeşler düşüncesinin bir etkisi olarak, İslami çalışmalarını günümüze kadar hiçbir dönemde silahlı mücadeleye yöneltmemiştir. Çalışmalarını tamamen ıslah, terbiye, vaaz, irşad ve eğitim metotlarıyla halk arasında yaymaya çalışmıştır. Çalışmayı yayma araçları olarak Seyyid Kutup'un, Hasan El Benna'nın, Abdulkadir Udeh'in ve Ahmet Deat'in arapça kitapları ve diğer dini bilgileri anlatan küçük risaleler birer eğitim aracı olmuştur. Mısır Müslüman Kardeşler Cemaatinde olduğu gibi, silahlı yöneme başvurma düşüncesinde olanlar veya İslami çalışmaların silahlı yöntemlerle kısa sürede büyüyeceği düşüncesini taşıyanlar ya hareketten kopmuşlar ya kendi silahlı çalışmalarını başlatmışlar, ya da var olan silahlı hareketlere katılmışlardır. KİB'in temellerini atacak olan Müslüman Kardeşler düşüncesine dayalı bu hareketin silahlı yöntem karşıtı politikaları hem gizlilik döneminde hem de siyasi bir parti olarak çalışmalarını devam ettireceği 1994 sonrası dönemde IKBY'deki diğer İslami ve Sol hareketler arasından sıyrılarak büyük bir taban elde etmesini sağlamıştır.

Baas Rejiminin Kürt ve dolayısıyla bütün İslami gruplar üzerindeki şiddetli baskılarına rağmen, bu dönemde bazı İslami grupların aksine hiçbir zaman silahlı

mücadeleye yönelmese de Müslüman Kardeşler düşüncesinin tesirleri altında çalışmalarına aralıksız devam eden İslami hareket Baas Rejimine yönelik bazı önemli yaptırımlara gitmiştir. Hareket bu süreçte aldığı bir karar ile özellikle Irak-İran Savaşı sırasında Baas Rejimi bünyesinde askerlik yapmanın ve savaşta öldürülmenin haram olduğu fetvasını çıkarmıştır. Hareketin çıkardığı bu fetva üzerine Baas Rejimi saflarında askerlik yapmayı kabul etmeyenler ve Baas Partisinin aktivitelere katılmayı reddeden üyeler o dönemde Bağdat Ünviertesindeki fakültelerden atılmıştır.^[55] Üniversitelerden atılan veya askerliğe gitmeyi reddedenlerin de artık Baas rejimi tarafından hayati güvenlikleri tehdit altında olduğundan dolayı kimileri saklanmış, kimileri de akraba bağlarından dolayı Peşmergelere katılmıştır. Peşmergelere katılan Müslüman Kardeşler çizgisindeki hareketin üyeleri cemaatin silahlı mücadele karşıtı net tavrından dolayı hareketin emriyle değil şahsi kanaatleri olarak katılmıştır. Peşmergelere katılanlarda İslami düşüncelerini anlatmaktan geri durmamış cemaatle namazlarda imamlık yapmış, genel İslam ilkelerini ve İslami düşüncelerini anlatmaya devam etmiştir.

Irak Müslüman Kardeşler Hareketi 1970’li yıllarda genel anlamda Baas Rejiminin baskıları altında erirken IKBY’de Müslüman Kardeşler çizgisinde çalışmalarını sürdüren hareket büyük aksaklıklar yaşamamıştır. 1973’te duraklama devresi Müslüman Kardeşler açısından bütün Irak’ta gerçekleşirken, IKBY’de 1980’lere doğru Müslüman Kardeşler neşvünema bulup serpilmeye başlamıştır.^[56]

3.3. Hareketin İran-İrak Savaşı’na Bakışı

1980 yılında Devrimi yeni tamamlamış Humeyni İran’ı ve Saddam Hüseyin Irak’ı arasında savaş patlak verince bu savaşın yansımaları Sünni-Şii hattında büyük krizler oluşturmuştur. Bu savaşın etkileri ve tetiklediği kutuplaşmalar mezhep hattında kalmadan Kürt-Arap-Fars kutuplaşmaları safhasına da taşmıştır.

Irak-İran savaşı devam ettiği sıralarda bu savaşın yansımalarından etkilenen bir cephe de Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi ve Arap Müslüman Kardeşler Hareketi olmuştur. Suriye ve Irak Müslüman Kardeşler Hareketi’nin bazı liderleri bu dönemde savaş cephesinde tamamen Saddam Hüseyin’in dolayısıyla Baas Rejiminin yanında durmayı hatta Saddam ordusunun saflarında savaşmayı emretmiştir. Aynı zamanda Arap Müslüman Kardeşler üyelerinden bazı ileri gelenler bu savaşta Saddam saflarında öldürülenlerin şehid olacağını söylemiştir. Daha çok Irak ve Suriye Müslüman Kardeşler üyeleri tarafından dile getirilen

[55] Said Ali Ebu, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Behdinan Bölgesi Sorumlusu” “Kürdistan İslami Birlik Partisi” Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015 (27.12.2015)

[56] Genç Birikim Dergisi, “Dr. Musenna Emin ile Röportaj, YEGİRTU-İ İSLAM-İ KÜRDİSTAN (KÜRDİSTAN İSLAM BİRLİĞİ) DIŞ İLİŞKİLER SORUMLUSU” 16 Mayıs, 2013, <http://www.genc-birikim.net/dr-musenna-ile-roportaj/> Erişim: 25-1-2016

bu savunmanın sebebi Saddam'ın düşmesiyle bütün bir Sünni blokun çökeceği iddiası olmuştur. Irak ve Suriye Müslüman Kardeşleri aynı zamanda Saddam'ı bütün baskılarına rağmen Humeyni'ye tercih etmiştir. Fakat Müslüman Kardeşler liderleri aynı savunmayı Saddam'ın Kuveyt işgali için yapmamıştır. Kuveyt Sünni bir ülke ve halkı da Sünni olduğu için bu dönemde Saddam'ı eleştirmişlerdir. [57]

Arap Müslüman Kardeşler liderlerinin İran-Irak savaşına bakışı ile Kürt Müslüman Kardeşler Liderlerinin savaşa bakışı arasında zıt bir durum meydana gelmiştir. Kürt Müslüman Kardeşler liderleri Saddam'ın ve dolayısıyla Baas Rejiminin Kürtlere yaptığı baskı, işkence, köy yakmalar, sürgün ve ambargolardan sonra Saddam saflarında savaşmayı haram sayan fetvalar yayınlamıştır. Bu cephelerde savaşırken ölenlerin de günahkâr olacağını söylemiştir. [58]

Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi ise Baas Rejiminin baskıları ve Kürtlere yönelik başlattığı şiddet politikalarını kesin bir dille reddederek Saddam saflarında savaşmayı reddetmiştir. İran konusunda da yumuşak davranmıştır. Çünkü Saddam'ın Baas Rejimi tarafından yapılan Enfal ve Halepçe gibi soykırım tarzı toplu katliamları sırasında İran kendi sınırındaki Kürtlere sığınmada kolaylıklar sağlamıştır. Aynı zamanda Saddam liderliğindeki Baas Rejimi tarafından IKBY'e yönelik dönemsel olarak gerçekleştirilen baskılar olarak görülmesi bu ilişkileri etkilemiştir.

3.4. Behdinan ve Soran Hareketi'nin Birleşmesi

1990 yılında Saddam'ın IKBY'e yönelik başlattığı saldırılar üzerine IKBY'den yaklaşık 1,5 milyon Kürt, Türkiye ve İran sınırına dayanmıştır. Kürt mülteciler için Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında bir kurtarma harekâtı başlatılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Saddam'ı Kürt mültecilere karşı güç kullanması konusunda uyarılmış ve 36. paralelin kuzeyi Irak uçakları için uçuşa yasak bölge durumuna gelmiştir. [59]

Çekiç Güç adındaki uluslararası bir askeri gücün de bölgeye yerleştirilmesi sonucunda Irak'ın kuzeyindeki Kürt bölgesinde defacto bir Kürt yönetimi oluşmuştur. 36. paralelin kuzeyinin Irak uçaklarına yasaklanması ve Baas Rejiminin bölge üzerindeki kontrolünü kaybetmesi ile Türkiye ve İran'a sığınan mülteci Kürtler de IKBY'e geri dönmüştür. Bu sürecin başlamasıyla birlikte sürgüne giden Kürt Müslüman Kardeşler liderleri ve üyeleri de IKBY'e geri dönmeye başlamıştır. Bu geri

[57] Cemal Yahya Ali, Kürdistan İslami Birlik Partisi Duhok Kurucularından, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok 2015, (26.12.2015)

[58] Cemal Yahya Ali, agg, (26.12.2015)

[59] Beth K. Dougherty, Edmund A. Ghareeb, Historical Dictionary of Iraq, 2nd Edition Scarecrow Press, 2013 p.453

dönüş sonrası Halepçe-Süleymaniye ve Behdinan bölgesinde liderlik konusunda bir belirsizlik durumu ortaya çıkmıştır. Behdinan bölgesinde liderlik konusunda yaşanan belirsizlik daha az olsa da Halepçe ve Süleymaniye bölgesindeki kriz Behdinan bölgesi Müslüman Kardeşler çalışmasını da etkisi altına almıştır.

Defacto bir Kürt bölgesinin oluşması ile İran'da sürgün hayatı yaşayan IKBY'deki Müslüman Kardeşler liderlerinden Selahaddin Muhammed Bahaeddin'in de IKBY'e dönmüştür. Baas Rejiminde askerlik yapmayı reddettiği IKBY'yi terk etmek zorunda kalan Selahaddin Muhammed Bahaeddin 10 yıl boyunca İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde sürgünde kalmış ve orada Cemaat'u Da've ve Islah'ın liderliğini yürütmüştür. Selahaddin Muhammed Bahaeddin Cemaat'u Da've ve Islah^[60] içerisinde yaptığı çalışmalar ile cemaatin İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde halk arasında yayılmasında ve büyük bir organizasyon haline gelmesinde etkili çalışmalar yürütmüştür. IKBY'de adeta bir hapis hayatı yaşayan liderlere oranla Müslüman Kardeşler liderlerine daha rahat bir şekilde ulaşma ve Müslüman Kardeşler'in uluslararası programlarına katılma fırsatına sahip olan Selahaddin Muhammed Bahaeddin IKBY'ye güçlü bir lider olarak dönmüştür. Selahaddin Muhammed Bahaeddin İran'da olmasına rağmen İran ve Irak Müslüman Kardeşler Hareketleri arasında koordinasyonu sağlayan liderlik görevini üstlenmiştir ve IKBY'de kendisiyle beraber çalışan büyük bir tabana sahip olmuştur. Selahaddin Muhammed Bahaeddin'in İran'dan IKBY'ye dönüşü o dönemde bölgedeki Müslüman Kardeşler çalışması ile ünlü Şeyh Osman'ın kardeşi Şeyh Sıddık ve Selahaddin Muhammed Bahaeddin ikilisi arasında bir liderlik belirsizliğinin tırmanmasına sebep olmuştur. Zaman içerisinde derin bir boyut kazanan iki lider arasındaki belirsizlik zamanla iki liderin tarafları üzerinde de etkili olmaya başlamıştır.

Selahaddin Muhammed Bahaeddin İran'dan IKBY'e dönmeye önce 1982 yılında Tahran'da 15-20 kişilik İran Kürtleri ve Irak Kürtlerinin önde gelen âlim ve liderleriyle bir toplantı yapmıştır. Bunlar arasında Şeyh Abdurrahman Azadi, Fatih Krekar, Ali Muhammed, Hasan Şamirani, Burhan Muhammed Emin, Muhammed Hasan, Dara Ebu Hamid, Ebu Davud ve Razi vardır. Bu toplantıda IKBY'deki İslami hareketlerin geleceği üzerine konuşulmuştur. Bu toplantıdan yapılan tartışmalardan sonra (Cemaat'u Ensar 'el İslam) adında Müslüman Kardeşler çizgisinde çalışacak

[60] Cemaat'u Da've ve Islah, İran Kürdistan'ı bölgesinde kurulan İhvan'ul Müslimin İran koludur. Selahaddin Muhammed Bahaeddin 1981-1991 yılında Cemaatin liderliğini yapmıştır. Cemaatin öne çıkan liderlerinden Kürt bir âlim olan Şeyh Nasır Sübhani 1990'da (Kurban Bayramı günü Humeyni'yi eleştirdiği gerekçesiyle) idam edilmiştir. Detaylı Bilgi için bkz. (Kaynak: Cemaat'u Da've ve Islah, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ناري_يف_ةينسلا_ةيمالسال_تالكرحلا_عقاو Erişim Tarihi, 26.1.2016

bir parti kurmak üzerine ittifak etmişlerdir. Fakat bu bir hedef olarak kalmıştır.^[61] Belirtilen hedefler gerçekleşmeyince IKBY'deki Müslüman Kardeşler çizgisinde faaliyet gösteren hareket Selahaddin Muhammed Bahaeddin, Abidin Reşid ve Ömer Reşavi aracılığıyla bir Şura Meclisi kurmuştur.

IKBY'de Müslüman Kardeşler çizgisinde faaliyet sürdüren hareketin liderlik konusundaki belirsizliği 1991-1992 yılları arasında devam etmiştir. İran'da her sene düzenlenen Uluslararası Kudüs Konferansına katılan Şeyh Osman'ın Kardeşi, Şeyh Sıddık konferansta Mısır Müslüman Kardeşler liderlerinden Mustafa Meşhur ile görüşmüş ve IKBY'de Müslüman Kardeşler çizgisinde çalışmalarını devam ettirdiğini söylemiştir. Bu görüşme sırasında Mustafa Meşhur Şeyh Sıddık'a imzalı bir belge vermiştir. Şeyh Sıddık'ta IKBY'ye döndüğünde Mustafa Meşhur'dan aldığı imzalı belge ile kendisini IKBY Müslüman Kardeşler resmi temsilcisi olarak ilan etmiştir. Şeyh Sıddık'ın aynı zamanda daha önce Selahaddin Muhammed Bahaeddin tarafından İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde yapılan toplantıya katıldığı ve Selahaddin Muhammed Bahaeddin'e biat ettiği de söylenmektedir.^[62]

Halepçe, Süleymaniye hattındaki liderlik belirsizliği Şeyh Sıddık'ın kendini resmi lider olarak ilan etmesinden sonra daha da artmıştır. Irak Müslüman Kardeşler siyasi kanadı olan Irak İslam Partisi Irak Parlamentosu Genel Başkanı ve Irak Müslüman Kardeşler Teş-kilat sorumlusu Dr. Usame Tikriti ve Dış teşkilatlar sorumlusu Dr. İyad Samarra'i'yi IKBY'ye gelerek durumu inceleseler de krizi çözememiştir. Problemin devam etmesi üzerine daha önce Selahaddin Muhammed'e katılan Müslüman Kardeşler ve Şeyh Sıddık ile bağlantılı olan diğer Müslüman Kardeşler grupları kendi aralarında bir karar alarak Selahaddin Muhammed ile Şeyh Sıddık arasında meydana gelen liderlik konusundaki belirsizliğin Behdinan'a taşınmaması konusunda anlaşmıştır. Bu amaçla taraflar arasında kimin lider olduğu konusunda Mısır Müslüman Kardeşler Genel Merkezi'ne telgraf çekilmesi ve Genel Merkez'den gelen karara her iki tarafın uyacağı şeklinde bir karar alınmıştır.^[63]

Mısır Müslüman Kardeşler Genel Merkezi'ne çekilen telgraf sonrası Genel Merkez'den IKBY Müslüman Kardeşler Behdinan Liderliğine gelen cevapta: "IKBY resmi Müslüman Kardeşler sorumlusu Selahaddin Muhammed Bahaeddin'dir. Behdinan Bölgesi Müslüman Kardeşler Hareketi olarak Selahaddin Muhammed

[61] İdris Suheyli, El neşvet ve Tetvir Teyaretiyel İslamiye fi Kurdistan'il Irak, 2. Baskı, Merkez el Mesbar lil Diraset vel Buhus, 2011, s.17

[62] Dindar Necmaan Şefik Doski, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Eski Bağdat Parlamentosu Bakanı, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

[63] Dindar Necmaan Şefik Doski, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Eski Bağdat Parlamentosu Bakanı, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

Bahaeddin'in liderliği altında birleŖebilirsiniz denilmiŖtir.^[64] Müslüman KardeŖler Kahire Genel Merkezi'nden liderlik krizini ortadan kaldıran mektubun gelmesi ile daha önce Ŗeyh Sıddik tarafında alıŖan Müslüman KardeŖler grupları da Selahaddin Muhammed Bahaeddin grubuna katılmıŖtır. Bu aynı zamanda Behdinan ve Soran bölgesi Müslüman KardeŖler gruplarının birleŖtiđi tarihtir. Bu telgraf ile Selahaddin Muhammed Bahaeddin'in liderliği kesinleŖince Ŗeyh Osman'ın kardeŖi Ŗeyh Sıddik ayrılarak daha sonra bir dönem silahlı mücadele yapacak olan Nahda Hareketini kurmuŖtur.

Müslüman KardeŖler Kahire Genel Merkezi'nden liderlik krizini ortadan kaldıran mektubun gelmesi ile daha önce Ŗeyh Sıddik tarafında alıŖan Müslüman KardeŖler grupları da Selahaddin Muhammed Bahaeddin grubuna katılmıŖtır. Bu aynı zamanda Behdinan ve Soran bölgesi Müslüman KardeŖler gruplarının birleŖtiđi tarihtir. Bu telgraf ile Selahaddin Muhammed Bahaeddin'in liderliği kesinleŖince Ŗeyh Osman'ın kardeŖi Ŗeyh Sıddik ayrılarak daha sonra bir dönem silahlı mücadele yapacak olan Nahda Hareketini kurmuŖtur.

Müslüman KardeŖler Genel Merkezi'nin Ŗeyh Sıddik ve Selahaddin Muhammed Bahaeddin arasında Selahaddin Muhammed Bahaeddin'i tercih etmesinin sebebi Ŗeyh Sıddik'ın Ŗeyh Osman ailesine mensup olması neden olarak gösterilebilir. Ŗeyh Osman'ın 1987'de İran'a giderek İran'ın telkin ve finansmanı ile silahlı İslami Hareket Örgütü'nü kurmuŖ olması Müslüman KardeŖler'in hem silah karŖtı düŖüncesi hem de İran etkisini göz önünde bulundurarak Ŗeyh Osman ailesinden birini seçmeyi tercih etmediği düŖünölmektedir. Ŗeyh Sıddik'ın daha sonra silahlı mücadele verecek Nahda hareketini kurmuŖ olması Müslüman KardeŖler Genel Merkezi'nin kendi düŖünceleri açısından stratejik bir hamle yaptığını da göstermiŖtir.

Ŗeyh Sıddik'ın İran'da düzenlenen Kudüs Konferansı'nda Mustafa MeŖhur'dan aldığı belge ile kendini Kürt Müslüman KardeŖler lideri olarak ilan etmesi ve Müslüman KardeŖler Genel Merkezi'nin gönderdiği telgrafta Kürt Müslüman KardeŖler lideri olarak Selahaddin Muhammed'i seçmesi arasında eliŖkili bir durum ortaya ıkmuŖ görünmektedir. İran'da düzenlenen Kudüs konferansına katılan Mustafa MeŖhur o dönemde Müslüman KardeŖler Genel MürŖidi değil Genel MürŖid yardımcısıdır. Mustafa MeŖhur, 1996 yılında Müslüman KardeŖler Genel MürŖidi Muhammed Hamid Ebu'n-Nasr'ın vefatı üzerine Müslüman KardeŖler Genel MürŖid'i olarak seçilmiŖtir.^[65] Bura-da MeŖhur'un Ŗeyh Sıddik'a verdiği belge alıŖmaların yürümesi için bireysel olarak verilmiŖ bir belge mahiyetinde olarak görölmektedir ve Genel Merkezin bir etkisi de olmamıŖtır.

[64] Dindar Necmaan Ŗefik Doski, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Eski Bağdat Parlamentosu Bakanı, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız GörüŖme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

[65] Mustafa MeŖhur, <http://www.aljazeera.net/encyclopedia/icons/2014/11/6/%D9%85%D8%B5%-D8%B7%D9%81%D9%89-%D9%85%D8%B4%D9%87%D9%88%D8%B1> EriŖim Tarihi:26.1.2016

3.5. Karizmatik Liderlik ve Partileşmeye Doğru

IKBY'nin Ekim 1991 defacto olarak özerkliğe kavuşması ve yine bu sene içerisinde Behdinan ve Soran bölgesi Müslüman Kardeşler Hareketi'nin protokol ile Selahaddin Muhammed Bahaddin'e katılması, hareketin tam anlamıyla kurumsallaşmaya doğru gittiği yıllardır. Selahaddin Muhammed Bahaddin 1994 yılında siyasi bir parti olarak ilan edilmesine kadar hareketin liderliğini üstlenmiştir. Hareket bu yıllarda Selahaddin Muhammed'in güçlü liderliği ile bir yükselme dönemine girmiştir. IKBY'de Müslüman Kardeşler çizgisinde çalışmalarını genişleterek devam ettiren hareket bu dönemde ilk siyaset tecrübesini yaşamış ve Şeyh Osman liderliğindeki Irak Kürt İslami Hareketi ile birlikte 19 Mayıs 1992'de yerel seçimlere İslami Liste olarak katılmıştır. Bu seçimler IKBY'deki Müslüman Kardeşler hareketi açısından ilk seçim tecrübesi olmuştur.

Seçimlere Müslüman Kardeşler hareketi ve Şeyh Osman önderliğindeki Irak Kürt İslami Hareketi ittifakı olarak girilmesine rağmen bu hareketlerden herhangi birinin çatısı altında girilmemiş ve ittifak listesi hareketlerden bir diğerinin adını almamıştır. İttifak listesinin seçim bayrağı yeşil ve beyaz renklerden oluşmuştur. İslami hareketin bayrağının beyaz olmasından dolayı yanına yeşil renk de eklenerek diğer İslami gruplarında katılması sağlanmıştır.^[66]

İslami Liste, IKBY'nin yeni kurulmuş olması, IKDP ve IKYB gibi uzun süreli parti tecrübesine sahip ve silahlı bir mücadele geçmişi olan partilerle rekabete girmesi dolayısıyla halk tarafından tam olarak algılanamamıştır. İslami Liste dezavantajlı olarak girdiği bu seçimler sonucunda %7'lik barajın altında kalmıştır.^[67] Seçim sonuçlarında tecrübesizliklere rağmen İslami Liste diğer birçok küçük partiyi aşarak IKBY'deki iki köklü parti olan IKDP ve IKYB'den sonra 3. Parti olmuştur. İslamcı liste katılım sağladığı bu seçimlerde halktan %5 oranında oy toplayabilmiştir.^[68]

İslami Liste altında girilen seçimler aynı zamanda Kürt Müslüman Kardeşler hareketi açısından siyaset sahasına girmenin başlangıcı olmuştur. Hareket bu dönemde toplum arasında artık bir taban olarak yer edinmiş bulunmaktadır. Partileşme öncesi dönemde Müslüman Kardeşler çizgisinde faaliyet yürüten hareket programları, prensipleri ve çalışma metotlarının etkisinde İslami çalışmalarını devam ettiren donanımlı İslami bir güç niteliğindedir.

[66] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

[67] İdris Gazi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Behdinan bölgesi Kültürel İşler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

[68] David Romano, An Outline of Kurdish Islamist Groups in Iraq, http://www.jamestown.org/uploads/media/Jamestown-RomanoIraqiKurds_01.pdf Erişim Tarihi, 26.1.2016

IKBY’de 1992 yılında yapılan ilk yerel seçimlerden sonra 4 Temmuz 1992’de kurulmuş olan IKBY Parlamentosu’ndan Ekim 1993’te partilerin nasıl ve ne şekilde kurulabileceğini açıklayan Partiler Kanunu çıkmıştır.^[69] Yasa’nın maddelerinden bir tanesi partilerin silahlı bir kanada sahip olmayacağı şeklindedir. Kanun’un çıkması üzerine yaklaşık 50 yıllık bir tecrübenin ürünü olan Hareket Aralık 1993 yılında IKBY İçişleri Bakanlığına başvurusunu yapmıştır.

Şeyh Osman önderliğindeki İslami Hareket Irak-İran Savaşı sonlarına doğru İran’ın finansmanı ve çabalarıyla Bağdat’taki Baas Rejimine karşı 1986-1988 yılları arasında silahlı bir hareket olarak kurulmuştur. İran finanse ettiği Şeyh Osman önderliğindeki İslami Hareket’e Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi’ni de katmak istemiştir. Fakat (Kürt) Müslüman Kardeşler Hareketi’ni İran’ın bu teklifini reddetmiştir.^[70] İran IKBY’de lobi kurma girişimi amacıyla Şeyh Osman’ın İslami Hareketi’ni finanse etmiş ve silahlı mücadele imkânına erişmesi için Hareket’e hem maddi hem de İran’da eğitim kampları imkânı tahsis etmiştir. Şeyh Osman önderliğindeki İslami Hareket IKYB ile giriştiği silahlı mücadele sonrası birçok üyesini savaşta kaybetmiş ve dağılma sürecine girmiştir. Bir dönem IKBY’deki en köklü hareket olarak bilinen Şeyh Osman ve İslami çalışması daha önce diğer bazı silahlı ve silahsız İslami gruplarla ittifaka girdiyse de bu ittifaklar çok kısa süreli olup gerçekleşen ayrışmalar sonrası IKBY’deki en zayıf İslami hareketi konumuna düşmüştür.

IKYB ve Şeyh Osman önderliğindeki İslami Hareket’in çatıştığı dönemde Kürdistan İslami Birlik Partisi olarak ilan edilecek Müslüman Kardeşler çizgisindeki Hareket ise İslami bir grup olmasına rağmen çatışmada taraf tutmamıştır. Müslüman Kardeşler Hareketi bu dönemde IKYB ve İslami Hareket arasında barış görüşmeleri yapmış arabulucu olmuştur. Müslüman Kardeşler çizgisindeki hareket arabuluculuk görüşmelerinde hem Celal Talabani önderliğindeki IKYB’ye hem de Şeyh Osman Bin Abdülaziz önderliğindeki İslami Hareket’e çatışmaları iman ve küfür savaşına dönüştürmemelerini, savaşın iki grup arasında olduğunu ve çatışmaların ideolojik bir derinliğe bürünmeden bitmesini tavsiye etmiştir.^[71]

IKBY’deki Müslüman Kardeşler hareketi 1992 yılında İslami Hareket ile yaptığı İslami Liste ittifakından 1 yıl sonra ya da bir siyasi hareket olarak 1994 yılında ilan edilışinden bir yıl önce IKYB ve İslami Hareket arasındaki çatışmalarda taraf olmayarak yaklaşık 50 yıllık silahtan ve çatışmadan uzak çizgisiyle bir ilerleme dönemine girmiştir.

[69] Sami Şoreş, Da’vet’el İslah ve Fetavi’l Unuf: İslami’l Siyasi fi Kurdistani’l Irak, 2. Baskı, Merkez el Mesbar lil Diraset vel Buhus, 2011, s.203

[70] Romano, An Outline of Kurdish Islamist Groups in Iraq.

[71] Ömer Abdülaziz, Yekgirtûy İslami Kurdistan û Pîrsê Çaksazi lı Herêmi Kurdistan, 1.Baskı, Havyeni, 2011, s.18

Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi, Kürtlerin etnik ve bağımsızlık mücadelesiyle yürüttüğü bir savaştan çıktığı bir dönemde hem silahlı faaliyetler yürüten Şeyh Osman Hareketi safında yer almayarak hem de yeni kurulmuş IKBY’de lobi faaliyetleri yapan İran’ın tekliflerini reddederek Şeyh Osman önderliğindeki İslami Hareketin içine düştüğü gibi geri dönülemez bir çöküşün içine girmekten kendisini kurtarmıştır.

3.6. Hareketin IKBY’de Yayılması ve İzlediği Metotlar

KİB 6 Şubat 1994 tarihinde yapılan ilanı öncesi IKBY’de artık azımsanmayacak bir toplumsal tabana ulaşmıştır. Baas Rejiminin IKBY’ye yönelik düzenlediği saldırılar karşısında giderek halk arasında yayılmayı başaran Müslüman Kardeşler Hareketinin arkasında hareketin liderlik kadrosu ve disiplinli üyeleri en büyük öncüler olarak yerlerini almıştır. Müslüman Kardeşler çizgisindeki bu hareketin ulaştığı örgütlenme ve teşkilatlanma sağlamlığı hareketin yaklaşık 50 yıllık dönem boyunca ayakta kalmasını sağlamıştır. Örgütlenme ve disiplin Hareketin herhangi bir darbe yemeden ayakta kalabilmesini sağlarken hareketin toplum arasında yayılmasını sağlayan başka önemli unsurlar bulunmaktadır. Bu etmenleri şu şekilde sıralayabiliriz:

3.6.1. Terbiye ve İslah Metodu

Hareket öncelikle Müslüman Kardeşler çizgisinde olduğundan dolayı İslami düşünce sisteminin toplum arasında yerleştirilmesi ve benimsenmesi konusunda diğer radikal İslami grupların aksine darbe, inkılap ve silahlı mücadele yöntemine zıt bir anlayışa sahiptir. Hareket İslam’ı toplum arasında hâkim kılmaya veya topluma benimsetmeye çalışırken silahlı mücadele, darbe ve inkılap gibi yollarla tepeden inme bir şekilde değil, toplumu içinde bulunduğu kötü durumlardan arındırarak ıslah ve eğitim metotlarıyla dikey bir derinleşme ve yatay bir yayılma metodunu benimsemiştir.

Bu düşünce tarzı göz önünde bulundurularak Hareket IKBY’nin köylerinde, şehirlerinde, camilerinde ve mahallelerinde halka İslam’ı anlatmıştır. Camileri birer eğitim mekânı gibi kullanarak burada gençleri ve çocukları İslam ahlakı üzerinde eğiterek İslami düşünce sisteminin halk arasında yer edinmesini sağlamıştır. Terbiye, ıslah ve eğitim hem Baas Rejimi baskıları döneminde hem IKBY otonom bir yönetim şekline kavuştuktan sonra da Hareketin felsefesi olarak kalmıştır. Bu çalışmalar sonucunda 1970’li yılların başında hareketin faaliyetlerini yürütmede ve düşüncesini toplum arasında yaymada sahip olduğu yüzlerce eğitimli genç kadrosu oluşmuştur. Bu eğitimli ve disiplinli genç kadrolar Hareket’in düşünce ve felsefesini kendinden sonraki kuşaklara daha sağlam ve güçlü bir şekilde taşımasını sağlamıştır.

3.6.2. Vaaz ve İrşad Metodu

Hareket'e mensup alimler, vaizler ve imamlar 1950-1991 yıllarını kapsayan süreçte sürekli yaşanan savaş ortamı nedeniyle hizmet, altyapı, yol, okul, cami, imam ve öğretmen gibi her türlü imkânlardan yoksun olduğu dönemlerde gönüllü olarak IKBY'nin köylerine giderek İslami ilimler, genel dini eğitimler, cuma namazları kıldırma gibi görevler üstlenmişlerdir. Bu dönemde hareketin genel anlamda imamlık yapabilecek üyeleri cuma günleri toplanarak gruplar halinde arabalar tutar ve köylere giderek ilk köyde bir kişi inmek suretiyle en son kalan kişi en son ulaştığı köyün cuma namazını kıldırması namaz bitikten sonra da arabasıyla diğer arkadaşlarını yol üzerindeki köylerden toplayarak merkeze geri dönmüştür. Bu uygulama yıllarca devam etmiştir.^[72]

Kısıtlı imkânlarla köylere düzenlenen bu ziyaretler sadece Cuma namazlarını kıldırma suretiyle bitmemiş aynı zamanda gidilen köylerde Cuma namazlarından sonra köylülerin sorularına cevaplar verilmiş, Kur'an eğitimleri çalışmaları yapılmış ve en önemlisi Hareketin düşüncesinin bu köylere ulaşmasını sağlamıştır. Bu dönemde köylere uzanan bu çalışmalar ile aynı zamanda bir şehirlinin sahip olduğu imkânların hiçbirisine kitaplar dâhil sahip olamayan ve avam tabaka da sayılabilecek köylüler için bu dönem aynı zamanda çağdaş bir İslami Hareket ile tanışma süreci de olmuştur.

Bu uygulama yöntemi düşünüldüğünde hareket ilan sürecine ulaşana dek sadece onlarca köyden yüzlerce kişi ile tanışma fırsatını bulmuş merkeze yolu düştüğünde işlerinde yardımcı olma misafir etme ile toplum üzerinde derin etkileri olan izler bırakarak hareketin köylerde azımsanmayacak toplumsal bir alt yapı oluşturmasını sağlamıştır. Bölgedeki Kürt nüfusunun ezici çoğunlukla Müslüman ve yine Şafii mezhebinden olması ve Baas Rejimi tarafından bütün imkânlardan mahrum bırakılması göz önüne alındığında Müslüman Kardeşler Hareketi'nin toplum nezdinde belki o dönemde benzeri az bir hizmeti olmuştur. Hareket tarafından başvuru ve istikrarla yıllarca devam ettirilen bu çalışmalar Hareketin halk arasındaki pozisyonunu belirleyecek önemli dinamiklerden biri olmuştur.

3.6.3. Kamplarda İslami İlimler Eğitimi Metodu

Hareketin ilke ve prensiplerini köylerde ve halk arasında yayma yöntemi olarak kullanılan kamplarda eğitim çalışmaları Müslüman Kardeşler düşüncesinin IKBY'ye geldiği 1945-1946 yıllarına yani hareketin ilk dönemlerine denk gelmektedir. Bu kamplar bilindiği gibi IKBY'ye Müslüman Kardeşler düşüncesini getiren ilk şahıs Şeyh Muhammed Mahmud es-Savvaf tarafından Duhok şehri ve Bamerne gibi bazı köylerde

[72] Cemal Yahya Ali, Kürdistan İslami Birlik Partisi Duhok Kurucularından, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok 2015, (26.12.2015)

kurulmuştur.^[73] Bu kamplarda IKBY’de mevcut olan diğer sol, milliyetçi, seküler ve bazı İslami grupların aksine silahlı eğitim almak amacıyla kurulmamıştır. Kamp sistemini Mısır Müslüman Kardeşler’inden gördüğü örnekler üzerine kuran Şeyh Savvaf bu kamplarda hareketin mensuplarına ve gönüllülerine İslami eğitimler vermiş ve kampta kalanların sistemli bir İslami düşünce altyapısına erişmesi için çalışmalar yapmıştır. Bir dönem kurulan bu eğitim kampları Hareket tarafından toplum arasında yayılmak amacıyla izlenen diğer metotlardan farklı olarak düşüncenin yayılmasından daha çok üye ve gönüllülerin İslami düşünce sistemini benimseyen kalifiye bir eleman olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Aynı dönemlerde benzeri şekilde kamplar kuran fakat bu kamplarda silahlı mücadelelerini geliştirmek amacıyla çalışma yöntemleri benimseyen diğer bazı İslami grupların yetiştirdiği lider ve üyeler daha sonra fikir ayrılıklarına düşmüş ve girdikleri anlaşmazlıklar sonucu bazıları tarih sahnesinden silinmiştir. İki benzeri uygulama sonrası sonuçta farklı durumların ortaya çıkmasının sebebi aynı zamanda bu hareket ile diğer gruplar arasındaki düşünce sistematiği ve yöntem farklılığını da ortaya koymaktadır.

3.6.4. İnsani Yardımlar

Hareket’in partileşme süreci öncesinde yaptığı çalışmalar arasında belki de en etkili bölgede yaptığı insani yardımlardır. IKBY’nin her türlü hizmet ve imkânlardan yoksun olduğu dönemlerde ve Baas Rejimi saldırıları sonrası bütün köylerin harabe olduğu zamanlarda Hareket yaptığı insani yardım çalışmaları ile adeta alternatif bir devlet gibi çalışmıştır.

36. paralelin kuzeyinin Irak uçuşlarına yasaklanması ve Baas Rejiminin bölge üzerindeki kontrolünü kaybetmesi ile filli bir özerkliği elde edilince daha önce Türkiye ve İran’a sığınan mülteci Kürtler IKBY’ye geri dönmeye başlamışlardır. Bu dönüş sonrası Müslüman Kardeşler hareketi savaş yıkıntıları ile yüzleşen ve çaresiz kalmış bir halk arasında giriştiği insani yardım faaliyetleri ile toplum üzerinde büyük etkiler bırakmıştır.

Hareket dışardan topladığı yardımların yanı sıra zamanla kendi insani yardım kuruluşlarını da oluştururken aynı zamanda uluslararası alanda çalışan büyük islami yardım kuruluşlarının şubelerini de IKBY’de açmışlardır. Kürt İslam Birliği bu yardım kuruluşları aracılığıyla 1992 yılında Irak’a girmiş ve 2003 yılından sonra Duhok, Erbil, Süleymaniye ve Darbandikhan’da şubelerini açmış, daha sonra Kerkük,

[73] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, “Kürdistan İslami Birlik Partisi” Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

Musul ve Bağdat'ta da ulaşıarak hizmetlerini daha geniş bir alana taşımıştır.^[74]

Siyasi sahaya giriş ve parti ilanı öncesi dönemde Müslüman Kardeşler Hareketi çalışmalarının büyük çoğunluğunu Rabıtu'l İslamiyye'l Kurdiyye çatısı altında gerçekleştirmiştir. Hareket, Rabıta Yardım Kuruluşu aracılığıyla özellikle Halepçe ve Enfal soykırımları sonrası kimsesiz kalan yüzlerce yetimin bakım ve ihtiyaçlarını üstlenmiştir. Köy ve şehirlerde camii inşaatları, medrese inşaatlar, su kuyuları, geçim kaynağı olmayan köylere koyunlar satın alarak geçimlerini sağlamalarını sağlama gibi birçok alanda insani yardım faaliyetleri yürütmüştür, Hareket daha sonraki yıllarda faaliyet alanlarını genişleterek hastahane, okul, sağlık ocağı ve poliklinikler de açmıştır. Bu insani yardım çalışmaları ile Baas Rejimi sonrasında enkaz olarak devralınan İKBY'de şehirlerden en ücra köylere kadar birçok yer imar edilmiş aynı zamanda halkın sağlık, eğitim, maddi ve dini anlamlarda birçok imkâna ulaşmasını sağlamıştır. Ali Karadağı'nın İslam Dünyasındaki saygın ve otoriter alim kişiliğiyle bu zor dönemlerde bölgeye İslami yardım kuruluşlarından ve zengin Müslümanlardan desteklerin bölgeye akması sağlanmıştır. Bu insani yardım çalışmaları aynı zamanda halka Kur'an ve İslami ilimler öğretme gibi görevlerde üstlenerek bir taraftan da halkı eğitime işlevi görmüştür.

İKBY'deki Müslüman Kardeşler Hareketi yine bu dönemlerde örgütlenme açısından büyük ilerlemeler sağlamış. Her ne kadar bu dönemde yekpare bir çalışma olmazsa da sonraki dönemlerde üzerinde oturup zaman harcamayacak plan ve program geliştirme becerileri elde etmiştir.

Bu dönemde yine Erbil, Duhok, Süleymaniye, Halepçe, Musul ve Bağdat'ta öğrenci çalışmaları da yapılmıştır. Bzava İslami, Rabıta'ya İslamiya Kurdi, Heyet'ul İğasa İslami'ye gibi İnsanı Yardım kuruluşları ile Baas Rejiminden enkaz olarak alınan bir İKBY'de Hareket toplumun en ücra köşelerine yardımlar ulaştırarak halk ile kaynaşma imkânı elde etmiştir. Bu toplumsal taban ve kurumsallaşmanın ilk adımları ise 1991 den sonra İKBY'nin defacto olarak özerkleşmesi ve baskıların ortadan kalkması ile oluşmuştur.

Müslüman Kardeşler düşüncesi üzerine bütün çalışmalarını bina ettikten sonra silahlı mücadele tercihi nedeniyle Müslüman Kardeşler Hareketi'nden ayrılan gruplar Müslüman Kardeşler düşüncesinin etkilerini üzerlerinde her zaman taşımıştır. Bu düşüncenin İKBY'ye girişinden 1990'lı yıllara kadar Müslüman Kardeşler düşüncesi Şeyh Osman ve ailesi ile tanınmıştır.

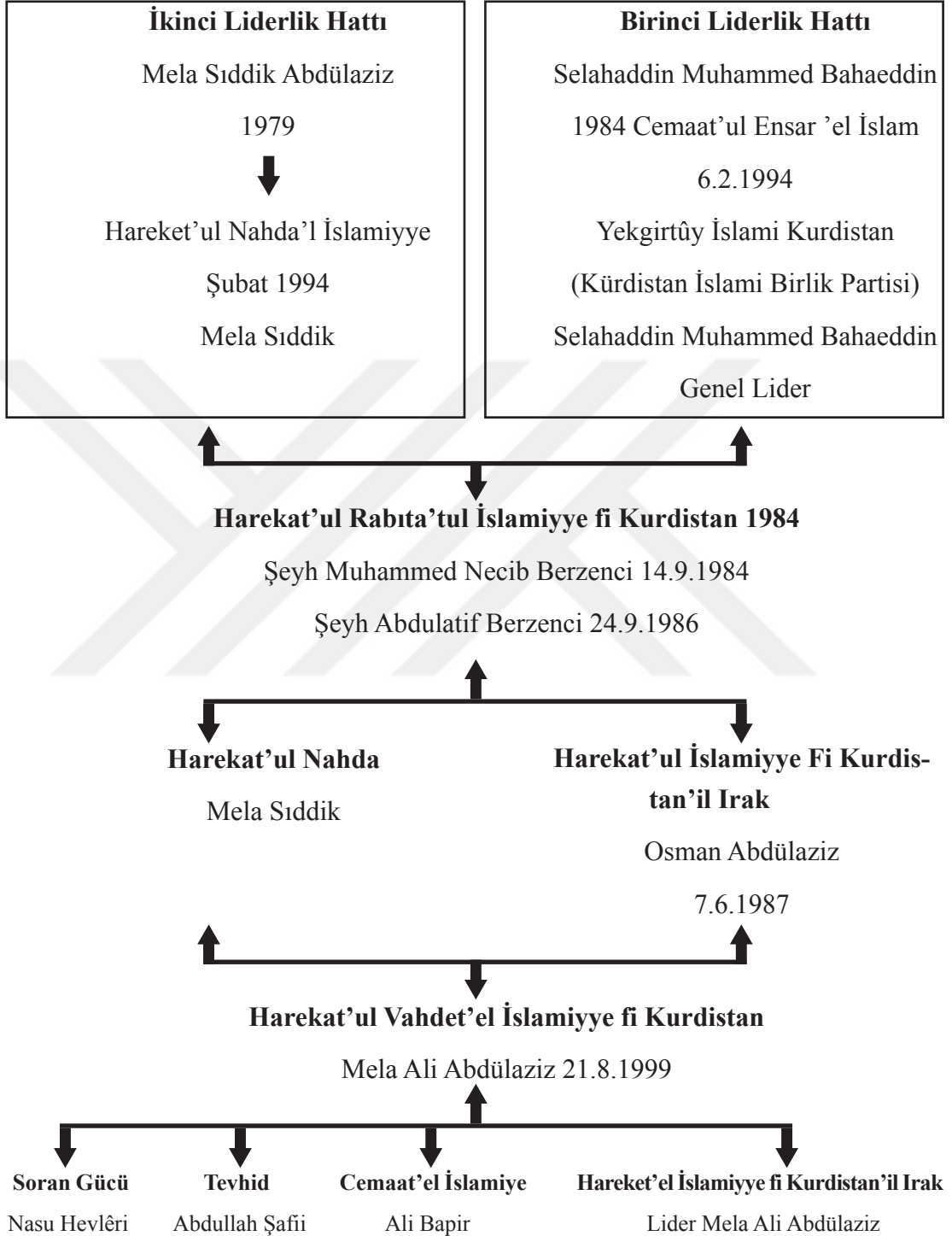
[74] Rabıtu'l İslamiyye'l Kurdiyye, http://ar.iklcharity.org/2015/02/blog-post_53.html#more Erişim: 29.1.2016

Bu süreç Selahaddin Muhammed Bahaeddin'in 1991 yılında İran'da sürgünden dönmesi ve Müslüman Kardeşler Hareketi'nin Kürt liderini kesin olarak belirtmesi ile sona ermiştir. Selahaddin Muhammed Bahaeddin önderliğinde devam eden ve daha sonra KİB olarak kendini ilan edecek olan Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi Selahaddin Muhammed sonrası dönemde hareket içerisinde herhangi bir ayrılma meydana gelmemiştir. Şeyh Osman'ın önderliğinde bir dönem İran'ın etkisi ile silahlı mücadeleye giren Irak Kürt İslami Hareketi ise birçok ayrılmalar yaşamış zaman zaman bazı hareketler ile birleşse de bu birleşmeler uzun sürmeyerek tekrar bölünmeler yaşanmıştır. IKBY'deki İslami Hareketler Şeyh Osman Bin Abdülaziz ve Selahaddin Muhammed Bahaeddin arasında ikiye ayrıldıktan sonra günümüze kadar yekpare olarak gelebilmeyi başaran İslami yapı KİB'dir.

Şeyh Osman hareketi arasında meydana gelen anlaşmazlıklar nedeniyle bugün yok denecek zayıf bir durumda olsa da Hareketten kopan ve çalışmaları iyi düzeyde olan Komela İslami vardır. Bu dönemde faaliyet gösteren Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi ile Irak Kürt İslami Hareketi'nin parçalanması sonucu ortaya çıkan İslami gruplar aşağıda gösterilen tablodaki şekliyle incelenebilir;

Tablo 1

IKBY'de Müslüman Kardeşler Hareketleri

Kaynak: Kavandar Abdulkadir, El-İ'ridal ve'l Tetrif: İslami Siyasi fi Kurdistan'il Irak, 2. Baskı, Merkez el Mesbar lil Diraset ve'l Buhus, 2011, s. 83.

Selahaddin Muhammed Bahaeddin ve Şeyh Sıddik arasında liderlik krizinin aşılması sonrası Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi kendi çizgisinde devam ederken

Şeyh Osman'ın ailesi ve çalışma arkadaşları önderliğinde kurulan hareketlerde ayrışmalar ve birleşmeler olmuştur.

1978 yılında temelleri Süleymaniye şehrinde birkaç âlim tarafından atılan Harekat'ul Rabita'tul İslamiyye 1984 yılında kuruluşu Şeyh Muhammed Berzenci liderliğinde faaliyetlerine resmen başlamıştır. Hareket bu dönemde medya faaliyetlerini de aktifleştirerek İslami Ufuklar adında Arapça ve Kürtçe dillerinde aylık çıkan bir dergi de yayınlamıştır. Hareket 1958 yılında Ceyş'ul Kur'an adında silahlı güç oluşturmuştur. Bu ordu dört bölükten meydana gelmiştir. Halid bölüğü, Selahaddin Bölüğü, Faruk Bölüğü ve Şafii bölüğü isimlerindeki bu bölükler Baas rejimine karşı silahlı mücadele vermişlerdir.^[75]

Rabita'tul İslamiyye 1987 yılında Hareket'el İslamiyye ismiyle silahlı bir parti olarak ilan edilmiştir. Partinin başına şeri ve dini lider olarak Şeyh Osman Bin Abdülaziz seçilmiştir. 1994 yılında Müslüman Kardeşler Hareketi'nden ayrılarak İslami Nahda Hareketi'ni kuran Şeyh Sıddık 1999 yılı Ağustos ayında İslami Hareketin başında bulunan Şeyh Ali b. Abdülaziz'in çağrısına uymuş ve İslami Nahda ile İslami Hareket birleşerek Harekat'ul Vahdet'ul İslamiyye fi Kurd kurmuşlardır.^[76]

Harekat'ul Vahdet'el İslamiyye 2000 yılında yeni lideri seçmek amacıyla kongreye gitmiştir. Kongrede çıkan sonuçlarda oyların ezici çoğunluğunu Ali Bapir almıştır. Fakat Ali Bapir'in seçilmesine rağmen sonuçlar Şeyh Ali Abdülaziz tarafından kabul edilmemiştir. Bunun üzerine Ali Bapir önderliğinde Cemaat'el İslamiyye fi Kur31 Mayıs 2001 tarihinde bağımsız bir hareket olarak kurulmuştur.^[77] Abdülaziz ailesinin Ali Bapir'in başkanlığını kabul etmemesinin perde arkasında hareket üzerindeki nüfuzlarını korumak istemeleri ve Ali Bapir'in İran ve Humeyni ile ilgili programlar düzenlediği iddiası vardır. Ali Bapir'in ayrılması sonrası hareketin içerisinde liderler ile birlikte %80 oranında bir ayrılık olmuş ve ayrılanlar Ali Bapir'in yeni kurduğu Cemaat'ul İslamiyye'ye (Komela İslami) katılmıştır.

Nahda ve İslami Hareket'in birleşmesi sonucu oluşan Kürt İslami Vahdet Hareketi (Harekat'ul Vahdet'el İslamiyye fi Kurd) Ali Bapir'in seçilmesi sonucu krizin meydana gelmesi ve bu krizin ayrılığa sebep olması üzerine hareketin içerisinde başka ayrılıklar da meydana gelmiştir. Bu gruplardan bir tanesi Şeyh Muhammed Berzenci ile birlikte ayrılmıştır.

[75] İdris Suheyli, El neşvet ve Tetvir Teyaretiyel İslamiyye fi Kurdistan'il Irak, 2. Baskı, Merkez el Mesbar lil Diraset vel Buhus, 2011 s. 20

[76] İdris Suheyli, El neşvet ve Tetvir Teyaretiyel İslamiyye fi Kurdistan'il Irak, 2. Baskı, Merkez el Mesbar lil Diraset vel Buhus, 2011 s. 31

[77] Cemaat'el İslamiyye 2001.5.31 tarihli İlan Metni.

Kürt İslami Vahdet Hareketi'nden kopmuş ve askeri olarak mücadeleye başlamış hareketlerden bir tanesi de Soran Gücü'dür. Soran Gücü 350-400 arası silahlı askeri ile Kürt İslami Hareketi içerisindeki en büyük askeri gücü olan hareket seviyesine yükselmiştir. Hareketin üyeleri Afganistan'daki savaflara katılmıştır. Üs olarak İran sınırındaki Biyara çevresine yerleşmişlerdir. Birimin lideri Esad Muhammed Hasan (Aso Hawleri)'dir. Soran Gücü başlangıçta bağımsız olsa da daha sonra Tevhid İslam Cephesine katılmıştır.^[78]

Erbil merkezli çalışmalarını Molla Abdul Ghani Bazazi önderliğinde yürüten Tevhid Hareketi ise radikal bir gruptur. Şubat 2001'de, KDP'nin önde gelen Hristiyan siyasetçilerinden Erbil Valisi Franso Hariri suikastından sorumlu tutulmuştur. Tevhid Hareketi'nin üyelerinin Bin Ladin ile ilişkiler başlatmak üzere Afganistan'a gittikleri söylenmiştir. Hareket Temmuz 2001'de Ebubekir Hewleri önderliğinde Kürt HAMAS hareketi ile birleşerek İslami Birlik Cephesi oluşturmuştur. Bu cepheye 5 ay sonra İkinci Soran Gücü'nde katılmayı kabul etmiş ve hareketin ismi Cund el-İslam olarak değişmiştir.^[79]

Şeyh Osman önderliğindeki İslami Hareket içerisinde başarısızlıkla sonuçlanan birleşmeler ve ayrılmalar sonucu hareketten ayrılanlar arasında Selefî tabana doğru bir yönelme meydana gelmiştir. Bu dönemde Afganistan ve el-Kaide ile bağlantılı selefî-cihadi gruplar arasında da koalisyonlar olmuştur. İslami Hareket'ten ayrılan en büyük grup Ali Bapir önderliğindeki Cemaati İslami olmuş ve bugün IKBY'de Kürt İslami Birlik Partisinden sonra gelen ikinci İslami Parti'dir. Şeyh Ali Abdülaziz önderliğinde olan İslami Hareket ise Ali Bapir'in Hareket'ten (Harekat'ul Vahdet'el İslamiyye fi Kurd) ayrılması sonrası hareketin eski adı olan Hareket'el İslamiyye fi Kurd'il Irak (Irak Kürt İslami Hareketi) olarak günümüze kadar çalışmalarını sürdürmektedir. Hareket daha çok Halepçe civarında bir tabana sahiptir.

Kürt'daki İslami gruplar arasında meydana gelen ayrılmalardan etkilenmeyen KİB siyasi alanda kendini ilan ettikten sonra IKBY'nin en büyük İslami hareket organizasyonu ünvanını elinde tutmayı başarmıştır.

[78] Michael Rubin, "The Islamist Threat from Iraqi Kurdistan," Middle East Intelligence Bulletin, December 2001.

[79] Teyar'et Tu'el el-Hareket'el İslamiyye fi Kurdistan'il Irak, <http://archive.aawsat.com/details.asp?article=119570&issueno=8668#.Vq0F-Fn7M-0> Erişim Tarihi, 30.01.2016

3.7. Hareketten Siyasete Kürdistan İslami Birlik Partisi

Yekgirtûy İslâmî Kurdistan (KİB) 6 Şubat 1994 tarihinde IKBY’de Selahaddin Muhammed Bahaeddin liderliğinde ıslah ve reform sloganıyla siyasi, İslami, etnik ve silahsız bir parti olarak resmen ilan edilmiştir.

Partinin kuruluşu hakkında partinin lideri seçilen Selahaddin Muhammed Bahaeddin: “Kürdistan İslami Birlik Partisi, 6 Şubat 1994 tarihinde siyasi, medeni, ıslah metodunu benimsemiş, halkına İslami perspektifle yaklaşan adalet ve İslami temelde ilgilenmek üzere kuruluşu ilan edilmiş bir partidir” demiştir.^[80] IKBY’de siyaset sahasına ilk kez adım atan KİB yeni baştan kurulmuş bir parti değil 50 yıllık alt yapısı olan İslami bir hareketin siyasi bir parti olarak kendini resmen ilan etmesidir. Parti IKBY’deki Müslüman Kardeşler Hareketi’nin bir yüzü olarak görülmüştür fakat partinin çalışmaları IKBY’ye yöneliktir ve etniktir. Parti bütün siyasi dinamiklerini bölgenin şartlarına göre konumlandırmakta ve politikalarını bu yönde geliştirmektedir. Partileşme öncesi süreçte Müslüman Kardeşler Hareketi çizgisinde çalışmalar yapmışsa da diğer ülkelerde bulunan Müslüman Kardeşler hareketlerinden siyasi ve cemaatsel anlamda farklı metot ve yöntemlere sahiptir. Hareketten partileşme sürecine geçerken hareketin İslami çalışmalar, terbiye, ıslah, eğitim ve insani yardım gibi faaliyetleri durdurulmamış aksine Hareket ve Siyasetin yekpare olduğu bir siyasi yapı ortaya çıkmıştır. Teşkilatlanma açısından da Parti ve Hareketin farklı büro ve merkezleri yoktur parti ve harekete ait mekânlar aynıdır. Cemaatten siyasete geçerken Hareketin İslami düşüncesi ve siyasi düşüncesi ayrıışmadığı gibi binaları ve merkezlerinde de herhangi bir ayrışma meydana gelmemiştir. Bu anlamda Ortadoğu ülkelerinde Müslüman Kardeşler düşünce çizgisinde çalışmalarını sürdüren İslami ve siyasi hareketlerden farklıdır. Birçok ülkede hatta Irak’ta Müslüman Kardeşler Hareketi’inde cemaat ve siyasi parti birbirinden ayrı çalışırken KİB’de Hareket ve Parti tam aksine birlikte çalışmaktadır.

Bir İslami hareketin siyasi bir partiye dönüşümü siyaset biliminin de aynı zamanda bir sorusudur. Eric Davis gibi Ortadoğu ve İslamcılık ile ilgili analizler yapan yazarlar bazı Müslümanlar siyasete karışmazken neden diğer bazı Müslümanların İslami siyasi hareketlere kapıldıklarını izah edememektedir.^[81] Bu soruya KİB Behdinan Bölgesi Kültürel işler sorumlusu İdris Gazi şöyle cevap vermektedir: “KİB, İslami siyaset yapmak üzere kuruldu. Daha önce toplumun büyük bir kesiminde İslam ve siyasetin

[80] Selahaddin Muhammed Bahaeddin, Re’yuna fi Ehdas el-Irak, 1. Baskı, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, 2005, s. 47

[81] Davis, Ideology, Social Classes and Islamic Radicalism in modern Egypt, Palgrave Macmillan UK, 1984, s. 135

asla yan yana gelmeyecek iki alan olduğu izlenimi vardı. Topluma göre eğer İslami bir grup isen siyaset yapmayacaksın, siyasi bir grup isen İslamsız bir çalışma yapacaksın şeklinde bir intiba vardı. Biz ise topluma İslami bir siyasetinde yapılabileceğinin örneğini verdik. Halk bunu söylerken siyasetçilerin milleti aldatmasından bıktığından dolayı siyasetin ancak yalan, hile ve aldatmaca ile yapılacağını sanıyordu. Bu durum maalesef bütün İslam dünyasında mevcuttur ve siyaset yalan, hile ve aldatmaca ile yapıldığından dolayı bugün kilitlenmiştir, sorun ve problemler teşkil ediyordur ve halkta bu siyasetten artık nefret etmeye başlamıştır. Bizde buna dur dedik ve siyasetin dürüst ve İslami bir şekilde de yapılabileceğini halka anlattık. Biz herkes gibi olmadığımızı ve her şeyin de bizim için helal olmayacağını başkalarının kendine uygun gördüklerini KİB'in kendine uygun görmediğini, siyasetimizi şer'i bir çerçevede yürüttüğümüzü söyledik. Bizim söylemlerimiz halka ulaştığında, bu alanda da bir boşluk ta olduğundan dolayı yerini buldu, halk bunu sevdi ve sahiplenerek KİB'in siyasetine destek vermeye başladı.^{71[82]}

Bu durumun en temel nedeni ise bir İslami Hareket'in siyasi bir yapıya dönüşmesi Müslüman Kardeşler tarafından hilafetin ortadan kaldırılması sonrası ortaya atılan İslam hayatın bütün yönlerini kapsayan İlahi bir nizamdır ilkesine dayanmaktadır. Hareketin lideri Hasan el-Benna ilk kez 1939 yılında katıldığı Müslüman Kardeşler Öğrenci Kongresi'nde İslam'ın kapsamlı bir din olduğunu anlatmıştır. Hasan el-Benna bu kongrede İslam ve siyasetin birbirine zıt alanlar olmadığı düşüncesi üzerine ilk kez İslami Siyasetin felsefi temellerini atmıştır.

Hasan el-Benna'nın 1930'lu yıllarda temellerini attığı ve Müslüman Kardeşler ile pratiğe geçirdiği İslam ile birlikte siyaset düşüncesi neredeyse bütün İslam dünyasında etkisini göstermeye başlamıştır. Başta Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri olmak üzere Endonezya, Malezya ve Orta Asya devletlerinde Müslüman Kardeşlerle bağlantılı hareketler İslami faaliyetlerine bir süre sonra ya cemaati siyasi bir hareket olarak ilan et-mek veya cemaatin bir siyasi partisini açmak şartıyla İslami bir siyasetin başlangıcını yapmıştır. KİB diğer ülkelerdeki Müslüman Kardeşler siyasetiyle bir noktada ayrılmaktadır. KİB siyasetini tamamen kendi şartlarına göre üretmektedir ve Müslüman Kardeşler düşünce yapısından ise sadece fikirsel alanda yararlanmaktadır. Müslüman Kardeşler bu konuda KİB'in siyasetini yönlendirme ve belirleme üzerinde herhangi bir hâkimiyete sahip değildir.

[82] İdris Gazi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Behdinan bölgesi Kültürel İşler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi» Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

KİB'in ilanını ile birlikte IKBY'de siyasi anlamda aynı zamanda yeni bir siyasi dönemin başlangıcı da olmuştur. Öncelikle IKBY'deki bütün partiler ve en köklü iki parti olan IKDP ve IKYB silahlı kanatları olan partilerdir. Şeyh Osman önderliğinde kurulan Bzotnava İslami silahlı mücadelesi olan bir partidir. KİB bu açıdan IKBY'deki Kürt siyaseti tarihinde bir ilk olarak savaşın etkilerinin olduğu ve iç çatışmaların devam ettiği bir dönemde silahsız bir parti olarak kendini ilan etmiştir.

KİB'in silahsız bir parti olarak ilan edilmesi garip bir durum olarak da karşılanmış bu konuda daha fazla eleştirilere tabi tutulmuştur. Silahsız bir parti olması açısından bunun sadece bir hayal kırıklığından öteye gidemeyeceği söylenmiş hatta çatışmaların ortasında silahsız bir parti olarak ilan edilmek büyük bir ayıp olarak eleştirilmiştir.^[83]

KİB eleştiriler karşısında IKBY siyasi sahasına yeni bir örnek ve yeni bir tecrübe olarak gelmiştir. Bu da siyaset biliminin bir prensibidir eğer yeni kurulan bir parti yeni ilke, prensip ve söylemlerle gelmiyorsa kendinden öncekilerden hiçbir farkı yoktur. Eğer diğer mevcut partilerden bir farklılık ortaya koyamıyorsa da diğer partiler yanında varlığının bir anlamı da kalmaz. KİB ise bu anlamda kendinden önce mevcut olan partilerde olmayan ilke, prensip ve değerlerle Kürt siyasi sahasına inmiştir.^[84] KİB'in bu silahsız siyaset politikası aradan belli bir zaman dilimi geçtikten sonra uzun süredir silah ve çatışmalardan bıkmış IKBY'deki halkın da silahları terk ederek sorun ve problemlerini siyasetle çözme sahasına girmesine sebep olmuştur.

KİB'in ilan edilmesi konusunda bölgedeki iki köklü parti olan IKDP ve IKYB tarafından KİB'e sert eleştiriler yöneltilmektedir. Eleştiri noktaları bu dönemde IKDP-IKYB arasında kanlı çatışmaların olduğu bir dönemdir. Bu dönemde Barzani ve Talabani arasında yaşanan Brakuji denilen kanlı çatışmalarda birçok kişi öldürülmüştür. IKDP-IKYB taraftarları da KİB'in bu kanlı çatışmaların olduğu dönemi fırsat bilerek siyasetteki boşluğu doldurmak amacıyla partilerini kurduğu yönünde eleştiriler yöneltilmektedir. Bu eleştirilere Kürdistan İslami Birlik Partisi yöneticilerinden olan İdris Gazi şöyle cevap vermektedir: "Biz partimizi 6.2.1994'te ilan ettik. IKDP-IKYB kanlı çatışmaları ise 2.5.1994 tarihinde başladı. Yani Talabani-Barzani çatışması KİB'in ilanından 3 ay sonra başladı. Arada 3 aylık bir zaman dilimi var bu süreçte her parti birçok siyasi işler yaptı ve bu zaman dilimi siyaset açısından uzun bir dönemdir. Böyle bir eleştiri olayların meydana geliş tarihini bilmeyen ve okuma yazmayla ilgilenmeyenler için geçerlidir."^[85]

[83] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

[84] İdris Gazi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Behdinan bölgesi Kültürel İşler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

[85] İdris Gazi, agg, (27.12.2015)

3.8. Kürdistan İslami Birlik Partisi Tanımı, İlkeler ve Stratejisi

Kendisini adil bir otorite oluşturmak ve adil bir toplum elde etmek amacıyla mücadele eden reformcu ve vatansever bir parti olarak tanımlayan Kürdistan İslam Birliği yer olarak IKBY/İrak, slogan olarak ta Özgürlük, Kardeşlik ve Adaleti kullanmaktadır. KİB'in logosunda tokalaşan el, hilal ve tepesinde kar olan bir dağ bulunmaktadır. Tokalaşan eller toplumsal barışı, Hilal İslam'ı, Dağlar IKBY Dağlarını, Dağın tepesindeki Kar ise Kürtlerin mücadelelerinin kar kadar beyaz ve temiz olduğunu ifade etmektedir.^[86]

Kendini toplumsal barış, adil iktidar ve reformcu bir parti olarak tanımlayan KİB siyasi faaliyetlerini de bu prensip ve esaslar üzerinde gerçekleştirme iddiasındadır. Yine bu ilkeler doğrultusunda KİB kendinden sonra gelen Komela İslami ve Irak Kürt İslami Hareketi ile ilişkileri iyi düzeyde olduğu gibi diğer gruplarla da ilişkileri iyi düzeydedir. Diğer İslami grupların aksine KİB bölgedeki Ezidiler ve Hristiyan topluluklarla da ilişkileri iyi düzeydedir. KİB bu dini azınlıkların özel bayramlarında ziyaretlerini yapmaktadır. Yine insan hakları ihlalleri olduğu durumlarda diğer siyasi gruplardan sosyalist, marksist ve liberal gruplarla ortak platformlar kurmakta parlamento için öneriler sunmaktadır. KİB siyasi çalışma alanı olarak IKBY ve Irak Parlamentosuna yönelik çalışmalar yapmaktadır.

KİB bir siyasi parti ve hareket olarak partileşme öncesi dönemde yürüttüğü ıslah çalışmalarını siyasi parti olarak ilan edildikten sonra IKBY'nin kurumlarına da uygulama amacındadır. Kurumlara bulaşan yolsuzluk, şeffaf olmayan gelir giderler, demokratik yolların tıkanması ve yozlaşma nedeniyle bir an önce bu yerlerin de ıslah edilmesini talep etmektedir. KİB bölgede meydana gelen siyasi, ekonomik, bölgesel ve parti açısından da özel bir hususu teşkil eden Kürt sorunu gibi diğer bütün problemlerin İslami ve medeni esaslar çerçevesinde çözülmesini önermektedir. Bunun dışında krizlerin aşılmasında kullanılabilecek diğer bütün medeni yöntemleri de itiraz etmeden kabul etmektedir. Diğer İslami grupların aksine Demokrasi KİB'in seçim ve parlamento da önemine vurgu yaptığı bir konudur. Bu konuda partinin koyduğu ilkeler ve prensipler vardır. Partinin iç tüzüğünde yer alan genel ilkelerin bir kısmını şu şekilde sıralayabiliriz:

[86] El Mînhac ve'n Nîzamu'd Dâhilî li İttihâdiyyî'l İslâmîyyî'l Kurdistan, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, Hewlêr,2012, s. 1

Genel İlkeler:

1. İslami prensipler ve onun sabit olan değerleri temel insani değerlerin ve siyasi çalışmaların kaynağıdır

2. İnsanlar arasında ayırım gözetmeksizin onurlarını, özgürlüklerini ve haklarını korumak bizim için temel bir gerekliliktir. Bu anlamda uluslararası insan hakları bildirgesi insanlık için bir kazançtır.

3. Ahlaklı ve erdemli vatandaş toplumdaki her ıslahın gelişmenin ve değişimin temel taşıdır.

4. Kürt halkı bağımsız bir millettir, kendine özgü bir kimliği vardır ve İslam Ümmetinin bir parçasıdır. Kendi kaderini tayin etme ve uluslararası toplumda ve kuruluşlarında bağımsız bir üye olarak katılma konusunda hak sahibidir.

5. Kürt halkı bir ailedir, ayırım gözetmeksizin IKBY herkesin vatanıdır. IKBY bütün mezheplerin, dinlerin ve etnik grupların ortak yaşam alanıdır. Gelirleri ve doğal zenginlikleri hepsinin ortak malıdır.

6. Siyasi alanlar ve iktisadi oluşumlarda köklü reformlar yapmak, yargıya işlevlik kazandırmak, bağımsız yargılamanın önünü açmak, refah yönünden ilerlemenin önünü açmak ve toplumsal yozlaşma ile mücadele etmek.

7. Kadının erkek ile birlikte siyasi çalışmalarda, toplumsal ıslahatta ve hayatın diğer bütün alanlarında aktif katılımını sağlamak ve tamamlayıcı rolünü güçlendirmek

8. İnsanlığın mevcut sermayesi ve geleceğin temel taşı olması dolayısıyla gençlerin potansiyellerini ortaya çıkarmak için uygun ortamlar hazırlamak, kabiliyetlerini ve yeteneklerini harekete geçirmek.

9. İslami miras ve tarihi kendi zamanının ve mekânının sınırlı bir insani tecrübesidir. İslami esasların anlaşılmasına göre çağın ihtiyaç ve gerekliliklerine cevap verecek oranda bu tecrübelerden istifade etmek.

10. Camilerin ıslah edici rollerini güçlendirmek ve İslam âlimlerinin liderliklerini, haklarını ve toplumsal konumlarını korumak

11. Siyasi çoğulculuk, iktidarın barışçıl şekilde el değiştirmesi, parlamenter sistemin güçlendirilmesi, demokratik esasların yerleştirilmesi, toplumsal barışın güvence altına alınması, hükümetin tarafsızlığı ve siyasi istikrarın sağlanması konusunda otorite kaynağı halktır.

12. Vatandaşların siyasi, iktisadi ve toplumsal güvenceleri için doğru ve adil hükümler verme İslami bir gaye ve hayatın gerekliliğidir.^[87]

[87] El Mînhac ve'n Nîzamu'd Dâhili li İttihadîyyi'l İslamîyyi'l Kurdistan, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, Hewlêr, 2012 s. 1-2-3

Siyasi çoğulculuk, kadının siyaset ve sosyal hayata aktif katılımı, reform, toplumsal ıslah, parlamenter sistemin güçlendirilmesi, yolsuzlukla mücadele ve Kürt halkının bağımsızlığı ve kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olması gibi ilkelere sahip olan KİB Kürdistan Bölgesel yönetimi ile ilgili stratejilere de sahiptir. Siyasi bir parti ve aynı zamanda siyasi bir hareket olarak KİB gelecek stratejilerini şu şekilde sıralamaktadır:

3.8.1. Kürdistan İslami Birlik Partisi Dört Yıllık Çalışma Stratejisi

1. Kürt halkı için anayasal kazanımları geliştirmek ve federaliyetten kendi kaderlerini tayin edebilecekleri bağımsız bir devlette ulaşmak için çalışmak

2. Vasat İslam anlayışını geliştirmek, İslami işbirliği projelerini oluşturmak ve davet çalışma alanlarını sivil ve kamu kurumları aracılığı ile aktif hale getirmek

3. Kürt halkının sorunlarını çözmek ve Kürt halkına fayda sağlamak amacıyla siyasi güçlere ve İslami yapılara destek vermek

4. IKBY ve Irak'ta köklü ve kapsamlı ıslah kurumları oluşturmak

5. IKBY'deki zenginlik ve servetin tüm bölgelere eşit ve adil bir şekilde dağıtılması gerektiğini savunmak

6. Gelişmiş bir toplumsal yapıya ulaşmak için çabalamak ve bu amaçla yüce değerler, hoşgörü ve birlikte yaşama ruhunu uygulamak için çalışmak

7. Yekgirtu'nun genel ilkeleri, parti müfredatında ortaya konulmuş hedefleri ve partinin usul kurallarına göre bireyleri eğitmek ve aktör olmaları için onları hazırlamak.^[88]

KİB 7 madde olarak sıraladığı bu stratejilerini gelecek 4 yıl içerisinde gerçekleştirilmek üzere planlanmıştır. Bu stratejiler ortaya çıkan yeni durumlara göre yeni maddeler eklenmek, değiştirmek veya bazı maddeler çıkarılmak şartıyla değişebilmektedir. Partinin belirlediği bu stratejilerde İslami esaslar referans alınarak IKBY, Kürt halkı ve Irak ele alınmaktadır. Üzerinde durulan konular bölgenin şartlarını iyileştirmek ve kalkınmış bir toplum elde etmek amacıyla ıslah, adalet, hoşgörü ve servetin adaletli dağılımıdır. Parti belirlediği bu stratejilere işbirliği, ıslah, hoşgörü ve birlikte yaşam siyasetini uygulayarak ulaşma iddiasını taşımaktadır. Partinin stratejilerinde belirlediği eğitimli bireyler oluşturmak maddesi, ulaşmayı hedeflediği gelişmiş bir toplumsal yapının başlangıcı sayılmaktadır.

İlkesel ve stratejik anlamda bu temel hedefleri belirleyen KİB'in Kurd ve Irak'ta mevcut ve meydana gelen olayların çözümü için sahip olduğu genel amaçlar vardır:

[88] El Mînhac ve'n Nîzamu'd Dâhilî li İttihâdiyyî'l İslamîyyî'l Kurdistan, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, Hewlêr, 2012 s.31

Siyasi Arenada:

a. Kürt Sorunu:

Federalizm aşamasında Kürt halkının meşru haklarını kalıcı anayasal hale getirerek diğer meşru haklarını elde etmek için mücadele etmek. Araplaştırılmış, yer değiştirme ve göç politikalarının etkilerini ortadan kaldırmak için çalışma; Halepçe benzeri kimyasal bombardımanı ve Baas Rejimi tarafından yapılan diğer kurbanları telafi etmek için çalışmak. Kürt Parlamentosunun rolünü güçlendirmek ve Arap-İslam forumlarında kamuoyu önünde Kürt sorununu savunmak için çalışmak; Kürt Halkı ve komşu ülkeler arasında dengeli ilişkiler kurmak için çalışmak. Ulusal kimliğin korunması ve küreselleşme akımının olumsuz etkileri karşısında toplumun yüce değerlerini korumak.

b. Irak Sorunları:

Demokratik, federal, parlamenter, çoğulcu ve birleşik Irak'ın inşasına katılmak, terörün ve şiddetin sona ermesi için çalışmak. Gelecekteki Irak'ta herhangi bir mezhebin veya etnik ırkın Irak yönetimi üzerinde egemenlik kurmasını reddetmek için çalışmak. Eski diktatör rejimin yıktığı ulusal bütçeye öncelik vermek için çalışmak. Eşit vatandaşlık ilkesini benimsemek.

c. Genel Siyasi Sorunlar

Güçler ayrılığı ilkesinin benimsemek, Hukukun bağımsızlığı ve saygınlığının elde edilmesi için mali, idari ve siyasi yolsuzlukları ortadan kaldırmak için çalışmak

d. Kadın Sorunları

Çalışma saatleri, annelik, tatil, emeklilik ve randevu gibi durumlarda kadına özel durumları göz önünde bulundurmamak ve resmiyete bağlamak. Yanlış toplumsal geleneklere karşı çıkmak ve kadına yönelik tüm yasadışı şiddet yöntemlerine karşı mücadele etmek. Yaşlı, hasta ve ihtiyaç sahibi kadınlara yönelik bakım çalışmalarını geliştirmek. Kadınların aydınlanması ve siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda kadınların etkin katılımını teşvik etmek için çalışmak.

e. Düşünce, kültür ve bilim alanları

Çeşitli kültür kurumları kurmak, Kürt kültür akımını güçlendirmek, İslami düşüncüyü canlandırmak ve yenilemek için İslami aydınların reform çabalarını desteklemek. Eski eserler ve turistik mekânların korunmasının yanı sıra Kürt mirasın korunması için çalışmak; bilimsel araştırmalara teşvik bilim adamları ve uzmanlarını desteklemek.

Ekonomik Alanda:

Irak ulusal ekonomisinin altyapısını canlandırmayı amaçlayan tüm girişimleri desteklemek. Enerji kaynakları, ulaşım, iç insan gücünü korumak ve geliştirmek, insan gücü sorunlarını çözmek, enerjilerini istihdam etmek ve geçimlerini iyileştirmek. İç ve dış ticaretin geliştirilmesi için yasal ve idari imkânları sağlamak; Sınırlı sermayeyi aktifleştirmek; Halkın yaşam koşullarını iyileştirmek, tüketen bir ekonomiden üreten bir ekonomiye geçmek için çalışmak ve ithal mallara bağımlılığı azaltmak.

f. Gençlik ve spor alanında

Yaratıcı gençleri önemsek yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmak ayrıca eğitim ve sporlarını önemsemek. Sporcu insanlara yardımcı olmak, spor kulüplerini önemsemek ve gençlerin sorunlarını çözmek^[89]

Genel prensipler ve belirlemiş olduğu stratejiler dışında KİB İKBY'nin ekonomik ve toplumsal alanda kalkınmasını hedeflerken aynı zamanda gelecekte birçok problemle karşı karşıya kalacak Irak için de terörizm, şiddet, ekonomik kalkınma ve bütçe konularında destek vermeyi amaçlamaktadır.

KİB İslami bir parti olarak farklı din ve ideolojilerdeki kişilere de kapıları kapatmıyor. Partiye üye olmak için öne sürülen bazı şartlar yerine getirildiği takdirde yurt içi ve yurt dışından herkes partiye katılma imkânına sahiptir. Bu konuda Parti İç Tüzüğü'nün 8. Maddesi üyelik hakları ile ilgili şu açıklamayı yapmaktadır:^[90]

3.8.2. İç Tüzük 8. Madde Üyelik Hakları

KBY ve Irak'ta, Yurt içi ve Yurt dışından her vatandaş ayırım gözetilmeksizin aşağıdaki şartları yerine getirdiği takdirde partiye üye olma hakkına sahiptir:

1. 16 yaşından küçük olmamak
2. Partinin ilke ve hedeflerini kabul etmek, erdemli değerleri ve ahlaklı olmayı taahhüt etmek
3. Başka partinin üyesi olmamak
4. Partinin iki üyesi tarafından tavsiye edilmek
5. Üyelik talep formunu doldurmak ve imzalamak

[89] Kurdistan Islamic Union, <http://www.kurdiu.org/details.php?section=interview&lang=3&id=4>
Erişim Tarihi: 2.02.2016

[90] El Mînhac ve'n Nîzamu'd Dâhilî li İttihadîyyî'l İslamîyyî'l Kurdistan, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, Hewlêr, 2012 s.7

3.9. Kürdistan İslami Birlik Partisi Birimler ve Teşkilat Şeması

KİB 4 yılda bir Hareket'in liderinin seçildiği ve yapılan iç değişikliklerle beraber yeni hedef ve stratejilerin belirlendiği bir kongre düzenlemektedir. Bu Kongrede 35 kişiden oluşan Serkırdati (yönetim kurulu) üyeleri seçilmektedir. Bu üyelerin %25'i kadınlardan oluşmaktadır. 35 kişiden oluşan Serkırdati'nin 9 üyesi kadındır. Serkırdati'den sonra gelen partinin en etkili organı Siyasi Büroda ise 12 üyeden 3 tanesi kadınlardan oluşmaktadır. Kadınlar partinin tepe noktası sayılan bu üst mercii organlarında %25'lik oranla temsil edilmektedir. Şimdiye kadar 7. Kongresini yapmış olan Partinin başında Halepçe doğumlu Selahaddin Muhammed Bahaeddin bulunmaktadır.

Teşkilat şemasının en üst noktası Hareketin Lideri, Yönetim Kurulu ile yakın bir anlam taşıyan Serkırdati ve Parti İçerisinde anlaşmazlıkları ve haksızlıkları gidermek amacıyla başvurulmuş Dezzeyê Rızayîş û Verzîş isimindeki Disiplin Kurulu oluşmaktadır. Hareketin Lideri daha çok Siyasi Büro üzerinde etkili olurken 35 kişiden oluşan yönetim kurulu hareketin en yetkili karar organıdır. İKBY genelindeki partiye ait birimler ve teşkilatlanma Serkırdati'ye bağlıdır ve bu organ altında şekillenmektedir. Serkırdati altında her birinin kendine özel ilgi ve çalışma alanı olduğu birimler oluşmaktadır.^[91] Bu birimler şu şekildedir:

- A. Siyasi Büro
- B. İç-Dış İlişkiler Birimi
- C. Kadınlar Birimi
- D. Ulemalar ve Şer'i İlimler Birimi
- E. Basın-Yayın ve Medya Birimi
- F. Öğrenci ve Gençlik Birimi
- G. Üniversite Akademisyenler Birimi
- H. Sendikalar Birimi
- I. Tanzim Birimi
- J. Seçim İşleri Birimi
- K. Sosyal İşler Birimi

[91] Mustafa Abdullah, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Genel Teşkilat sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015)

L. Spor İşleri Birimi

M.Düşünceyi Yayma Birimi

Bütün birimler aynı zamanda IKBY genelinde il, ilçe ve köylerdeki parti teşkilatları içerisinde aktif durumdadır. Her birimin başında sorumlusu, sekreteryası ve kendi içerisinde teşkilatlanması vardır. Bu birimlerden sadece Siyasi Büro ve İç-Dış İlişkiler Birimleri Genel Merkez içerisinde yer alması itibariyle muaf tutulmaktadır. Bu birimlerin altında her birisinin kendi ilgi alanına göre şubeleri oluşmaktadır. Kadınlar Biriminin IKBY genelinde 23 tane şubesi vardır. Öğrenci ve Gençlik Çalışmaları Kurd Student Development Organization (KSDO) çatısı altında çalışmalarını yürütmektedir. IKBY genelinde 23 tane şubesi bulunmaktadır. IKBY genelinde partiye ait radyo ve televizyon kanalları Basın-Yayın Birimi tarafından koordine edilmektedir. IKBY genelinde partiye mensup âlimlerin bağlı olduğu Ulema ve Şer'i ilimler birimi âlimler arasında koordinasyonu sağlarken aynı zamanda bölgede partinin düşüncesinin yayılması ve şer'i ilimlerin geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmaktadır. Bölge genelinde şubeler Tanzim Birimi altında toplanmaktadır.

IKBY'deki Parti teşkilatlanması açısından Hewlêr, Behdinan ve Süleymaniye olmak üzere Dever denilen Üç bölgeye ayrılmıştır. Partinin IKBY Genelinde Malbend adında 14 büyük merkezi bulunmaktadır. Malbendelerin altında ise Lıq, Lıq'ların altında ise Navçe denilen daha küçük şubeler bulunmaktadır. Büyük Merkezlerin oluşturduğu Malbendlerin dağılımı şu şekildedir:

Tablo 2

KİB Teşkilat Şeması

A. Erbil Bölgesi	B. Behdinan Bölgesi	C.Süleymaniye Bölgesi
1. Erbil Malbend	1. Duhok Malbend	1. Süleymaniye Malbend
2. Ranya Malbend	2. Zaho Malbend	2.Halepçe Malbend
3. Kerkük Malbend	3. Akre Malbend	3. Şarezor Malbend
4. Hewlêr Çevresi	4. Musul Malbend	4. Çemçemal Malbend
5.Soran Malbend		5. Germiyan Malbend

Genel Merkezlere bağlı şubelerin sayısı bölgede yürütülen faaliyetlerin güçlü olmasına bağlıdır. Bazı Merkezlere bağlı 10 şube varken bazı illerde bu sayı 7'ye düşebilmektedir. IKBY'de ayrılmış 3 parça üzerinde faaliyetlerini yürüten bu merkezlerin bünyesinde Kadın Birimleri, Öğrenci Birimleri, Kültür ve Sanat Birimleri,

Eğitim Birimleri, Spor Birimleri, Sendika Birimleri ve kendi aralarında ayrılan tanzim birimleri vardır. Partinin en üst organı olan Serkirdati'nin benzeri olan Bölge Serkirdatileri de vardır. 3 bölgenin Serkirdati Liderleri aynı zaman Siyasi Büro'nun da üyesidir. Bölge Sorumlularının altında ise Malbend Sorumluları gelmektedir.

3.10. IKBY Siyasetinde Kürdistan İslami Birlik Partisi

KİB IKBY'de aynı zamanda bir denge partisidir. Kürt siyasetinin iki köklü partisi IKDP ve IKYB kendi egemenlik alanlarında tabana sahipken KİB her iki gücün egemenlik alanlarında da taban elde etmeyi başarmıştır. Bölgede defacto bir bölünmüşlük içerisindedir. Erbil ve Behdinan bölgesi Mesud Barzani'nin partisi olan KDP'nin denetimindedir. Bu bölge IKDP Peşmergeleri, asayiş güçleri ve istihbaratı tarafından yönetilmektedir. Parti aynı zamanda bu bölgedeki ekonomik, siyasi ve üni-versite gibi kurumları denetimi altında tutmaktadır. Bu kurumların yönetici ve memurlarının %90 civarındaki oranı IKDP üyelerinden oluşmaktadır. Süleymaniye veya Soran bölgesinde de aynı durum mevcuttur. Burada bölge Celal Talabani önderliğindeki IKYB'nin denetimi altındadır. Yine Süleymaniye bölgesi de IKYB'nin Peşmergeleri, polis gücü ve istihbarat birimlerinin denetimindedir. Bütün resmi kurum ve kuruluşlar-daki yönetici ve memurların büyük çoğunluğu IKYB üyeleridir. Fakat IKDP'nin güçlü oy tabanına sahip olduğu Behdinan ve Erbil civarında IKYB ve son dönemde yükselen Gorran'ın birkaç bürosu dışında neredeyse çalışmaları zayıftır. Aynı şekilde Süleymaniye bölgesinde IKDP'nin tabanı benzer sebeplerden dolayı zayıf bir durumdadır. Simgesel olarak büroları vardır ve zamanla bu bürolarında da azaltmalara gitmektedir.

Bu durumun temel nedeni IKDP ve IKYB arasında başlayan Brakuji kanlı iç çatışmalardır. Baas Rejiminin IKBY'ye uyguladığı baskılar sonucu IKBY dış ülkeler ile bağlantılarını sadece Türkiye sınırındaki Halil İbrahim sınır kapısı ile sağlıyordu. İki partinin sınır kapısından sağlanan gümrük vergilerini paylaşma konusunda anlaşmazlığa düşmesi çatışmaların temel nedenlerinden biri olarak sayılmaktadır. Ayrıca iki partinin bölge üzerinde kendi egemenliklerini kurmak istemeleri de yine bu çatışmayı alevlendirme nedenlerinden biri olarak görülmektedir. 1994 yılında IKDP ve IKYB arasında çıkan kanlı çatışmalarda ABD ve bölge ülkeleri de dâhil olmuştur. Özellikle İslami Hareket-İKYB çatışmaları döneminde çatışmanın taraftarı olmamasına rağmen büyük baskılar görmüştür. Fakat KİB, IKDP-İKYB örneğinde olduğu gibi çoğu kez büro ve ofisleri ateşe verilmesine, üyeleri öldürülmesine rağmen kendisine yönelik baskılara karşı direnç göstererek varlığını koruyabilmiş aynı zamanda var olan potansiyel tabanını daha da yaymıştır. KİB'in diğer bütün partilerin aksine

her iki bölgede de kitlesel bir halk tabanına sahip olmasının bazı nedenleri vardır. Bu nedenlerden bir tanesi Partinin silahsız bir siyaset gütmesidir. KİB bu silahsız politikasıyla bölgede meydana gelen problemlerin siyaset, barış, İslami kurallar ve demokratik yöntemlerle çözülmesini önermektedir. Parti IKBY’de meydana gelen çatışmalarda her zaman aracılık yapmaktadır. IKDP-İKBY ve İKYB-Bzotnava İslami çatışmalarında birçok kez barış aracılığı yaparak taraflardan çatışmaları durdurmalarını istemiştir. Partinin bu arabuluculuk ve barış görüşmeleri siyaseti halk üzerinde etkiler bırakmıştır.

KİB’in IKDP ve İKYB’nin hâkim olduğu iki bölgede de diğer tarafların sahip olamadığı halk tabanına erişmesinin nedenlerinden biri de KİB’in İslami siyaset yapan bir parti olmasıdır. Diğer partiler daha çok ideolojik ve milliyetçi bir siyaset felsefesine sahipken KİB sahip olduğu İslami ve etnik siyaset felsefesiyle daha çok kabul görmektedir.

Partinin bölgede vuku bulan birçok meseleye yönelik İslami çözüm formülleri öne sürmesi ve bu formülerin de şiddetten uzak barışçıl çözüm yolları olması yine partinin hanesine ekstra not olarak dönmektedir. İslami bir parti olması çerçevesinde dini ve milli günlerde düzenlediği programlar, mevlit törenleri, halk üzerinde büyük etkileri olan onlarca hatip, vaiz ve âlimleri ile toplumun içerisine daha iyi bir yer edinmiştir. Partinin mensubu olan ulemalar aynı zamanda halk arasında çıkan olaylarda arabuluculuk yapmakta meydana gelen sorunları çözmektedir. Bu yöntemlerde aynı zamanda partinin halk arasındaki tabanının giderek daha da yayılmasına toplum nezdinde pozitif imajlar almasına katkı sağlamaktadır.

KİB’in diğer bütün partiler ile ilişkileri iyi bir düzeydedir. İKYB’nin bazı bölgelerinde sol ve laik partilerle seçim ittifakları yapmaktadır. Parti ayrıca İslami partilerden Komela İslami ile Hizmet Listesi adı altında Hewlêr, Halepçe ve Süleymaniye’de ortak adaylar göstermektedir.^[92]

KİB, İKYB’de Gorran öncülüğünde Barzani’ye karşı başlatılan parlamento krizlerinde ve bu krizlerin derinleşerek İKYB’de protestolara dönüştüğü IKDP ve diğer partiler arasındaki siyasi çatışmalarda aracılık rolü üstlendi. KİB bugün halen devam etmekte olan ve Barzani’nin başkanlığı ile ilgili krizin aşılması için yapılan görüşmelerde denge ve kilit parti konumundadır. Parlamentodaki oy sayısı belirleyicidir. Krizin durması veya daha da derinleşmesi konusunda büyük bir role sahiptir. Fakat parti İKYB’deki bütün meseleler gibi parlamentoda çıkan krizlerin

[92] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, “Kürdistan İslami Birlik Partisi” Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

de demokratik yollarla, parlamento dışına taşmadan ve partiler arası bir iç çatışmaya dönüşmeden halledilmesinden yana olduğunu söylemektedir.^[93]

KİB 140. Madde, Kerkük meselesi, petrol-doğalgaz gelirleri ve ortak ordu gibi diğer konuları da siyaset gündemine taşıyarak IKBY’de dondurulmuş krizler sorununun halledilmesi için çalışmalar yapmaktadır. IKBY’de tartışmalı bölgeler, 140. Madde olarak geçen komitenin başında KİB Başkanlık üyesi Nasreddin Sindi vardır. Yine Partinin parlamento üyesi Dr. Şêrko Cevdet Petrol ve Doğal Gaz komitesi başkanlığını yürütmektedir.

3.11. IKBY Seçimleri ve Kürdistan İslami Birlik Partisi

1991 Körfez Savaşı sonrası ABD, İngiltere ve Fransa öncülüğünde 11 devlet tarafından oluşturulan uçuşa yasak bölge sonrası sürgündeki Kürtler geri dönmeye başlamıştır.

3.11.1. İslami Hareket ile İttifak ve 1992 Seçimleri

1991 Körfez Savaşı sonrası ABD, İngiltere ve Fransa öncülüğünde 11 devlet tarafından oluşturulan uçuşa yasak bölge sonrası sürgündeki Kürtler geri dönmeye başlamıştır.^[94] Bu bölgesel seçim ilk IKBY Meclisi’nin oluşturulmasına ve IKBY’nin kurulmasına yol açmıştır.

IKBY’nin ilk seçimlerine Kürdistan Demokrat Partisi, Kürdistan Yurtseverler Birliği, Kürt Müslüman Kardeşleri ve Şeyh Osman’ın İslami Hareketi öncülüğünde İslami grupların oluşturduğu İslami Liste, Kürt Sosyalist Partisi, Irak Komünist Partisi ve diğer küçük partiler katılım sağlamıştır. Seçim sonucunda Mesud Barzani önderliğindeki IKDP %45,3 Celal Talabani’nin IKYB’si %43,8, İslami Liste ise %5,1 oy alarak baraj altında kalmıştır. Bu seçimlerin en farklı tarafı İslami gruplar ilk seçim tecrübesi olmasına rağmen bir ittifak kurmuş ve seçimlere katılım sağlamıştır. Baraj altında kalmasına rağmen İslami Liste’nin 3. Sıraya yükselmesi ve 49.108 civarında aldığı oy sayısı ile IKBY’de İslami siyasi bir aktörün de yükselişe geçtiği algısı oluşmuştur. Fakat bu ittifak sanıldığı gibi uzun sürmemiş, seçim sonrası Şeyh Osman ve IKYB arasında çatışmalar başlamıştır. İslami siyasi aktörlük bayrağını 1994 yılında kurulan KİB almıştır.^[95]

[93] Halil İbrahim, agg, (29.12.2015)

[94] History of the Kurdistan Parliament, <http://cabinet.gov.krd/p/p.aspx?l=12&p=229>, Erişim Tarihi: 6.02.2016

[95] Mooner Ramadan Yassin, Kürdistan İslami Birlik Partisi, İlçeler Disiplin Kurulu Üyesi, ‘‘Kürdistan İslami Birlik Partisi’’ Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok 2015, (25.12.2015)

3.11.2. 1992-2005 Seçimleri arası KDP-KYB Çatışmaları ve Seçimsiz Dönem

1992 seçimlerinden iki sene sonra 1994 yılında IKDP ve IKYB arasında yaşanan Brakuji çatışmalarının etkisiyle IKBY fiili olarak ikiye bölünmüştür. İki köklü Kürt partisi arasında meydana gelen çatışmaların etkisi 2003 yılına kadar devam etmiştir. Bölgenin iki parti arasında fiilen ikiye bölünmesi nedeniyle IKBY 13 yıl boyunca siyasi bir boşluk ortasında kalarak krizlerle boğuşmak zorunda kalmıştır. Yine bu çatışmalar döneminde IKBY kendi içerisinde krizlerle boğuşurken Bölgenin bu krizleri komşu ülkelere hatta bölge üzerinde hegemonik güç politikaları olan uluslararası güçleri de etkilemiş ve bir siyasi çıkar alanı haline gelmiştir.

2004'te IKDP ve IKYB kendi aralarında bir anlaşmaya vararak birleşik bir seçim listesi oluşturmuştur. IKDP-İKBY'nin oluşturduğu liste seçimlerde %90 oy alarak hükümetin kilit pozisyonlarını ele geçirmeyi başarmıştır. Blok liste parlamentodaki 111 sandalyeden 104 tanesini almıştır. Bu birleşme sonrasında 2005'te yapılacak seçimlerin hedefi IKBY'deki iki büyük partiyi birleştirmek ve parti yönetimlerine son vermek olmuştur.^[96]

3.11.3. 2005 Seçimleri ve Kürdistan İslami Birlik Partisi'ne Saldırıları

KİB, 15 Aralık 2005'te yapılacak olan Irak Parlamento seçimlerine diğer Kürt gruplarından bağımsız olarak katılmaya karar vermiştir. KİB'in bu kararı ile IKBY'den Bağdat seçimlerine katılacak liste sayısı KİB Listesi ve diğer Kürt partileri listesi olmak üzere ikiye çıkmıştır. Daha önce IKBY'de IKDP-İKBY egemenliği ile temsil edilen Kürt siyaseti bu dönemden sonra 3. bir rakip parti tarafından da temsil edilmiş duruma gelmiştir. KİB bu dönemde Kürt siyaset sahnesine bağımsız etnik ve İslami bir parti olarak katılmıştır. Fakat KİB'in Bağdat seçimlerine bağımsız bir parti olarak girmesi ve daha önce olduğu gibi IKDP-İKBY egemenliğinden çıkması bu partileri çok rahatsız etmiştir. KİB'in bağımsız olarak seçimlere girmesi aynı zamanda IKDP-İKBY açısından 3. bir alternatif siyasi gücün doğuşu ve Bağdat parlamentosunda artık IKBY'nin 3. partisinin sesi çıkacağı anlamına gelmiştir.

2005 seçimlerinden önce Kürt partileri Bağdat'taki seçimlere tek liste olarak gitmiştir. Seçim sonucunda ağırlıklı oy tabanlarından dolayı Bağdat Parlamentosu'nda elde edilen bütün yetki ve kazanımlar iki büyük parti olan IKDP ve IKYB'nin denetiminde kalmıştır. Diğer partilerin seçimler boyunca yaptığı seçim çalışmaları, mitingler ve aldığı oy oranları bir nevi Bağdat Parlamentosuna girdikten sonra hiçbir

[96] Iraq: Sulaymaniyah Governnorate assessment report, <http://reliefweb.int/report/iraq/iraq-sulaymaniyah-governnorate-assessment-report>, Erişim Tarihi: 6.02.2016

anlam ifade etmemiş ve iki büyük parti arasında erimeyle baş başa kalmıştır. Diğer partilerde seçimlere ayrı liste olarak girmeyi düşünmüşse de KİB daha erken davranmış diğer iki partinin egemenliği altından çıkmıştır. KİB'in tek liste ile seçimlere katılma kararı alması diğer iki büyük partinin tahammül sınırlarını aşmıştır. KİB'in seçim sürecinde mitinglerinde reform ve IKBY'de diğer partiler tarafından yapıldığı iddia edilen yolsuzluklara vurgu yapması diğer partileri daha da germiştir.

2005 Aralık ayında seçim çalışmalarının devam ettiği seçim kampanyaları sürecinde KİB'in seçim mitinglerinde iki partinin yaptığı iddia edilen yolsuzluklara sert eleştiriler yönelmesi ve KİB'in diğer partilerin oluşturduğu ittifak listesinden ayrılmasının oluşturduğu rahatsızlık KİB'e yönelik saldırıların ateşlenmesine sebep olmuştur.

2 Aralık Cuma namazından sonra Zaho şehrinde bilinmeyen kişiler bazı mağazalara, güzellik salonlarına, Çinli masaj salonuna ve bazı otellere saldırmış ayrıca Yezidi ve Hristiyanların tekelinde olan alkol dükkânlarına saldırılar yapılmıştır. Saldırıları kısa sürede Duhok'a oradan Süleymaniye'ye ulaşmış 30 civarında kişi olaylarda yaralanmıştır.^[97] IKDP'li hükümet sözcüleri olaylar sırasında yaptığı açıklamada olayların KİB ile ilişkisi olan bir imam tarafından teşvik edildiğini söylemiştir. IKDP'nin bu açıklamaları KİB'in liderleri tarafından yalanlanmıştır. Olaylardan sonra olayları teşvik ettiği iddia edilen imam da IKDP'nin söylemlerini yalanlamıştır.^[98] Daha sonra açıklama yapan KİB yetkilileri söz konusu imamın IKDP'nin adamı olduğunu söylemiştir.^[99]

Kalabalık IKDP üyeleri tarafından saldırıya uğrayan KİB'in birçok Bürosu, radyo istasyonu, TV stüdyoları yakılmıştır. Duhok şehir merkezinde KDP'li kalabalık tarafından saldırıya uğrayan KİB genel merkezi, parti üyelerine ait 27 araçla birlikte ateşe verilerek yakılmış merkezde bulunan 4 parti üyesi ise kalabalık tarafından linç edilerek öldürülmüştür. KİB'in parti kuruluşu öncesi dönemlerde de silahlı eylem ve saldırılara karışmaması, silahlı Peşmergelerin olmaması ve diğer silahlı İslami grupların aksine sivil siyaseti tercih etmesi yerel kaynaklar tarafından meydana gelen olayların KİB'e karşı oluşturulan bir senaryo olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Parti'nin seçimlere bağımsız bir parti olarak gireceğini ilan etmesi, bölgedeki yolsuzlukları seçim propagandası olarak kullanması, olaylar meydana gelmeden öncede parti aleyhine yönelik büyük bir gerginliğin alt yapısını oluşturmuştur. KİB'in binalarının yakılması ve üyelerinin öldürülmesi Partiyi bağımsız olarak seçimlere katılmasını engelleyememiştir.

[97] Sermons spark riots in Iraqi Kurdish city, <http://usatoday30.usatoday.com/news/world/story/2011-12-03/riot-zahko-iraq/51611328/1>, Erişim Tarihi: 7.02.2016.

[98] Attack KIU political and media offices, <http://www.kurdiiu.org/en/hawal/?pageid=91438>, Erişim Tarihi: 7.02.2016.

[99] Set fired KIU brueo, <http://www.kurdiiu.org/en/hawal/?pageid=91213>, Erişim Tarihi: 7.02.2016.

2005 Ocak ayında yapılan seçimlerde IKDP ve IKYB'nin dâhil olduğu Kürt partileri "Kürt İttifakı" adı altında seçimlere tek liste olarak girmeye karar vermişlerdir. "Kürt İttifakı" bu seçimlerde Irak Meclis'indeki 275 sandalyeden 75 sandalyeyi kazanmıştır. 2005 Ocak seçimlerinde IKDP ve IKYB ile işbirliği yapan KİB Aralık 2005 seçimlerine bağımsız girmeyi tercih ederek Irak Parlamentosundaki oyların %1,3'nü almıştır. ^[100]

3.11.4. 2005 Seçimlerinde 3. Blok Eleştirisi ve Cevaplar

KİB'in 2005 seçimlerine bağımsız liste olarak girmesi nedeniyle partiye yönelik kamuoyu arasında medya aracılığıyla büyük bir saldırı kampanyası başlatılmıştır. KİB bu dönemde IKDP ve IKYB taraftarlarının sert eleştirilerine tabi tutulmuştur. Partiye bu dönemde yapılan eleştirilerden bazıları şunlardır:

- a. KİB seçimlere bağımsız girerek Kürt cephesini zayıflatmıştır
- b. KİB Arap milliyetçilerinin ekmeğine yağ sürmüştür
- c. KİB yerli bir parti değildir
- d. KİB El-Kaide'nin yardımcı ve yatakdışdır
- e. KİB Arap milliyetçiliğinin Kürdistan'daki işbirlikçisidir

KİB bu eleştirilere şöyle cevap vermektedir:

a. Daha önce Kürt ittifakı listesinde yer almamıza, oylarımızın ve hizmetlerimizin de olmasına rağmen bize ne bir görev ne de bir yetki hiçbir şey verilmedi adeta iki parti arasında eriyip gidiyorduk varlığımızdan ve yokluğumuzdan bile kimsenin haberi yoktu.

b. Toplumsal tabanımızın durumunu anlamak, oy potansiyelimizi dolayısıyla siyasi gücümüzü görmek ve siyasi bir parti olarak kendi adımızla seçimlere katılmak en doğal hakkımızdır.

c. Seçimlere Bağımsız liste olarak girerken diğer partilerin varlığını inkâr etme, onların hizmetlerini yok sayma, güzel çalışmalarını karalama adına da bir siyaset yapmadık. Yine bu partilerin geçmişlerine, mücadelelerine, tarihlerine ve şehitlerine her zaman KİB olarak hürmetkâr davrandık ve bu tavrımızda şimdiye kadar herhangi bir değişiklik olmadı. Fakat toplumsal adaletin gerçekleşmesi ve Kürdistan'ın kalkınması amacıyla reform ihtiyacından ve yolsuzlukların giderilmesinden de bahsettik. Reform ve yolsuzlukların giderilmesinden bahsetme Kürt milletine ve Kürdistan'a yönelik bir

[100] Michael M. Gunter, Historical Dictionary of the Kurds, 2 edition, Scarecrow Press, 2010, p.145

düşmanlık değildir.^[101]

d. Demokrasinin renklerinin pratik anlamda yerini bulması, siyasi çeşitliliği oluşturarak siyasetin tekelden kurtarılması, halkımıza ve vatanımıza yönelik bir düşmanlık değil Kürdistan siyaseti için büyük bir kazanımdır.

e. Bağdat Parlamentosuna girdikten sonra diğer partiler kendi parti çıkarları için çalışırken meclis tutanaklarında da sabit olduğu gibi KİB parlamenter ve bakanları diğer partilerden çok daha fazla etnik sorunlar üzerinde durmuş ve bu anlamda meclis çalışmaları yapmıştır.^[102]

KİB'in 2005 seçimlerine bağımsız bir liste olarak girmesi sonrasında partiye yapılan eleştiriler ve partiye yönelik saldırılar IKDP ve IKYB'nin IKBY'de 3. Bir siyasi gücün ortaya çıkışını istememesiyle değerlendirilmektedir. Özellikle KDP'nin etkin olduğu Behdinan bölgesinde üçüncü bir siyasi gücün toplumsal bir tabana ulaşması ve bu toplumsal taban üzerinden siyasi bir güç olarak yükselmesi IKDP için büyük bir rahatsızlık yaratmıştır. KİB'in IKBY'deki diğer bazı İslami grupların aksine Kürt sorunu ve IKBY'nin içerisinde bulunduğu sorunlara duyarsız kalmamıştır. Bağdat ve Kürt Parlamentosunda IKBY ve Kürtlerle ilgili konularda diğer sol, laik ve milliyetçi partilerden daha fazla sahiplenmesi KİB'in halk arasında da yayılmasına hatta diğer parti tabanlarından bu partiye etnik olmanın yanında İslami bir söyleme sahip olması nedeniyle de katılımların olmasına sebep olmuştur. Bütün bu sebeplerden sonra KİB'in 2005 Aralık Irak seçimlerine bağımsız olarak katılacağını ilan etmesi olayların patlak vermesine sebep olmuştur.

KİB, 2005 Aralık Irak seçimlerine bağımsız olarak girmesini ilan etmesi üzerine partiye yapılan saldırılar, IKBY'de genel merkezlerinin ateşe verilerek yakılması, Duhok'ta üst düzey 4 üyesinin ateşe verilen genel merkez binasında linç edilerek öldürülmesi IKBY'de partinin oylarında büyük bir artışın yaşanmasına sebep olmuştur. Kürdistan İslami Birlik Partisi 1992'de parti olarak ilan edilmeden önce Şeyh Osman'ın İslami Hareketi ile birlikte birçok İslami grubun katıldığı İslami Liste seçimlerinde bütün grupların toplamı olarak 49.108 oy alabilmiştir. 1992 seçimlerinden sonra Aralık 2005'te Irak Parlamento seçimlerine bağımsız giren partinin saldırıların hedefine oturtulması ve üyelerinin linç edilerek öldürülmesi partinin 1992'de diğer bütün gruplarla ortaklaşa aldığı 49.108 oy oranını üçe katlayarak, 2005 Aralık ayı seçimlerinde sadece KİB olarak 157,688 oy sayısına ulaşmıştır. KİB üyeleri, KİB'in oy

[101] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

[102] Mustafa Abdullah, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Genel Teşkilat sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015)

oranındaki artışını halkın KİB'e yapılanlara bir tepkisi olarak değerlendirmektedir.^[103]

25 Temmuz 2009 yılında IKBY milletvekili genel seçimlerinde 2,5 milyon vatandaş parlamento ve Başkanlık için sandık başına gitmiştir. Partilerin 111 koltuk içi yarıştığı bu seçimlerde 111 koltuktan 11 tanesi azınlıklar için ayrılmıştır. 5 koltuk Asuriler, 5 koltuk Türkmenler ve 1 koltuk da 1 koltukta Ermeniler için ayrılmıştır.^[104] Seçimler için 25 parti veya listeden 509 Aday yarışmıştır.^[105] KİB bu seçimlerde, Komela İslami, Kürt Sosyalist Demokrat Parti ve Gelecek Partisi ile anlaşarak Hizmet ve Reform Listesi adı altında seçimlere katıldı. KİB bu seçimlerde 6 tane koltuk kazanmıştır. 7 Mart 2010 Irak Parlamentosu seçimlerine katılan KİB %2,27'lik oy oranıyla 230.742 oy alarak Kürt Parlamentosunda 4 koltuk elde etmiştir.

21 Eylül 2013'te yapılan IKBY seçimleri 1992 yılından bu yana IKBY'deki dördüncü yasama seçim olmuştur. Bu seçimlerde partiler 111 koltuk için yarışmıştır. Parlamentodaki 11 koltuk azınlıklara ayrılmıştır.^[106] Bu seçimlerde KİB %9.49 oy oranıyla 186,741 oy almış ve parlamentoda 10 koltuğa sahip olmuştur. Bu seçimlerde Hükümeti kurmak için ulaşılmaması gereken 56 sandalye sayısına hiçbir parti ulaşmadığından Hükümeti kurmakla görevli IKDP, KİB ve Gorran ile anlaşmıştır. Bu anlaşma ile Elektrik ve Sosyal İşler Bakanlığı KİB'e verilmiştir.^[107]

KİB bugünkü IKBY Hükümetinde 5 Bakan, 10 parlamenter ve 2 parlamento üyesine sahiptir. Partinin ayrıca Bağdat Parlamentosunda 1 Bakanı ve 4 Parlamenti vardır. Bağdat Parlamentosundaki parlamenterlerinden 1 tanesi kadındır. IKBY parlamentosunda ise KİB'in parlamenterlerinden 3 tanesi partinin kadın üyelerinden oluşmaktadır.^[108]

[103] Mooner Ramadan Yassin, Kürdistan İslami Birlik Partisi, İlçeler Disiplin Kurulu Üyesi, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok 2015, (25.12.2015)

[104] Election campaigns being in earnest in Kurdistan, <http://www.kurdishglobe.net/displayArticle.jsp?id=AA28168935423111DA73DDA49A30FCE6>, Erişim Tarihi: 8.02.2016

[105] Elections campaigns start in Kurdistan, <http://www.kurdishglobe.net/displayArticle.jsp?id=D-250700550CFEAE52444DDFF6BC9AFC7>, Erişim Tarihi: 8.02.2016

[106] Q&A: Elections in Iraqi Kurdistan, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24107071>, Erişim Tarihi: 8.02.2016

[107] Prof. Dr. Adnan Demircan & Dr. Mehmet Akbaş, Kürtler Tarih, Toplum, Din, 1.Baskı, Nida Yayıncılık, 2015, s.560

[108] Mustafa Abdullah, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Genel Teşkilat sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015)

Tablo 3
Kürdistan İslami Birlik Partisi Yıllara Göre Aldığı Oy Oranı

YIL	PARTİ	ALDIĞI OY	YÜZDELİK	KOLTUK SAYISI
2005 Irak parlamento seçimleri	Kürdistan İslami Birlik Partisi	157,688	%1.3	5 sandalye
2009 Kürdistan parlamento seçimleri,	(Hizmet ve reform listesi 4 parti)	240,842	%12.8	KİB 6 sandalye
2010 Irak parlamento seçimleri	Kürdistan İslami Birlik Partisi	230.742	%2.27	4 sandalye
2013 Kürdistan parlamento seçimleri	Kürdistan İslami Birlik Partisi	186,741	%9.49	10 sandalye
2014 Erbil, Süleymaniye, Duhok Valilik seçimleri	Kürdistan İslami Birlik Partisi	150,972	%6,99	6 sandalye

Not: Avrupa Ülkeleri ve diğer ülkelerde yaşayan Kürtler sadece Irak Parlamento Seçimlerinde oy kullanabilmektedir. İKBY seçimleri için AB ve diğer ülkelerde yaşayan Kürtler oy kullanamamaktadır.

3.12. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin Amerikan İşgaline Bakışı ve Irak İhvanı

20 Mart 2003'te Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık önderliğinde oluşturulmuş Çokuluslu Koalisyon Kuvvetleri'nin bir askeri harekâtla Irak'a girmesiyle Baas Rejimi baskılarından dolayı kendini feshetme aşamasına gelen ve üyeleri idam edilmiş Irak Müslüman Kardeşler Cemaati ile Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi arasında fikir ayrılıkları oluşmuştur. Sünni gruplardan bazıları ABD'nin gelişini bir haçlı saldırısı olarak görmüş ve karşısında cihad edilmesi gerektiğini savunmuştur. Irak Müslüman Kardeşler Cemaati'nin, parti ve silahlı kanadı arasında da belirsizlikler yaşanmış, Irak Müslüman Kardeşler siyasi kanadı olan Hizb'ul İslami Partisi olayı siyasi bir durum olarak görüp ilişkilerin kurulması gerektiğini savunurken Cemaat ve Silahlı kanat arasında da ABD işgaline karşı cihad edilmesi gerektiğini savunan gruplar olmuştur.

ABD'nin Irak işgali öncesi Kürt Temsilciler, Irak Muhalefetti ve ABD arasında Saddam'ı Devirmek amacıyla "Yol Haritası" oluşturmak üzere (Aralık 2001) New

York, (Aralık 2002) Londra ve (2003 Şubat) Selahaddin toplantıları yapılmıştır.^[109] KİB bu toplantılara katılmış, yol haritalarının oluşturulması ve Saddam sonrası dönemde Bağdat Hükümeti ile oluşturulacak Kürtlerin hakları ve Kürt'ın federalizmi konularında muhalefete öneriler sunmuştur.

20 Mart 2003 ABD işgalinde Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi farklı bir politika izlemiş ve Baas Rejiminin yıkılması ile sürgünde olan birçok lideri ve üyesi geri dönmüştür. Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi Baas Rejimi ve Saddam diktatörlüğün yıkılmasını Iraklılar içinde iyi olacağı görüşünü savunmuştur. 17 Temmuz 2003'te ABD tarafından kurulan 25 kişilik Geçici Hükümet Konseyi'ne KİB Lideri Selahaddin Muhammed Bahaeddin ve Hizb'ul İslami Irak lideri Dr. Muhsin Abdülhamid katılmıştır. Irak Müslüman Kardeşler Cemaati parti düzeyinde katılırken Cemaatten birçok kişi ve Sünni gruplar bu dönemde fetvalar vererek ABD'nin kurduğu kurumlara girmenin, Amerika'nın oluşturduğu meclislere katılmanın, onlara üye olmanın ve onların oluşturduğu askeri kurumlara katılmanın haram olduğu yönünde fetvalar da vermiştir.^[110] Bu durum Hizb'ul İslami Irak'ı ne yapacağını bilemez bir pozisyona sokmuştur. Aynı zamanda Irak Müslüman Kardeşleri dâhil diğer Sünni grupların reddederek katılmadığı devletin tüm sivil ve askeri kademeleri Şiiler tarafından doldurularak ABD sonrası dönemde Şiilerin Irak'ı tam anlamıyla denetimlerine alıp Sünnileri saf dışı etmesine sebep olmuştur.

KİB'in düşüncesi Saddam'ın hem Kürtlere hem de Irak'taki İslami Hareketlere zulüm yaptığı yönündeydi. Bu nedenle Saddam Rejimini kim devirirse devirsin yanında duracaktı. KİB işgale olaya baskıcı bir rejimin yıkılması ve bundan sonra oluşan ortama hazırlanması gerektiği düşüncesinde olmuştur. Bu nedenle partinin Amerika'nın Irak işgaline bakışı genel anlamda şu şekilde savunulmaktadır:^[111]

a. Amerika kendi planları, programları ve menfaatlerini elde etmek amacıyla Irak'a girmiştir burada gerçekçi olan şey Baas Rejiminin yıkılmasıdır. Bu konuda yapılması gereken şey Baas Rejimi ve ABD sonrası dönemde Kürtler ve genel anlamda Irak halkı için herkesin faydalanacağı özgür bir ortam oluşturmak amacıyla çalışmaktır.

b. Baas Rejiminin yıkılması ve Baas Rejimi baskılarının ortadan kaldırılması ile İslami çalışmalarında önü açılmıştır. Oysa Saddam döneminde KİB'in liderleri ve üyeleri sürgünde, Irak'taki Müslüman Kardeşler üyeleri ise idam ediliyordu.

[109] Marianna Charountaki, The Kurds and US Foreign Policy: International Relations in the Middle East since 1945, 1st Edition, Routledge, 2010, p. 229

[110] İdris Gazi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Behdinan bölgesi Kültürel İşler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi» Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

[111] İdris Gazi, agg, (27.12.2015)

c. KİB için İslami çalışmaların varlığı ve rahat bir şekilde çalışabilmesi, diktatörlüğe ve baskıcı rejimlere kurban edilen şeylerden daha önemlidir. Parti bu konuda demokrasinin varlığını İslami çalışmaların önünün açılmasına ve güçlenmesine ortam hazırladığını tecrübe ettiğini savunmaktadır.

d. Amerika'nın Baas Rejimini yıkması sonrasında oluşan ortam ile Saddam diktatörlüğü dönemi arasında kıyaslanmayacak derecede fark vardır. Baas Rejiminin yıkılması rahat ve özgürlükçü bir ortam getirmiştir. Baas Rejimi IKBY'de taş üstünde taş bırakmayan operasyonlar gerçekleştirmiş aynı zamanda ülkedeki İslami olmayan hareketleri de büyük baskılara maruz bırakmıştır.

e. Amerika'nın gelmesiyle oluşan ortamda aynı zamanda IKBY'de İslami Hareketler üzerindeki parti baskılarının bir kısmının ortadan kalkmasına da zemin hazırlamıştır. Örnek olarak IKBY'de 1990'lı yıllarda üniversitelerden mezun olup atamaları partililik anlayışlarından dolayı yapılmayan İslami hareketlere mensup kişilerin atamaları 2004 yılında ABD'nin bölgeye gelmesiyle olmuştur.

Baas Rejiminin baskıları altında bunalmış ve ABD'ye kendilerini bu baskılar altından kurtaran bir kurtarıcı olarak bakan gruplar da olmuştur. ABD elçisi Lewis Paul Bremer katıldığı toplantılarda KİB'in şu şekilde önerileri olmuştur:

a. Irak'ta işgalin olmaması, Iraklılar için kendi kendilerini yönetebilecekleri bir ortamın oluşturulması,

b. Demokratik bir düzenin gelmesi için Irak halkına yardım edilmesi,

c. Bütün Iraklıların Şii, Sünni, Kürt, Türkmen, Arap, Ezidi, Asuri ve herkesin kendini temsil edebileceği yeni bir Irak'ın inşa edilmesi gerektiğini savunmuştur.

KİB ABD temsilcileri öncülüğünde oluşturulan Hükümet kurma çalışmalarına katılmış ve Yeni Irak'ın 3 temel üzerine inşa edilmesi gerektiğini kurullara ve temsilcilere önermiştir. KİB bu üç temeli şu şekilde sıralamıştır.

Birincisi; Herkesin ortak olabileceği herhangi bir aile hanedanlığı veya rejimin tekelinde olmayan şirketler kurulmalıdır.

İkincisi; Barış ve anlaşma ortamı sağlanmalıdır.

Üçüncüsü; Askeriye, emniyet, istihbarat, diplomatik ve diğer bütün devlet kurum ve kademelerinde bütün kesimler temsil edilmelidir.^[112]

[112] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

ABD işgalinde Sünnilerin düştüğü en büyük kriz daha önce dini açıdan halk nezdindeki meşruiyetini kanıtlamak amacıyla etrafında topladığı tarikat grupları dışında, Irak Müslüman Kardeşleri ve diğer İslami hareketlere nefes aldirmayan Baas Rejimi ile aynı cephede ABD'ye karşı savaş başlatmalarıydı. Saddam Hüseyin ve Baas Rejimi mekanizması Irak Müslüman Kardeşler Hareketi üzerindeki işkence ve tecavüzleri artırması nedeniyle 1973 yılında Abdülkerim Zeydan örgüt çalışmalarını fesh ettiğini ilan etmişti. Yine 1987'de Irak Müslüman Kardeşler üyeleri Baas Rejimi tarafından idam ettirilmiştir. Baas Rejimi döneminde Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi durumu da aynı şekildedir, liderleri sürgüne gitmişlerdir. ABD işgali Kürt Müslüman Kardeşler Hareketi tarafından Baas Rejiminden kurtulmak olarak değerlendirilirken, Sünni Araplar ve Irak Müslüman Kardeşleri içerisindeki gruplar durumu haclı savaş ve cihad olarak değerlendirerek ABD'ye karşı direniş hatları oluşturmuş ve Baas Rejiminden arta kalan gruplar ile aynı konuma düşmüşlerdir. Iraklı Sünnilerin Baas Rejimini yıkmak ve stratejilerini gerçekleştirmek üzere gelen ABD'ye karşı Baas Rejimi ile kendilerini aynı pozisyonda konumlandıkları, ABD'nin oluşturduğu yeni kurum ve seçimleri protesto etmeleri sonucu Sünnilerin Irak üzerindeki bütün etki ve denetimlerine son vermelerine sebep olmuştur. Bu dönemde Sünniler bir taraftan Baas Cephesi ile aynı pozisyonda ABD'ye karşı mücadele başlatıp her gün yüzlerce kayıp verirken geri kalanlarının da ABD'nin oluşturduğu kurum ve seçimleri protesto etmesiyle uzun bir dönem Sünni denetiminde olan Irak'ın bütünüyle Şiilerin dolayısıyla İran'ın denetimine geçmesine sebep olmuştur.

3.13. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin Silahsız Siyaseti ve Milli Orduya Bakışı

IKBY'nin askeri ve siyasi alanlarını ilgilendiren iki temel konuda KİB diğer siyasi gruplardan farklılık arz eden bir bakış açısına sahiptir. Peşmergenin içerisinde bulunduğu durum ve siyaset üzerindeki etkileri bakımından bu konuları KİB açısından iki başlık altında inceleyebiliriz.

3.13.1. Kürdistan İslami Birlik Partisi ve Silahsız Siyaset

KİB, IKBY'de kurulan ilk silahsız partidir. Bu konuda 1993 yılında çıkarılan partiler kanunundaki her parti silahsız olmalıdır maddesine de uygundur. Partinin herhangi bir silahlı kanadı ve peşmergesi yoktur. KİB kuruluşundan bugüne kadar terörün her çeşidine karşı olduğunu, silahlı yöntemlere uzak durduğunu ve çalışmalarını siyasi kanallar üzerinden gerçekleştirmek üzere sürdürdüğünü söylemektedir.^[113] IKBY'de İslami Hareket-İKYB ile İKYB-İKDP arasında çıkan kanlı çatışmalar başta olmak üzere

[113] İdris Gazi, Yegirtû Ezmuneka nûî û Nmûneka Kym vyne, 1.Baskı, Feraset Zubeyr, 2014 s.25

bölgede meydana gelen diğer bütün silahlı çatışmaların hiçbirisinde taraf olmamış, taraflar arasında barışın sağlanması için aracılık rolünü üstlenmiştir. KİB 2005'te Irak Parlamentosu seçimlerine bağımsız olarak gireceğini ilan etmesi üzerine IKDP tarafından Genel Merkezlerinin ateşe verilmesi ve üyelerinin linç edilmesi olaylarında da silahlı mücadele başlatmamış sadece kınama mesajları yayınlamakla yetinmiştir.

Kürdistan İslami Birlik Partisi silahsız siyasetinin sebeplerini şu şekilde açıklamaktadır:

a. Kürtlerin tarihlerinden çıkarttığımız dersler ile İslami Hareket-KYB, KDP-KYB, PKK-Hizbullah, PKK-KDP, zamanında KDP-KDP-İ gibi Kürt partileri arasında çıkan kanlı çatışmalarda ne kadar kardeş kanının döküldüğünü tecrübe ettik. Bu sebeplerden dolayı biz de elimizin halkımızın kanına bulaşmasını haram gördük.

b. İslami bir parti olmamız nedeniyle milletseverliğin, vatanseverliğin, Kürt milletine hizmetin akıl, fikir, siyaset ve insan yetiştirme ile olacağını benimsedik. Bu nedenlerle silaha, silahlı kanada ve silahlı mücadeleye ihtiyaç duymadık.

c. Silahın kontrolsüz kişilerin ve grupların ellerinde olması her zaman kanın dökülmesinin, öldürülmenin, yıkımın ve çatışmanın sebeplerinin hazır bir şekilde beklediğinin göstergesidir. KİB olarak buna karşı çıktık.

d. Silaha karşı olmamızın en temel sebeplerinden biri de silaha muhtaç hale gelenler silahı verenlere de muhtaç olurlar ve silah elde etmek için başkalarının kontrolüne girerler, başkalarına bağımlı olurlar. Belki de kendi milletine sıkmak amacıyla başkalarının kapısına silah istemeye gidildiği zaman artık muhtaç olduğun kapılara sana istedikleri her şeyi yaptıracak fırsatı vermiş olursun. Biz KİB olarak silahsız siyasetimizle bunun önüne kökten bir set çekmiş olduk.

e. KİB'in silahsız siyaset izlemesinin diğer bir sebebi de Müslüman Kardeşler çizgisinde olmasıdır. Bugün İslam dünyasındaki başka radikal bir akımın etkisi altında olsaydık silahlı bir çizgiyi benimseyebilirdik. Baştan beri Partinin takip ettiği Müslüman Kardeşler çizgisi partinin silahlı yöntemlere başvurmamasının sebebi olmuştur.^[114]

3.13.2. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin Milli Ordu ve Peşmergeye Bakışı

KİB Peşmerge ve silahlı güçlerin bir parti veya gruba değil IKBY'de yaşayan bütün inanç, mezhep, parti ve grupların içerisinde yer alabileceği milli bir ordu

[114] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

olmasının gerekliliğini savunmaktadır. Fakat IKBY’de bugün böyle bir durum mevcut değildir. IKDP ve IKYB’ye ait partilerin silahlı gücü olan Peşmergeler vardır. Peşmergelerin içerisinde KİB’e sempati duyan veya gönüllüsü olan Peşmergeler olsa da hem IKYB tarafında hem de IKDP tarafında Peşmergeler %90 oranında bu iki partinin denetimindedir. Komuta kademeleri yine bu iki partinin elindedir. Bu durum IKDP-İKBY çatışmalarında olduğu gibi iç çatışmalarda da kullanılma riskini taşımaktadır. Aynı şekilde emniyet ve polis istihbaratları da IKBY’de her kesimden halkın katılabileceği kurumlar değildir. IKBY’de asayiş sağlamla görevli olan bu kurumlar Süleymaniye Bölgesinde IKYB’nin denetiminde iken KDP’nin etkili olduğu bölgelerde de yine bu kurumların komuta kademelerinden en alt seviyedeki rütbelere kadar IKDP-İKBY partilerinin denetimindedir.

IKBY’de silahlı güçlerin partilerin denetiminde olması diğer siyasi partiler üzerinde aynı zamanda psikolojik bir baskı aracı işlevini de görmektedir. Partilerin silahlı kanatlara sahip olması nedeniyle sahip olunan özgüven, ortaya çıkan kriz durumlarında tarafların siyasi yollardan çözüme yaklaşmak yerine karşı tarafı dize getirmek şeklinde de kendini göstermektedir.

IKBY Parlamento Başkanı ve Gorran Hareketi üyesi olan Yusuf Muhammed ile Gorran Parlamenterleri Gorran ve IKDP arasında patlak veren başkanlık krizi sonrası Erbil’e girişlerinde durdurularak Erbil’e girişine izin verilmedi ve iddiaya göre konvoyun camları güvenlik güçleri tarafından kırılarak geri gönderildi. IKDP Asayiş güçleri tarafından Gorran’a yakınlığı ile bilinen KNN TV’nin Erbil, Soran ve Duhok’taki ofisleri kapatıldı, Süleymaniye merkezli NRT-TV’nin çalışanları ise sınır dışı edildi. Aynı şekilde bu kriz sürecinde KDP’nin Süleymaniye Bölgesindeki parti binaları ve ofisleri silahlı kişiler tarafından taranmış ve üyeleri öldürülmüştür.^[115]

Peşmerge Bakanlığı, 2010 yılında ortak bir organ olarak yeniden düzenlense de, IKDP ve IKYB hala kendi ayrı Peşmerge güçlerini korumaktadır. Peşmerge İşleri Başkanlığı otoritesi altında bulunan ek görevlerde de bu iki parti gruplar üzerinde nüfuzunu korumaktadır. Her ne kadar kâğıt üzerinde IKBY Başkanı ve aynı zamanda IKDP Başkanı olan Mesut Barzani tüm Peşmerge güçlerinin başkomutanı ve KYB’li Kosret Resul’da onun vekili olsa da her ikisi de iki Peşmerge grubu üzerinde sınırlı etkilere sahiptir. Barzani’nin bu anlamda IKYB Peşmergeleri üzerinde Kosret Resul’ün da IKDP Peşmergeleri üzerindeki nüfuzu çok sınırlı durmaktadır. IKBY’deki bu partizan yaklaşım iki Peşmerge grubunun entegre olması önünde engel iken aynı zamanda IKBY’de sağlıklı

[115] Patrick Martin, Political Crisis in Iraqi Kurdistan Escalates into Violence, <http://iswresearch.blogspot.com/2015/10/political-crisis-in-iraqi-kurdistan.html>, Erişim Tarihi: 9.02.2016

ve demokratik sivil-asker ilişkilerinin kurulmasını da engellemiştir.^[116]

Devlet otoritesi altında olması gereken Peşmerge ve diğer silahlı güvenlik güçlerinin IKDP ve IKYB'nin siyasi bürolarının denetiminde olması IKBY açısından her zaman tetikte bekleyen olası bir ayrılmanın sebebi olarak ta durmaktadır. Yine silahlı güçlerin farklı iki partinin bürolarının denetiminde olması taraflara sağladığı özgüven nedeniyle IKDP ve IKYB arasında çıkan bütün çatışmaların da arka planını ve tetikleme vasfını oluşturmaktadır. IKDP ve Gorran arasında Başkanlık Krizi'nin patlak vermesinden sonra krizin tırmanması ve IKBY'de protestolara dönüşmesi Gorran'ın kendi Peşmerge kuvvetlerini kuracağı da bazı medya kanallarında yer edinmiş ve daha sonra söylenti Gorran tarafından yalanlanmıştır.

KİB de bu anlamda ortak milli bir ordunun olmamasını bölgenin önünde duran tehlikeli bir kriz olarak değerlendirmektedir. Parti bu konuda parti ve grupların silahlı güçlere sahip olmasını eleştirerek her kesimin içerisinde yer edinebileceği ortak bir ordunun olmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır.

KİB sahip olduğu silahsız siyaset politikası ile partilerin sivil siyasete yönelmesi ve silahlı güçlerin parti bürolarının denetimlerinden kurutularak ortak bir orduya dönüştürülmesi seçeneği için güçlü bir siyasi model olarak IKBY siyasetinde yerini almaktadır. KİB 6 Şubat 1994 yılında kuruluşundan günümüze IKBY için silahlı güçler olmadan da siyasetin yapılabileceği ve iç problemlerin siyasetle çözülebileceği konusunda bir deneyim olarak durmaktadır.

KİB yetkilileri bu konu hakkında detaylı olarak şu görüşleri savunmaktadır: Silahlı kuvvetler, Peşmergeler partilerin ve hükümetlerin bünyesinde değil devletin bünyesinde olmalıdır. Devlet ve hükümet birbirinden farklı mekanizmalardır. Kurumları birbirinden farklıdır. Devlet bütün partilerin üstünde olduğundan dolayı ordu, emniyet, asayiş, istihbarat normalde devletin bünyesinde olması gereken kurumlardır.

Ordular ve emniyet güçleri kendi partilerini, hükümetlerini korumak ve rakipleri üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanmak için değil vatanını, milletini ve toprağını tehlikelerden korumak için vardır. Birçok kez milletin menfaatleri ile partilerin menfaatleri çakıştığında silahlı güçlerin olaylara taraflı müdahalede bulunduğunu görüyoruz. KİB olarak bu tür hatalı ve kötü sonuçlar doğuran politikalara karşı bir siyaset anlayışına sahibiz. Bu açıdan KİB, PDK, YNK, Sol, Sosyalist, Süryani, Ezidi, İslami Kürt halkaları ailesi olarak herkesin çocuklarının gidip vatanına milletine hizmet edebileceği bir ordunun varlığının gerekli olduğunu savunuyoruz. Fakat şuanda

[116] Mario Fumerton, Wladimir van Wilgenburg, Kurdistan's Political Armies: The Challenge of Unifying the Peshmerga Forces, <http://carnegieendowment.org/2015/12/16/kurdistan-s-political-armies-challenge-of-unifying-peshmerga-forces/ilqd>, Erişim Tarihi: 9.02.2016

böyle bir durum yoktur.^[117]

KİB'in silahsız siyaset politikaları ile IKBY'yi dış tehlikelere karşı koruma arasındaki fark partinin Peşmerge ve diğer silahlı emniyet güçlerinin parti bürolarına bağlı değil devlet mekanizmasına ait olmasını söylemesindedir. KİB ortak bir ordunun kurulması konusunda eleştirilerini devam ettirmektedir ve kapılarının herkese açık olduğu, grup ve partizan denetimlerden uzak bir ordu kurulduğu takdirde IKBY'yi dış tehditlere korumak amacıyla üyelerinin bu ordu da görev almakta en önde yer alacaklarını söylemektedir. Fakat KİB'den başka diğer kesimlerden de talep olmasına rağmen IKBY'deki silahlı güçlerin bir nevi partilerin garantörü olarak görülmesi ve siyasi nedenlerden dolayı oturumlar olmuş ve çalışmalar yapılmışsa da taraflardaki güvensizlikten dolayı başarıya ulaşamamış ve günümüzde IKBY önünde iç ve dış tehdit olarak durmaya devam etmektedir.

3.14. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin DAEŞ ile Mücadelesi

KİB, DAEŞ'in IKBY'ye yönelik saldırılarının iki boyutlu olduğunu savunmaktadır. Bu savaşın ilk ve somut saldırı örneği konvansiyonel savaştır ve askeri araçlarla donatılmış ordular şeklinde saldırıya geçmektedir. İkincisi ise DAEŞ'in korku ve yıldırma politikaları ile vahşet ve işkencelerle düşmanını yıldırma amacıyla yürüttüğü psikolojik savaş boyutudur. Bu ikinci nokta birincisinden daha tehlikeli ve korkunçtur. Örgütün fiili saldırılarına karşı herhangi bir şekilde karşı konulabilirken fikri, psikolojik ve dini anlamda bir savunmanın olmaması savunma hattını içerden ve dışardan çökertmenin sebeplerini oluşturma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktadır. KİB bu savaş sürecinde DAEŞ saldırılarına karşı sürdürdüğü psikolojik ve dini savunma boyutu ile büyük bir rol üstlenmiştir. Parti bu rolü ile aynı zamanda Kürt hattında savunma savaşının psikolojik aktörü konumundadır.

DAEŞ'in askeri, psikolojik, düşünce ve medya alanlarında IKBY'ye yönelik başlattığı saldırıların başarılı olamamasında KİB'in iki temel rolü olmuştur:

KİB'in gerek 1994 yılında parti olarak ilan edilmesi gerekse partinin tarihsel arka planı olarak bilinen ve 1940'lı yıllara kadar uzanan süreçte hareketin ıslah ve eğitim metodunu benimsemesi ile her dönemde şiddet ve silahlı mücadeleye karşı durması IKBY'de radikal ve tekfirci anlayışların gelişmesini önlemiştir. Günümüzde KİB'in güçlü olduğu özellikle Behdinan Bölgesinde gençler arasında radikal ve tekfirci gruplara yönelik neredeyse yoktur dolayısıyla DAEŞ'e yönelecek herhangi bir taban da gelişmemiştir. Fakat daha önce silahlı mücadele yöntemlerini benimseyen grup

[117] İdris Gazi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Behdinan bölgesi Kültürel İşler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi» Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

ve partilerin olduğu Halepçe gibi bölgelerde o dönemdeki radikal ve silahlı güçlerin tesiriyle günümüze kadar ulaşan tabanlar vardır ve bu tabanlardan DAEŞ'e katılımlar gerçekleşmektedir. Fakat genel anlamda IKBY'de KİB'in etkili İslami anlayışıyla radikal ve tekfirci anlayış gelişmemiştir. Bu durum DAEŞ'in IKBY'ye yönelik başlattığı saldırıların başarısız olmasının en temel nedenlerinden sayılmaktadır. DAEŞ ve benzeri radikal grupların diğer ülkelerde gerçekleştirdiği saldırılarında ülke içerisinde taban bulması savaşın çok kısa sürede şehirlere ve ülkeye yayılmasına neden olmuştur. Radikal gruplar dışarıdan saldırılar düzenlerken ülke içerisinde sahip oldukları güçlü tabanları aracılığıyla bombalı eylemler ve intihar saldırıları düzenlemesi savaş ve krizlerin çok daha kolay bir şekilde ülkede yayılmasını sağlamıştır. Günümüzde Libya, Afganistan, Nijerya, Yemen ve kısmen Suudi Arabistan olmak üzere bazı Ortadoğu ve Afrika ülkelerinde bu durumlara rastlamaktayız. IKBY'deki bu durum DAEŞ öncesi dönemde DAEŞ'in mensup olduğu radikal ve tekfirci anlayışın KİB'in izlemiş olduğu sivil İslami siyaset düşüncesiyle bertaraf edilmesiyle açıklanabilir.

IKBY'deki tekfirci ve radikal düşüncenin sosyolojik taban ve psikolojik boyutu ele alındığında KİB'in aynı zamanda terörizmin İslam adıyla ortaya çıkmasını da engellediği görülmektedir. Bu durum İslam dininin Kürt halkı nezdinde diri kalmasını sağlamıştır.

İkinci maddede ele alınabilecek konularda KİB'in DAEŞ saldırılarına karşı verdiği fiili psikolojik savunmadır. Bu alanda verilen savunma savaşının boyutu psikolojik olmasına rağmen aynı zamanda fiilidir ve saha savunmasıdır. DAEŞ'in IKBY'ye yönelik başlattığı savaş diğer bölgelerde başlattığı diğer bütün savaşları gibi dini argümanlıdır ve bu savaş cihad olarak adlandırmaktadır. IKBY'de mevcut partilerden IKDP ve IKYB başta olmak üzere diğer bütün laik, milliyetçi ve liberal partiler DAEŞ'in bu dini boyutlu savaşına karşı savunma yapabilecek dini bir temele sahip değildir ve saldırının bu boyutuna karşı bir savunma gerçekleşmediği takdirde cephede bozgunun meydana gelmesine sebep olabilmektedir. IKBY'deki mevcut diğer İslami partilerden bir kısmı yine radikal orjinli hareketlerden geldiklerinden dolayı DAEŞ'in dini boyutlu saldırıları karşısında bir çıkmazda kalmıştır. KİB'e yakınlığı ile bilinen ve aynı zamanda Dünya Müslüman Âlimler Birliği Genel Sekreteri olan Prof. Dr. Ali Karadaği'nin^[118] vatanını savunurken öldürülen Peşmergeler şehid olur fetvası Peşmergeler arasında savaş motivasyonuna ve moral gücünün artmasına sebep olmuştur.^[119]

[118] Prof. Dr. Ali Karadaği: Başkanlığını Dr. Yusuf el-Kardâvî'nin yürüttüğü Dünya Âlimler Birliği Genel Sekreterliği görevini sürdüren el-Karadaği, bunun yanı sıra Avrupa Fetva ve Araştırma Kurulu Başkan Yardımcılığı, Katar, Dubai, Bahreyn ve Kuveyt gibi ülkelerde bankacılık sistemi denetleme ve fetva kurullarında üyelik veya başkanlık, İslam Konferansı Örgütüne bağlı İslam Fıkıh Konseyi uzmanlığı, Dünya Zekat Örgütü uzmanlığı gibi pek çok görevi yürütmektedir. Detaylı Bilgi için Bkz: http://qaradaghi.com/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=4, Erişim Tarihi: 20.2.2016

[119] Karadaği: "İŞİD değil Peşmerge şehit olur", <http://rudaw.net/turkish/interview/24102014>, Erişim Tarihi: 19.2.2016

DAEŞ'in ilk saldırıları esnasında paniğe kapılan Kürt halkı DAEŞ'in Şengal baskını sırasında Ezidiler'de olduğu gibi bir paniğe kapılmıştı. KİB'in alimleri, liderleri, vaizleri ve hatipleri ile IKBY'de başlattığı büyük organizasyonlarla halkı cephelere gitmeye ve mücadele etmeye teşvik etmesi savaşın seyri üzerinde büyük bir etki bırakmıştır. DAEŞ saldırıları sırasında halkı göç etmiş ve arkasında hiçbir moral desteği bulamayacak Peşmerge yerine halkın tam anlamıyla arkasında durduğu ve KİB'in dini argümanlarla saldırıya geçen DAEŞ karşısında yine İslami bir hareket olarak destek vermesi savaşın seyri üzerinde etkili olan diğer önemli bir unsur olmuştur.

KİB'in savaş sürecinde büyük bir etki ortaya koyabilmesinin arka planında IKYB'nin bütün bölgelerinde organizeli bir teşkilatlanmaya sahip olması ile IKDP ve IKYB gibi partilerin sahip olmadığı güçlü bir dini felsefe sahip olmasıdır. Sosyalist ve milliyetçi bir siyasi çizgide faaliyetlerini yürüten diğer IKBY partilerinden kalan boşluk KİB tarafından doldurulmuş ve savaşta psikolojik bir üstünlüğün ele geçmesi sağlanmıştır.

3.15. Kürdistan İslami Birlik Partisi, Kadın ve Demokrasi

İslami bir parti olması nedeniyle İslami kesimler arasında tartışma konusu olan kadına bakış açısı ve demokrasi konusunda KİB'in diğer İslami çalışmalardan farklı olan bir bakış açısı bulunmaktadır. KİB'in bu iki konuya bakışını Kadının KİB içerisindeki konumu ve partinin demokrasiye bakışı üzerinden inceleyebiliriz.

3.15.1. Kadın'ın Parti içerisindeki Konumu

KİB kadın çalışmaları resmi olarak ilk kez hareketin 6 Şubat 1994 yılında siyasi bir parti olarak ilan edilmesiyle birlikte faaliyetlerine başlamıştır. Partileşme öncesi dönemde hareketin 1980'li yıllara kadar uzanan kadın çalışmaları resmi bir nitelikte değildir. Hareketin siyasi bir oluşum olarak ilan edilmesiyle diğer birimlerin yanında kadın birimleri de resmen kurulmuştur. Kadın birimi resmi olarak oluştuktan sonra daha önce hareket içerisinde kadın çalışmalarını yürüten kadınlar bu birim içerisinde çalışmalarını devam ettirmiştir. Partinin ilk kuruluş aşamasında Süleymaniye, Erbil ve Behdinan olmak üzere partinin kadınlar birimine ait üç tane şubesi oluşturulmuştur. Bugün ise KİB kadın çalışmalarına ait IKBY genelinde 23 tane şubesi bulunmaktadır. Bu şubelerde kadın üyelerden oluşan şube başkanları, sekreterleri ve yönetim kadroları bulunmaktadır. IKBY geneli kadın çalışmalarından sorumlu olan kadın üye aynı zamanda KİB'in Siyasi Büro üyesidir.

KİB'in ilanı ile birlikte resmi faaliyetlerini başlatan KİB Kadın çalışmaları IKBY'de daha önce faaliyetlerini sürdüren IKDP ve IKYB kadın çalışmalarından sonra yükselen Üçüncü Kadın hareketi olmuştur. KİB Kadın çalışmaları öncesinde herhangi bir güçlü İslami kadın çalışmasına rastlanmamaktadır. İslam'a mal edilen negatif geleneksel kurallar, İslami olsa da yerli olmayan Arap kültürünün etkilerini taşıyan kadına yönelik kısıtlı çalışmalar IKBY'de İslami anlamda herhangi bir kadın hareketinin ortaya çıkmasını engellemiştir.

KİB'in tüzüğünde partinin bütün organlarında kadın üyeler %25 oranında temsil edilmelidir denilmektedir.^[120] Bu madde gereği partinin bütün organlarında ve ofislerinde yetkililerden 4 kişiden 1 tanesi kadın üyeden oluşmaktadır. KİB kadın konusunda parti içerisine kadın kota zorunluluğu koyan ilk partidir. Kadın yetkili oranının %25 altında olması parti tüzüğüne aykırıdır. Bazı birimler için yapılan seçimlerde kadın adaylar yeteri oy oranına ulaşamazsa bile birime %25 kotasından dolayı bir kadın üye atanma zorunluluğu bulunmaktadır.

KİB'in 4 yılda bir düzenlediği Kongre'de seçilen ve partinin bütün organları üzerinde yetkisi olan en üst organ Yönetim Kurulu 35 kişilik üyesinden 9 tanesi kadın üyelerden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu'nda yer alan 9 kadın üyeden 5 tanesi aldıkları oy oranları ile seçilirken 4 tanesi de yeteri oy alamadığı halde yine partinin iç tüzüğünde yer alan %25'lik kotadan dolayı Yönetim Kurulunda yerlerini almaktadır. Siyasi Büro'da ise 12 üyeden 3 üye kadınlardan oluşmaktadır. Siyasi Büro'ya kadın üyelerinin katılım sağlaması kararı 6. Kongre'de alınmıştır. Bu durum parlamento seçimleri içinde geçerlidir. IKBY Parlamentosu'nda yer alan 10 parlamentlerden 3 tanesi kadın parlamenterdir. Bağdat Parlamentosu'nda ise KİB'e ait 4 parlamentlerden 1 tanesi kadın parlamenterdir.^[121]

Aynı zamanda bir kadın hareketi olarak IKBY genelinde faaliyetlerini sürdüren KİB kadınlar birimi Yönetim Kurulu'nda çeşitli alanlarda roller üstlenmektedir. Yönetim Kurulu Kadın üyelerinin IKBY geneli kadın çalışmaları üzerinde şu yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır:

- a. IKBY Geneli Kadınlar Sorumlusu
- b. Kadın Meslekler Sorumlusu
- c. Kız Öğrenciler ve Genç Kızlar Sorumlusu

[120] El Mînhac ve'n Nîzamu'd Dâhili li İttihadîyyî'l İslamîyyî'l Kurdistan, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, Hewlêr, 2012, s. 7

[121] Siham Omer Kadir, Kürdistan İslami Birlik Partisi Kürdistan Parlamentosu Parlamenti, Kürdistan İslami Birlik Partisi Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

d. Seçim İşleri Sorumlusu

e. Propaganda Birimi Sorumlusu

f. IKBY Genel Kadın Şubeleri Sorumlusu

KİB IKBY genelinde faaliyet gösteren siyasi partiler arasında içerisinde barındırdığı kadın oranı ile birinci sırada yer almaktadır. Kadın üyeler KİB içerisinde sahip olduğu %44 gibi bir oranla Yönetim Kurulu, Siyasi Büro ve IKBY genelinde partiye bağlı bütün farklı şubelerde ve şubelere bağlı birimlerde büyük bir ağırlık elde etmiş durumdadır. IKBY'deki diğer siyasi partilerin siyasi bürolarında kadın üye bulunmamasına rağmen KİB'in Siyasi Bürosunda %25'lik bir oranla 3 kadın üye temsil edilmektedir. Aynı şekilde Parti tarafından IKBY Parlamentosu'na gönderilen parlamenterlerden 3 kadın üye kendi aldığı oylarla değil parti iç tüzüğünde yer alan %25 oranında kadın üye olmak zorundadır maddesi gereğince kota ile parti parlamenterleri olarak parlamentoya girmişlerdir.

Kadınların Parti içerisinde bu denli aktif bir rol üstlenmesi Parti sorumluları tarafından şöyle açıklanmaktadır: Kadınların hareketimiz içinde ağırlıkta olması dışarıdan etkisi altında kaldığımız her hangi bir grubun, düşüncenin veya devletin etkisi değil tamamen ken-di hareketimizin fikri yapısıyla ortaya çıkmış bir durumdur. 1980 den beri IKBY'de kadınlarımızın yürüttüğü başarılı çalışmalar vardı. Hareket olarak bu başarılı çalışmalarını söndürmek değil hak ettiği konumlarını teslim etmek gerektiği düşüncesine sahip olduğumuzdan dolayı bugün kadınlarımızın hareketimiz içinde büyük bir ağırlığı vardır. Kadınlarımızın hareketimiz içindeki durumları teşkilatlar genelinde bugün %44 lük gibi erkeklerle neredeyse eşit olmak üzere olan bir yüzdellik seviyesindedir. Bu etki özellikle İslam'ın kadına verdiği değerden gelmektedir. Bugün Kürt'in hiçbir milliyetçi, laik, sol ve hatta İslami partilerinde KİB de temsil edilen kadın oranına sahip değildir.^[122]

KİB ilk kuşak kadınları bütün IKBY'de olduğu gibi Baas Rejimi baskıları ve savaş şartlarından dolayı eğitimlerini tam olarak devam ettirememişlerdir. Fakat 1990 sonrası dönemde IKBY'nin federatif bir konum elde etmesi sebebiyle eğitime yönelik çalışmaları da artmıştır. Bu dönemlerde elit kesimlerden oluşan milliyetçi ve sol taban ABD ve Avrupa ülkelerinde okumayı tercih ederken KİB kadın üyeleri ise kısmen İngiltere ve Avrupa ülkelerini tercih etseler de büyük oranda Sudan'ı tercih etmiştir. Bu dönemde yüksek lisans ve doktorasını Sudan'da bitiren partinin kadın üyeleri bugün parti bünyesinde faaliyetlerini devam ettirmektedir. Partinin içerisinde faaliyetlerini sürdüren kadınlar için hiyerarşik yükselme alanında bütün yollar açıktır. Yönetim

[122] Mustafa Abdullah, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Genel Teşkilat sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015)

Kurulu, Siyasi Büro üyesi ile IKBY ve Bağdat Parlamentolarında Parlamenter seçilen kadın üyeler Bakan olarak da seçilmiştir. KİB üyesi olan Süleymaniye asıllı Beyan Nuri parlamentoda bir dönem bakanlık yapan kadın üyelere dendir.

Kadınların KİB içerisinde büyük bir rol üstlenmesinin nereden kaynaklandığı konusunda görüş ayrılıkları vardır. KİB üzerinde yapılan çalışmalarda araştırmacılar tarafından iki farklı görüş ortaya konulmuştur. Birinci grupta yer alan araştırmacılar kadının parti içerisinde büyük bir rol üstlenmesini ve kadın üye oranının erkek üyelerle neredeyse eşit bir derecede olmasını hareketin diğer İslami grupların aksine yakın olduğu demokrasi fikrinden kaynaklandığını söylemektedir. İkinci grup araştırmalarda yer alan düşünceye göre ise kadının hareket içerisinde aktif olması ve partinin hiyerarşik kadrosu içerisinde kadına bütün kapıların açık olmasını partinin sahip olduğu çağdaş İslami düşüncesine bağlamaktadır. Hareket içerisinde yer alan kadın sorumlularının açıklamaları ikinci grupta yer alan düşünceleri doğrulamaktadır.

Kadın üyelerin parti içerisindeki ağırlığı konusunda demokratik mekanizmaların dolaylı etkileri olsa da bu çok kısıtlıdır. Kadınların hareket içerisinde yönlendiren ve çalışmalarını güçlendiren mekanizma partinin sahip olduğu İslami düşüncesidir. Kadın yetkililer ve üyeler bu konuda kadını eve kapatan sosyal, siyasi, kültürel ve hayatın diğer bütün alanları ile kadınlar arasında engeller inşa eden düşüncenin İslami bir düşünce değil tahrif olmuş yanlış kültürel ve geleneksel uygulamalar olduğunu savunmaktadır. Hz. Peygamber dönemini de kendilerine referans olarak gösteren partinin kadın üyeleri büyük bir tüccar kadın olan ve aynı zamanda Hz. Peygamberin eşi olan Hz. Hatice'yi, Hz. Peygamber'in ordusunda savaşa katılan kadın sahabeleri, ilk İslam düşüncesini yaymak için çalışan kadın sahabeleri kendileri için örnekler olarak sunmaktadır.^[123]

KİB'in siyasi çalışmaları ve İslami düşüncesi büyük oranda kadın üyeler tarafından toplum arasında yayılmıştır. Kadın çalışmaları açısından partinin mali olanaksızlıklarına rağmen Behdinan ve Süleymaniye bölgelerinde iktidarı ellerinde bulunduran IKDP ve IKYB'nin sonra üçüncü sırada yer alan en güçlü kadın hareketidir. Kadın üyeler parti iç tüzüğünde yer alan %25'lik temsiliyet oranının da yetersiz olduğunu ve kadınların daha güçlü bir şekilde parti içerisinde yer almasını sağlamak amacıyla bu oranın değişebileceğini de söylemektedir.

Irak ve IKBY Anayasasında başörtüyü üniversitelerde, kamu kurum ve kuruluşlarında veya parlamentoda yasaklayan herhangi bir madde bulunmadığı için kadınlar bu alanlara daha özgür bir şekilde katılım sağlayabilmektedir. Anayasal engelleri aşan kadınlar IKBY'deki diğer partiler içerisinde ataerkil ve geleneksel kadın karşıtı

[123] Nask Tofiq Abdülkerim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Kadın Meslekleri ve Kuruluşları sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015)

uygulamalarla karşılaşmaktadır. Takip ettikleri İslami düşünce sisteminin kadın üyelere herhangi bir sınırlama getirmemesi ve kadınları aktif çalışmalarda yer almaları konusunda teşvik etmesi KİB içerisinde faaliyetlerini sürdüren kadınların diğer partilerin kadın çalışmalarına oranla daha aktif bir rol almasını sağlamıştır.

KİB kadın birimleri siyasi, kırsal ve kurumsal alanlarda kadınlara yönelik düzenlediği çalışmaların dışında üniversitede okuyan kız öğrencileri üzerinde de yoğunlaşmaktadır. Üniversite ve diğer eğitim düzeyindeki öğrenciler partiye bağlı Kürt Öğrencileri Kalkındırma Organizasyonu (KSDO) çatısı altında faaliyetlerini sürdürmektedir. Kız öğrenciler KSDO çatısı altında üniversiteli kız öğrencilere yönelik seminerler düzenlerken aynı zamanda ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilere yönelik eğitim kursları da düzenlemektedir. KİB, İKBY genelinde kadın alanlarında aktif bir çalışma yürüttüğü gibi üniversite ve diğer eğitim kurumlarındaki kız öğrenciler arasında da geniş bir tabana sahiptir.

KİB Kadın hakları ve kadının sosyal hayattaki konumu konusunda İKBY'deki diğer İslami partilere örneklik teşkil etmektedir. Parti içerisinde kadına verilen haklara bakıldığında KİB ile Ortadoğu ve diğer İslam ülkelerinde mevcut İslami gruplar arasında kadına yönelik kısıtlayıcı ve şiddet uygulamaları konusunda da farklılık göstermektedir. KİB diğer Müslüman ülkelerde görülen kadına yönelik uygulanan kısıtlamalar, kadını kamusal alandan dışlama ve kadına yönelik şiddet uygulamalarını ilerleme ve gelişme önünde büyük bir engel olarak gördüğünü söylemektedir.

3.15.2. Parti'nin Demokrasi Anlayışı

KİB demokratik yöntemleri kendilerine bir engel olarak görmemesine rağmen parti olarak İslami düşünce sistemi içerisinde yer alan şura sisteminin demokrasiden daha geniş imkânlar sunduğunu ve yöntem olarak parti sistemi ve hiyerarşisi içerisinde şura ile işlerinin görüldüğünü belirtmektedir.

İKBY'deki mevcut İslami gruplardan bazıları demokrasiyi bir küfür sistemi olarak görürken KİB yetkilisi İdris Gazi Partinin demokrasiye bakışını şöyle özetlemektedir: Demokrasinin iki boyutu vardır bu iki boyut arasındaki farkları ortaya çıkarmamız gerekmektedir: Birincisi; demokrasinin düşünce boyutudur, İkincisi ise mekanizma ve işlevsel boyutudur. Bir seçim sistemi olarak demokrasi ele alındığı zaman seçim, istişare gibi konularda tanımladığı prensipler ve karşı olduğu engeller yönüyle İslam'a yakındır. Zaten seçim ve istişare gibi konular İslam'da da var olan konulardır. Hatta İslam'da daha üstün olan şura vardır, şura sisteminde kişinin kendi aklı yeterli değildir kendinden başkalarının da aklına ihtiyaç vardır. Şura sistemiyle birçok kişinin aklı olaya müdahil olmaktadır bu da çözüme en yakın olan kaliteli fikirlerin ortaya çıkmasını

sağlamaktadır. Bu konuda şura demokrasiden daha geniştir, daha kapsamlıdır ve tercih edilmeye daha yakındır. Şura her alanda uygulanma alanı verirken demokrasi ise genellikle seçim durumlarında uygulanmaktadır. Burada diyebiliriz ki demokrasi daha şuranın bir kısmıdır. Eğer demokrasiden kastedilen halkın kendi istekleri ile kendi kendini yönetmesi ise bu doğru olan bir şeydir ve Parti olarak biz de bunu savunuyoruz. Ama düşünce ve program olarak kastediliyorsa bu konu da herhangi bir ihtiyacımız yoktur. Kabul ettiğimiz bir din olarak İslam'ın en kapsamlı düşünce sistemi olduğuna inanıyoruz ve her türlü sorunumuza çözüm getireceğine inanıyoruz. Bu konuda İslam'ın siyasal sisteminde bazı sabitler vardır; özgürlük, şura, adalet ve insan hakları gibi. Bu sabitler dışında kalan konuların hepsi ise tamamen içtihat alanına konu olan kısımlardır. Eğer demokrasi adaletin getirilmesinden yanaysa herhangi bir problemimiz olmaz. Çünkü İslam da adaletin getirilmesinden yanadır.^{7[124]}

KİB siyasi silahsız bir reform grubudur ve insanların sorunlarını İslami bakış açılarıyla çözüme konusunda Irak Kürt İslami Hareketinden farklılık gösterdiğini iddia etmektedir. KİB ve Irak Kürt İslami Hareketi arasında farklılıklar olmasına rağmen 1996 yılında IKBY parlamento seçimleri için birleşik bir cephe oluşturmuştur.^[125] KİB'in Şeyh Osman tarafından kurulan ve geçmişte silahlı mücadeleler veren bugün ise silahlı kanadını feshederek siyasi bir parti olarak faaliyetlerini yürüten İslami Hareket ile bir seçim koalisyonu kurması bile diğer partileri şüphelendirmektedir. Aynı şekilde KİB ve diğer İslami partiler arasında yapılan seçim ittifakları veya hareketlerin birleşmesi konusunda yapılan görüşmeler bile diğer partilerin KİB'in demokrasiye bakışını sorgulaması için yeterli bir sebep olarak görülmektedir.

3.16. Kürdistan İslami Birlik Partisi ve Kürdistan'daki İslami Gruplar Neden İktidar Olamıyor?

IKBY'de faaliyetlerini devam ettiren en büyük İslami hareket KİB olmak üzere IKBY'deki diğer İslami parti ve grupların şuanda IKBY'de seçimlerle iktidara gelmeleri yakın bir zamanda görünmemektedir. İslami Partilerin IKBY'de iktidara gelememelerinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır.

3.16.1. Milli Merhale Dönemi

Diğer ülkelerde yaşayan Kürtler de olduğu gibi IKBY'de de halk etnik haklarını tam olarak elde edemediği ve devletleşemediği için halen etnik bir merhalededir. Halk uzun bir dönemdir milli hakları için mücadele verdiği için bugünde etnik sorunlarla karşı

[124] İdris Gazi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Behdinan bölgesi Kültürel İşler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

[125] Saed Kakei, The Islamic Movement of Kurdistan: From conflict to cooperation, <http://ekurd.net/mismas/articles/misc2013/3/state6950.htm>, Erişim Tarihi, (28.02.2016)

karşıya olduğunu düşünmektedir. Halkın bir devlete sahip olamaması ve etnik duygular konusunda bir olgunluk dönemine ulaşamaması nedeniyle saf milliyetçi partilere yönelmektedir ve oy olarak tercihlerini bu partilerden yana kullanmaktadır. KİB'in bu dönemde de bölgede bir muhalefet gücü gösterebilmesi IKBY'nin olası bir bağımsızlık döneminde asıl hedefine ulaşacağı düşünülmektedir. IKBY bağımsız bir devlet olduktan sonra halk artık etnik talepler gibi konularda herhangi bir sorun göremeyecek ve milliyetçi propaganda dönemi de bir nevi yükselişten bir iniş dönemine gireceği varsayılmaktadır. IKDP, YNK gibi partilerin iktidar koltuklarını koruyabilmelerinin bir sebebi de saf milliyetçi duygularla propaganda yapmasıdır.

3.16.2. Siyasi Tecrübelerin Yeni olması

IKBY'de IKDP 1946 yılında,^[126] IKYB 1975,^[127] Irak Kürdistan'ı İslami Hareketi 1987,^[128] KİB 1994^[129] İslami Toplum Partisi (Komala İslami)^[130] ise 2005 yılında kurulmuştur. IKBY'deki İslami Hareketlerin siyasi parti anlamında tecrübesi milliyetçi ve sol partilere göre yenidir. İslam gruplar içerisinde partileşen ilk grup Irak Kürt İslami Hareketi kendi arasında yaşadığı iç bölünmeler ve daha sonra IKYB ile gireceği silahlı mücadeleler sonrası zayıflamış ve siyasi alanda herhangi bir başarı elde edememiştir. Siyasi tecrübeleri 1940'lı yıllara dayanan IKDP ve yine bu partinin içerisinde elde ettiği tecrübeler ile daha sonra ayrılacak olan IKYB, İslami partiler daha kurulmadan önce siyasi olgunlaşma dönemlerini, bölgesel ve uluslararası koordinasyonlarını tamamlamış durumdadır. Özellikle KDP'nin kuruluş dönemi itibariyle başlatmış olduğu silahlı mücadelesini siyasi bir parti olarak yürütmesi bu partinin IKBY'nin federal bir statü kazandığı dönem sonrasında da toplum hafızasında partinin direniş, etnik duygular ve siyasi hafıza üçgeninde simgeleşmesini sağlamıştır. İslami gruplarda ise başta Şeyh Osman önderliğindeki İslami Hareket olmak üzere KİB'i oluşturan taban dışındaki diğer İslami Grupların o dönemlerde Baas Rejimine karşı yürüttüğü silahlı mücadeleler siyasi bir parti olarak değil İslami gruplar şeklinde yapılmıştır. Bu durum etnik hakları elde etmek ve halkı savunmak amaçlı yapılmış olsa da yürüttükleri mücadeleleri siyasi bir parti olarak yapılmadığından dolayı silahlı direnişleri ve mücadeleleri siyasi parti olarak ilan edildikleri dönemde toplumun zihninde bir araya gelememiş ve direniş yürüten siyasi bir parti olarak

[126] Michael M. Gunter, The A to Z of the Kurds, 1st Edition, Scarecrow Press, 2009, p., 123

[127] Sarah Graham Brow, Sanctioning Saddam : the politics of intervention in Iraq, 1st Edition, I.B. Tauris, 1999, p., 10.

[128] Taylor & Francis Group, The Middle East and North Africa 2004, 1st Edition, Europa Publications, 2003, p., 515.

[129] Dougherty, Ghareeb, p, 480.

[130] Islamic Group of Kurdistan, http://kindle.worldlibrary.net/articles/Islamic_Group_of_Kurdistan, Erişim Tarihi: 28.02.2016.

simgeleşmemişlerdir.

Bu durum IKDP ve IKYB gibi partilerin günümüz Kürt siyasi sahasında yürüttükleri politikalara herhangi bir eleştiri geldiği durumda eski tarihlerini ve destanlarını öne sürerek yanlış politikalarının ve siyasi açıklarının üstünü örtmesine imkân sağlamaktadır. Aynı zamanda bu iki partinin aldığı oy potansiyelleri düşünüldüğünde geçmiş dönemde yürüttükleri mücadeleler için harcanan propaganda gücünün aldıkları oy oranları üzerindeki etkisi günümüzde izledikleri politikaların etkisinden çok daha fazla olduğu yerel kaynaklar tarafından doğrulanmaktadır. IKDP ve IKYB'nin geçmiş dönemdeki efsanelerinin bugünkü oy oranları ve politikaları üzerinde etkili olması bu partiler için aynı zamanda bir dezavantajdır. Durum aynı zamanda partilerin siyaset geliştirme ve üretme mekanizmalarının efsanelerin gerisinde kaldığını bu da partilerin gelecekte ani bir çöküş içerisinde girmesine sebebiyet vermesine de işaret etmektedir.

Siyasi tecrübe konusunda kural dışı olarak görünen ve Değişim sloganıyla kurulmuş Gorran Partisi vardır. Gorran Hareketi^[131] yeni kurulan bir parti olmasına rağmen büyük bir muhalefet gücü göstererek aldığı %23 düzeyinde oy oranıyla meclise girmiştir. Fakat Gorran'ın kurulduğu gibi yüksek bir oy oranı almasının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Öncelikle Gorran Hareketi IKYB'den ayrılmış ve ayrıldıktan sonra IKYB erimeye başlamıştır. 2009 seçimlerinde parlamentoda 29 koltuk elde eden IKYB 2013 Seçimlerinde parlamentoda sahip olduğu 11 koltuğu kaybetmiştir. Bu seçimlerde Gorran 24 koltuk elde etmiştir.^[132] Gorran kuruluşu itibarıyla IKYB tabanı üzerine yükselmiştir fakat yolsuzluk, gelirlerdeki şeffaflık, kurumlar üzerindeki parti etkileri ve yolsuzluklar nedeniyle IKBY hükümetine yönelttiği eleştirilerle oy oranını yükseltmiştir.

3.16.3. Seçimlerde Yapılan Yolsuzluklar

IKBY'deki seçimler konusunda büyük belirsizlikler vardır. Bölgenin iki parti arasında bölüştürülmesi ve bütün askeri ve devlet kurumlarının IKDP ve IKYB denetiminde olması seçim ve oy sayımlarının şeffaflığı konusunda büyük şaibelerin olduğu yönünde iddialara sebep olmuştur. IKBY'de yapılan 2013 seçimlerinde 2,653,743 oy kullanma hakkına sahip olmuştur.^[133] Bu seçmenlerden 1 milyon 300 bin kişi yine IKDP ve IKYB tarafından kurumlara yerleştirilmiş bu partilere yakın memurlardan oluşmaktadır. Bu memurların 680 bin kişisi ise bu partilerin üyelerinden oluşmaktadır.

[131] Gorran Değişim Hareketi, <https://www.gorran.net/Content.aspx?LinkID=112&Action=2>, Erişim Tarihi: 29.2.2016

[132] IHEC announced final results of Iraq's Kurdistan Parliamentary elections 2013, <http://ekurd.net/mismas/articles/misc2013/10/state7369.htm>, Erişim Tarihi: 29.2.2016

[133] Kürdistan Seçimlerini İzleme Raporu, <http://www.ankawa.com/forum/index.php/topic.700881.msg6111953.html#msg6111953>, Erişim Tarihi: 29.2.2016

İKDP-İKBY bünyesindeki Peşmerge ve diğer silahlı güçlerin hem üniformalı sıfatıyla seçim arifesinde oy kullanması daha sonrada normal halk gibi oy kullandığı, Türkiye, İran ve Suriye'deki Kürtlere Irak pasaportları çıkartılarak seçimlerde oylar kullanıldığı, Avrupa'daki seçmenlerden maaş karşılığında oylar satın alındığı gibi birçok seçim eleştirileri yöneltilmektedir. KİB silahlı güçlerinin olmaması nedeniyle silahlı güçlerin seçimler üzerindeki tesirleri karşısında olumsuz etkilendiğini belirtmektedir. Ekonomik durumu iyi olmayan İKBY'de partiler tarafından kurumlara yerleştirilen kişilerin maaşlarından kesintiye uğratılması veya işten atılma korkusuyla özgür bir şekilde oylarını kullanmadığı durumlar da söz konusudur. KİB seçimler üzerinde etkili olan birçok etmeden dolayı İKBY'deki seçimlerin özgür ve şeffaf bir şekilde gerçekleşmediğini iddia etmektedir.

3.16.4. İKDP-İKBY Savaşı Sonrası Bölgenin İki Parti Arasında Paylaşılması

İKDP-İKBY arasında yaşanan iç savaştan sonra İKBY'nin fiili olarak ikiye bölünmesi neticesinde İKBY'deki ekonomik-askeri ve devlet kurumları adeta %50'ye %50 oranında bölüştürülmüştür. İki partinin hâkim olduğu bölgelerde tam anlamıyla bir kontrol sağlamasıyla birlikte aynı zamanda kendi dışındaki bütün grup ve partilerin çalışma yapmaları için mevcut olan bütün kanalları da kapatmıştır. 2004 yılına kadar KİB'in Duhok 'ta kendi televizyonunu kurmasına izin verilmemiştir. Bu nedenle Parti kuruluşundan ancak 10 yıl sonra ABD'nin bölgeye girmesi sonucu oluşan esneme ortamında televizyonunu kurabilmiştir. Siyasi partilerin çalışma kanallarının kapanması ve partiler üzerinde baskı olması İslami partilerin İKBY'de yükselmemesinin önündeki engellerden biridir.

3.16.5. Halkın Henüz Kültürel İslam Merhalesinde Olması

İKBY'de İslami siyaset yürüten partilerin varlığına rağmen diğer Ortadoğu ülkelerinin aksine günlük ibadetlerden öteye geçmeyen Kültürel İslam merhalesi henüz aşılmamış ve İslam-Siyaset ilişkileri konusunda toplumsal bir ilerleme kaydedilememiştir. KİB'in İslami siyaset alanında bir değerler sistemi geliştirmesine rağmen İKBY genelinde halkın büyük çoğunluğu henüz kültürel İslam merhalesindedir. Normal zamanlarda İslami anlayışlarından dolayı KİB'in faaliyetlerine katılmasına, İslami aktivitelerini desteklemesine rağmen seçim süreçlerinde oy olarak sol, milliyetçi hatta Marksist partileri tercih eden bir halk kitlesi mevcuttur. Bu halk kitlesinin böyle bir tercihte bulunmasının temel sebebi İslam ve siyasetin birbirinden ayrı olması

gerektiği düşüncesidir.^[134] Geleneksel İslam'ın etkilerini üzerinde barındıran ve İslam'ın camide namaz kılmak ve zikir yapmaktan öte göremeyen halk kitlesi IKBY'de İslami-siyaset sistemini geliştiren partiler karşısında geçmişe oranla büyük oranda zemin de kaybetmiş durumdadır.

KİB'in kuruluş dönemi sonrası seçimlerde aldığı oy oranları ile IKBY'de yapılan son seçimler arasındaki oy oranına bakıldığında bir artış görülmektedir. Oy oranlarında görülen artışlarda oranı etkileyen bir neden de partinin İslami düşüncesi nedeniyle halk arasından partiye katılımın sağlanmasıdır. Geleneksel İslami kesim içerisinde KİB'e doğru bir yöneliş olmasının sebeplerinden biri partinin etnik sorunlara İslami çözüm getirmesi ve İslami parti olmasına rağmen kötü imaj oluşturan radikal ve şiddet yanlısı bir İslam düşüncesine sahip olmamasıdır. İslam ve siyaset ilişkilerini birlikte yürütmesine rağmen KİB, geleneksel İslamcılar ve siyasal İslamcılar arasında köprü kuran bir bağ işlevi görmektedir. Siyasal İslam yöntemini benimseyerek çalışmalarını yürüten partilerin geleneksel İslamcılara göre daha sistemli ve programlı olması toplum arasında halen mevcut olan geleneksel İslam tabanının da ileride bu partilere tam anlamıyla bir katılım sağlayacağı düşünülmektedir.

3.16.6. Ekonomik Sebepler

Ekonomik sebepler IKBY seçimleri üzerinde etkili olan en güçlü sebeplerden bir tanesidir. Seçimlerin ekonomik boyutu seçim kampanyaları dönemlerinde etkisini göstermektedir. IKDP ve IKYB partilerinin bir partiden çok hükümet imkânlarıyla seçim kampanyaları sahasına inmesi diğerleri partileri gölgede bırakmaktadır. İki partinin seçim kampanyaları süreçlerinde sahip oldukları TV, radyo, gazete vb. medya ağlarıyla günlerce propaganda yapması toplum üzerinde büyük etkiler gösterebilmektedir. IKDP ve IKYB partileri maddi imkanların sağladığı koşullarla seçim süreçlerinde Avrupa'ya heyetlerle ziyaretler düzenlemekte ve yurtdışında yaşayan Kürtler arasında da propaganda yapmaktadırlar.^[135] Seçimlerde oy kullanmak üzere IKBY'ye gelen Avrupa'da ki Kürtlerin yol gidiş geliş masrafları da karşılandığı söylenmektedir.

IKDP ve IKYB sahip oldukları ekonomik imkânlarla Avrupa ülkeleri, Rusya ve ABD'de açtığı bürolarla yurtdışında yaşayan Kürtler arasında seçim çalışmaları yapma imkânı elde ederken aynı zamanda bu ülkelerdeki güçlü medya organları ve devlet yöneticileriyle ilişkiler geliştirmişlerdir. Bu ülkelerdeki güçlü medya organları

[134] İdris Gazi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Behdina bölgesi Kültürel İşler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

[135] Hawrami in Europe for KDP election campaign, <http://fr.kdp.info/a/d.aspx?l=12&a=36800>, Erişim Tarihi: 29.2.2016

ve yöneticileriyle kurulan ilişkiler IKBY’de yapılan seçim kampanyaları sırasında bu devlet yöneticileri ve güçlü medya organlarının analiz masalarında ve TV programlarında sadece bu partilerin gündem olmasını sağlayarak uluslararası arenada da propagandalarının yapılmasına yardımcı olmaktadır.

IKDP-IKYB tarafından uluslararası arenada ekonomik imkânlarla seçim süreçlerinde yürütülen diplomatik ataklar IKBY’deki seçmenler üzerinde büyük bir yönlendirmeye sebep olmaktadır. IKBY ulusal medyasının yanı sıra uluslararası arenadaki otoriter medya organları da günlerce bu partileri gündemde tutmaktadır.^[136] Bu durum IKDP-IKYB ile bu imkânlardan yoksun olan ve çalışmalarını sadece sahip olduğu imkânlarla şehirlerde ve köylerde yürütebilen KİB ve diğer İslam Partileri arasında büyük bir oy farkının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. KİB ekonomik etmenlerin de aynı zamanda seçimlere eşit koşullarda gidilmediğini gösterdiğini ve bunun başarı elde edilmesi dışında var olan kendi seçim kampanyaları üzerinde de olumsuz etkiler yapmasına neden olduğunu iddia etmektedir.

3.16.7. Radikal Gruplar ve DAESH’İN Etkisi

IKBY’de silahlı mücadele yürüten birçok İslami grup ortaya çıkmıştır. Bu gruplardan en büyüğü ve en etkili Şeyh Osman önderliğinde kurulmuş Irak Kürt İslami Hareketi’dir. İslami Hareketin geçmişte IKYB ile yaşadığı sorunlar ve sorunların silahlı çatışmalara dönüşmesi silahlı mücadele yürüten İslami grupların komşu ülkeler tarafından IKBY’nin etnik partilerini istikrarsızlaştırmak ve IKBY’de kaos çıkarmak amacıyla desteklendikleri iddialarının ortaya atılmasına sebep olmuştur.

IKBY’de ortaya çıkan silahlı İslami grupların bir kısmı Irak Kürt İslami Hareketi’nin parçalanması sonrası ortaya çıkmıştır. Bir kısım silahlı İslami gruplar ise Sovyetlerin Afganistan’ı işgali sırasında Afganistan’a Cihad etmeye gitmiş Kürt liderlerin IKBY’ye döndükten sonra kurdukları Kürt Cihadi-Selefi örgütlerdir. Şeyh Osman liderliğindeki hareketin İran’da silahlanması ve IKYB ile çatışmaya girmesi bu harekete yönelik dış destekli Kürt düşmanı bir hareket olduğu eleştirisi yapılmıştır. Cihadi-Selefi örgütlere de aynı şekilde yerli hareket olmamaları, dış destekli olmaları ve Kürtlerin etnik meselelerine duyarsız hatta düşman olduğu eleştirilerine sebep olmuştur. Daha çok KİB dışında kalan İslami gruplar bu eleştirilerin hedefi olması sebebiyle zamanla Kürt sahasından soyutlanmıştır. KİB bu eleştirilerin dışında kalmayı başarsa da bu eleştirilerin etkisiyle oluşan olumsuz havadan etkilenmiştir.

IKBY’ye yönelik başlayan DAESH saldırıları ise bölgedeki İslami gruplara yöneltilen

[136] Q&A: Elections in Iraqi Kurdistan, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24107071>, Erişim Tarihi: 29.2.2016

eleştiriler konusunda bardağı taşıran son nokta olmuştur. DAEŞ'in başlattığı saldırılar, Ezidi kadınları esir alması, tutukladığı Peşmergeleri işkencelerle öldürmesi adeta bölgedeki laik, sol ve milliyetçi partilerin İslami gruplara yönelttikleri eleştiriler için bir dayanak olmuştur. Geçmişten beri milliyetçi ve sol gruplar tarafından İslami gruplara yöneltilen eleştirilere DAEŞ saldırılarının dayanak yapılması bu hareketler için toplumsal alanda zedelenmelere yol açmıştır. DAEŞ tarafından demokratik parlamentolara katılmakla suçlanan ve liderlerine yönelik ölüm tehditleri alan İslami gruplar aynı zamanda milliyetçi ve seküler partilerin de eleştirilerine maruz kalarak iki ateş arasında kaldıklarını belirtmektedirler.^[137]

3.17. Kürdistan İslami Birlik Partisi Başkanlık Krizine Bakışı

Mesud Barzani 2005 yılında Parlamento tarafından Başkan seçildi. 2009 yılında yapılan Başkanlık Seçimlerinde ise halkoyu ile seçildi. Parlamento 2013 yılında görev süresi dolan Barzani'nin süresini 20 Ağustos 2015'e kadar uzatmıştı. Uzatma süresi dolduktan sonra Barzani'nin başkanlığını ikinci kez uzatmak için yapılan çalışmalar Gorran önderliğindeki IKYB ve Komela İslami'nin oluşturduğu muhalefetin tepkisine neden olmuştur. Gorran ve IKDP arasında gerginliğe dönüşen tepkiler önce parlamento içerisinde daha sonra IKBY genelinde krize dönüştü. Başkanlık konusunda partiler arasında bir anlaşmaya varılamaması krizin daha da derinleşerek gösterilere dönüşmesine sebep olmuştur.

Halepçe ve Süleymaniye'de başlayan gösteriler şiddet olaylarına dönüştü. IKDP parti teşkilatları ateşe verildi. Olaylarda 5 kişi yaşamını yitirirken çok sayıda kişi de yaralandı. Gorran'lı Parlamento başkanı Dr. Yusuf Muhammed, 12 Ekim'de KDP'li güvenlik güçleri tarafından Erbil'e alınmamıştır. IKDP, protesto gösterilerinden Gorran'ı sorumlu tuttu. Olayların ardından IKBY Başbakanı Neçirvan Barzani, Gorran'lı bakanların görevlerine son vermiştir.^[138]

IKDP, Barzani'nin görev süresinin uzatılmasını ve ertelenen Başkanlık Seçiminin halkoyuyla yapılmasını istemiştir. IKYB, Gorran Hareketi ve Komela İslami ise Barzani'nin görev süresinin uzatılması karşılığında yetkilerinin kısıtlanmasını ve bölgesel başkanlık seçiminin parlamentoda yapılmasını talep etmiştir.

KİB bu süreçte partiler arasında aracılık rolünü üstlenmiştir. Krizin çözülmesi amacıyla 11 kez bir araya gelen 5 parti sorunu çözememiş ve kriz halen bir sorun olarak durmaktadır. Kriz sürecinde Parlamantonun feshedilme tehlikesi ortaya çıkmıştır.

[137] Iraq's Islamist Kurds under fire from both sides of the war, <http://www.thenational.ae/world/middle-east/iraqs-islamist-kurds-under-fire-from-both-sides-of-the-war>, Erişim Tarihi: 29.2.2016

[138] BAŞKANLIK KRİZİ, <http://rudaw.net/turkish/kurdistan/160120165>, Erişim Tarihi: 29.2.2016

KİB Parlamento Grup Başkanı Ebubekir Heledny'nin isteği üzerine Parlamento Başkanı Yusuf Muhammed, Parlamentonun Hukuk Heyeti'nin bir araya toplamıştır. Ebubekir Heledny'nin isteğiyle parlamentonun toplanması içerisinde iç savaş riskini de barındıran parlamentonun feshedilmesini önlemiştir.

Başkanlık Krizi konusunda KİB IKBY'de değişim ve gelişim için yasaların işlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu konuda süresi dolan Barzani'nin de kanunlara uyması gerektiğini savunmaktadır. KİB Barzani veya başka biri olsun şahıslara karşı olmadığını yasaların işlenmesinin engellenerek demokratik kanalların kapatılmasına karşı olduğunu söylemektedir. Bu konuda Parti IKBY'de kanun, demokratik yollar ve kurumsallığın yerleşmesine ihtiyaç olduğunu söylemektedir. Başkanlık kriziyle ilgili bütün devlet kademeleri ve kurumlarında ıslahat yapılmasını öneren parti Başkanın Parlamento tarafından seçilmesi gerektiğini söylemektedir.^[139] IKBY ile Bağdat arasında yaşanan sorunlar ve DAES ile yürütülen savaş durumu olsa da KİB yasalara uyulması gerektiğini savunmaktadır. IKBY'nin kritik bir süreçten geçtiği ve Barzani'nin simgesel rol yürüttüğü eleştirilerine karşı parti yasaların işlememesi durumunda Başkanlık krizi nedeniyle taraflar arasında ortaya çıkan bir iç savaş durumunun Bağdat ve DAES sorunlarından daha tehlikeli olacağını belirtmektedir. KİB aynı zamanda IKBY'nin içinde bulunduğu bu kritik süreçte içerde karşı karşıya kalacağı parlamento krizleri veya iç savaş durumunun bölgeyi içerden çökerteceği gibi DAES'e karşı yürütülen mücadelede de yenilgiye uğratılacağını savunmaktadır.

3.18. Kürdistan İslami Birlik Partisi Medya Çalışmaları

KİB kısıtlı imkânlarla bölge genelinde etkili bir medya ağı oluşturmuştur. Partinin diğer alanlarda başlattığı faaliyetler gibi medya alanında başlattığı faaliyetleri de bölgede IKDP ve IKYB faaliyetleri dışında üçüncü bir güç olarak ortaya çıkmıştır. KİB medya çalışmalarına başlamadan önce bölgede halk IKDP ve IKYB medyası arasında sıkışmış durumdaydı ve bu parti medyalarının çoğu zaman karşılıklı atışmalardan ibaret olan medya kanallarını izlemekteydi. Parti'nin İslami ve etnik olarak çalışmalarını başlattığı medya ağı ile bölge halkı yeni bir medya yüzü ile tanışmıştır. TV, radyo, gazete ve dergiler üzerinden yürütülen medya ağı partinin düşüncesini IKBY'ye yayması açısından en önemli araç işlevi görmektedir. Bu nedenle partinin TV kanalları açma girişimleri çoğu zaman reddedilmektedir. Parti 1994 yılında kuruluşundan ancak 10 yıl sonra 2004 yılında Duhok'ta TV kanalını açabilmiştir. Partinin TV açmak amacıyla birçok kez yapılan başvurusu KDP tarafından reddedilmiştir. Parti günümüzde de TV kanalları açmak için yaptığı başvurularda aynı sorunlarla karşılaşabilmektedir.

[139] Ebubekir Heledny, Kürdistan İslami Birlik Partisi Parlamento Grup Başkanı, Kürdistan İslami Birlik Partisi Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015)

KİB, 6 Şubat 1994 yılında parti olarak ilanıyla birlikte diğer birimlerini kurduğu gibi Medya Birimini de kurmuştur. Medya Birimi ilk icraatları olarak 14 Mart 1994 yılında Duhok'ta Radyo İstasyonu, 1 Ocak 1995 yılında Re'sen (Asalet Gazetesi), 22 Nisan 1994 yılında Yekgirtu (Birlik) Gazetesi'ni kurmuştur. Bu medya kurumları aynı zamanda Parti'nin kuruluşu itibariyle IKBY genelinde gerçekleştirdiği medya atağıdır. Parti çeşitli sebeplerden dolayı medya akademileri kurma imkânlarına sahip olmadığı için TV, radyo sunucuları ile gazete ve dergi çalışanları tamamen bireysel yetenekleriyle çalışmıştır. Daha önce KİB'in medya ofislerinde çalışan ve ilk tecrübelerini burada kazanan program sunucuları ve personeller maaşlarını karşılayacak imkânların kısıtlılığı ve yetersizliği nedeniyle IKBY'nin önde gelen Rudaw, Kurd 24, NRT, KNN gibi kanallarında çalışmalarını devam ettirmiştir.

Partinin bugün ulusal yayın yapan Speda TV kanalı olmak üzere yayın yapan 16 televizyon kanalı ve 20'nin üzerinde radyo istasyonu bulunmaktadır. Ayrıca partinin sesi niteliğindeki Yekgirtu gazetesi Erbil'de oldukça zor şartlarda ve son derece kısıtlı imkânlarla Sorani lehçesiyle yayın hayatına devam etmektedir. Gazete, hafta-lık olarak yayınlanmakta olup 4000 adet basılmaktadır. Bu rakam o bölge için azım-sanacak bir rakam değildir. Örneğin Barzani'nin partisi KDP'nin sesi niteliğindeki Xebat gazetesi de 4000 adet basılmaktadır. Parti'nin sesi niteliğindeki Yekgirtu TV ise Erbil'den yayın yapmaktadır. Yapılan anketlerde 1994'ten bugüne yayın yapan Yekgirtu TV'nin Erbil çevresinde izlenme oranının %80 olduğu sonucu çıkmaktadır. Bunda televizyonun halkın dini değerlerine öncelik vermesinin ve programlarının çeşitlilik arz etmesinden kaynaklandığı söylenmektedir.^[140]

Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin www.kurdiu.org resmi web sitesi vardır. Kurdi.org web sitesi Arapça, İngilizce, Farsça, Türkçe ve Kürtçenin Latin ve Arapça harflerinde olmak üzere 5 dilde yayın yapmaktadır. Ancak web sitesi Türkiye'de hükümet ve terör örgütü PKK arasında yürütülen çözüm sürecinin bozulması sonrası Kürtçe isim ve içerik barındıran web sitelerine telekomünikasyon tarafından erişim engeli getirilmesiyle isminde Kürtçe kelime barındırmasından dolayı web sitesine Türkiye'den erişim durdurulmuştur.^[141]

[140] Prof. Dr. Adnan Demircan & Dr. Mehmet Akbaş, Kürtler Tarih, Toplum, Din, 1.Baskı, Nida Yayıncılık, 2015, s.561

[141] Kürdistan İslam Birliği'nin resmi yayın organı olan www.kurdiu.org' a daha önce Türkiye'den erişim sağlanabiliyordu. Fakat çözüm sürecinin bozulması ve Hükümet ile PKK arasında çatışmaların tekrar başlamasıyla Kürtçe içerik barındıran birçok web sitesine iletişim yasağı geldiği gibi bu websitesine de yasak uygulandı. Daha önceleri Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı kararı ile mahkeme tarafından engellenmiştir yazısı ekrana gelirken şimdi ise www.kurdiu.org Erişim Sağlayıcıları Birliği | ESB'ye yönlendirilerek erişim sağlanamamaktadır.

KİB'in IKBY'nin Baas Rejiminin altından kurtulması ve mülteci Kürtlerin dönüşünden hemen sonra gibi erken bir tarihte medya çalışmalarını başlatması IKBY'de daha sonra açılacak olan çeşitli radyo ve TV kurumları için referans niteliğinde olan bir okul görevi görmüştür. Buna rağmen Parti'nin kıt ekonomik kaynaklara sahip olması, TV ve Radyo açma başvurularında önlerine engeller çıkarılması Parti'nin medyasını geliştirmesi ve ilerletmesi önünde engeller olarak durmaktadır. Ayrıca IKBY coğrafyasının dağlık ve engebeli şartlarından dolayı uydularını dağ başlarında kurmakta zorlanması ve bunların bakımlarını her zaman yapacak imkânlara sahip olmaması yine Partinin medyası önünde duran engellerden bir tanesidir.

Dördüncü Bölüm

KÜRDİSTAN İSLAMİ BİRLİK PARTİSİ, KÜRTLER VE KÜRDİSTAN

4.1. Kürdistan İslami Birlik Partisi ve Kürt Sorunu

KİB belirlediği 4 yıllık parti stratejisinin 1. Maddesinde Kürt Sorunu ile ilgili şöyle demektedir. “Kürt Halkı için Anayasal kazanımları geliştirmek ve federaliyetten kendi kaderlerini tayin edebilecekleri bağımsız bir devlette ulaşmak için çalışmak.”^[142] Bu madde IKBY’nin özel durumu için belirlenmiş stratejik bir çalışma planıdır. Genel anlamda Kürt Sorunu için ise Partinin belirlediği genel ilkelerin 4. Maddesinde: “Kürt halkı bağımsız bir millettir, kendine özgü bir kimliği vardır ve İslam ümmetinin bir parçasıdır. Kendi kaderini tayin etme ve uluslararası toplumda ve kuruluşlarında bağımsız bir üye olarak katılma konusunda hak sahibidir^[143] denilmektedir.

KİB Anayasal olarak IKBY’de kurulmuş ve çalışmaları bu bölgeye göre belirlenmiş siyasi bir hareket olsa da Kürt siyasi hareketi içerisinde Kürt meselesine farklı olarak İslami açıdan bakması Partiyi birçok platformda gündeme getirmektedir. IKBY’nin en büyük İslami Kürt siyasi hareketi olması aynı zamanda partinin Kürt meselesine bakışının sorgulanmasında ve tartışma konusu olmasında etkilidir. Parti bu sebeplerden dolayı somut faaliyetlerini IKBY üzerinde yoğunlaştırırken düşünce ve stratejik açılardan da hem IKBY hem de uluslararası platformlarda Kürt meselesinin İslami bir metotla çözülmesi için çalışmalar yapmaktadır.

KİB İslami ve etnik bir siyasi hareket kimliği taşıması itibariyle iki şekilde değerlendirilmektedir. Birincisi; hareket, Kürt siyasi hareketi çizgisi içerisinde İslami ve siyasi bir kimlik ile çıkması nedeniyle çağdaş Kürt siyasi hareketlerinden bir sapma olarak görülmektedir. İkinci olarak KİB Kürt siyasi hareketi içerisinde İslami ve etnik kimliğiyle yeni bir çizgidir ve reformist bir nitelik taşımaktadır. Kendinden önceki bütün İslami kimlikli Kürt hareketlerinin başarısızlıkla sonuçlanması partiyi IKBY dışında yaşayan ve diğer sol-laik kimlikli partiler içerisinde kendilerine temsiliyet bulamayan Kürt platformlarında rol ve model olarak tartışılmasına sebep olmaktadır.

İki farklı yaklaşım çerçevesinde değerlendirildiğinde KİB sahip olduğu ilke ve hedefler nedeniyle Kürt sorununa bakış açısı da mevcut Kürt hareket ve partilerinden farklılık arz etmektedir. Bu konuda partinin ürettiği siyasi çözümler ve çözüm önerileri

[142] El Mînhac ve’n Nîzamu’d Dâhili li İttihadîyyî’l İslamîyyî’l Kurdistan, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, Hewlêr,2012 s.31

[143] a.g.e., s., 2.

partinin İslami kimliğini ve felsefesini referans olarak yansıtmaktadır. Kürt sorunun çözümü konusunda silahlı mücadele yöntemlerine karşı olan parti yetkilileri sorunun diplomatik yollar ve İslami yöntemlerle çözülmesi gerektiğini savunmaktadır.

Kürtlerin bulunduğu bütün ülkelerde haklarını elde etmelerinin İslami ve insani bir hak olduğunu savunan Parti Kürt sorunun artık uluslararası bir aşamaya girdiğini ve istismar edilmeye açık hale geldiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle İslam âlimlerinin bu sorunu Müslümanların öncelikli sorunları arasına alarak İslam Ümetinin bir parçası olan Kürt milletinin sorunlarını açgözlülerin manipülasyonlarına imkân vermeden çözüme kavuşturmaları gerektiğini söylemektedir.^[144] Bu soruna adaletli ve hakkaniyetli bir şekilde yaklaşılmadığı sürece sorun engellenmez ve Müslümanlarında bir sorunu olarak durmaya devam edeceği belirtilmektedir.

KİB'in İslami bir kimliğe sahip olması ve Kürt sorununa İslami çözüm arayışı içerisinde olması Kürt meselesinin daha önce diğer laik ve milliyetçi-sol partilerin giremediği alanlara da ulaşmasını sağlamıştır. Partinin İslami kimliğiyle başta Irak olmak üzere Ortadoğu ve dünyadaki İslami kurum ve kuruluşlarla bağlantı içerisinde olması Kürt Sorununun bu kurumlar tarafından düzenlenen uluslararası İslami platformlarda gündeme gelmesini ve programlara dil âhedilmesini sağlamıştır. Daha önce birçok İslami parti ve kuruluşun programlarında ve oluşturduğu platformlarda Filistin, Bosna-Hersek, Keşmir, ÇÇeenistan, Moro, Somali ve Eritre gibi İslam dünyasının kriz bölgeleri yer alırken Kürt meselesine yer ayrılmamış ve programlarında da söz konusu edilmemiştir.

KİB Baas Rejimi döneminde IKBY ve Kürt halkına yönelik yaptığı çalışmalarla Halepçe'den Zaho'ya kadar onlarca sıkıntı yaşadıklarını ve birçok yöneticisinin hapishanelere düştüğünü belirtmektedir. KİB aynı zamanda Zaho, Halepçe, Kıfri, Telar, Derbendikhan ve son olarak 2005 yılında IKDP tarafından merkezlerine yapılan saldırılarla öldürülen 4 üyesiyle birlikte laik ve sol-milliyetçi partiler ve radikal İslami gruplar tarafından IKBY'nin birçok bölgesinde 100'lerce üyesinin öldürüldüğünü söylemektedir. Parti yetkilileri bu saldırılarla Kürt milleti için hizmet ettiği sıralarda karşılaştığını ve zaten sorunlarla boğuşan bir halkın arasında başka sorunları da genişletmemek amacıyla üstünü örtüğünü söylemektedir.

IKBY açısından bölgenin Baas Rejiminin kontrolü altından çıkmasıyla birçok sorunla baş başa kalan bölgede yaptığı insani yardımlar ve Halepçe ile Enfal katliamlarında yetim kalan çocuklara verdiği eğitimlerle Kürt Sorunu'nun bir başka

[144] Selahaddin Muhammed Bahaeddin, Re'yuna fi Ehdas el-Irak, 1.Baskı, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, 2005, s. 14

boyutuyla mücadele ettiğini açıklamaktadır. IKBY'nin imarı sırasında yaptığı çalışmalarında yine Kürt Sorunu'nun sebeplerinden olan ekonomik ve yoksulluk problemine karşı KİB olarak yükümlü olduğu birçok sorumluluğu yerine getirmek için çalışmalar yürüttüğünü belirtmektedir.

KİB Kürt Sorunu hakkında günümüzde de Arap ve İslami forumlarda kamuoyu önünde bir hak sahibi olarak Kürt halkının adil ve insani haklarını desteklemek için çalışacağını belirtmektedir.^[145] Parti ayrıca Kürt meselesiyle ilgili İslam dünyasında ve çeşitli Avrupa ülkelerinde geniş katılımlı konferanslar da düzenlemeye başlamıştır.^[146]

Kürtlerin hak elde etme yolunun kesinlikle silahlı yöntemlerden geçmediğine değinen Parti yöneticileri hakların barışçıl yollarla elde edildiği takdirde hem millet olarak hem de bölge halkaları olarak yeni sorunlar üretmek yerine yeni nesiller için bir inşa sürecine katkı olacağını savunmaktadır. Aynı şekilde Kürtlerin yaşadığı ülkelerde talep ettiği doğal ve insani haklarının silahlı baskı yöntemleriyle karşı çıkılmasının yıllardır elde edilen tecrübelerin de gösterdiği gibi sorunu bitirmek yerine sorunu daha da tırmandırarak soruna daha derin boyutlar kazandıracağını ve istismara açık hale geleceğini vurgulamaktadır.^[147]

4.2. Kürdistan İslami Birlik Partisi Kürt Devleti ve Birleşik Kürdistan

IKBY Parlamentosu ve Bağdat Parlamentosu özelinde siyasi faaliyetlerini yürüten KİB, Bağdat Hükümetiyle yaşanan sürekli krizler, Peşmerge konusunda yaşanan sıkıntılar ve merkezi hükümet tarafından uygulanan ekonomik-siyasi ambargolar nedeniyle IKBY'nin devletleşmesi gerektiğini savunmaktadır. Bölgesel Yönetimin Merkezi Hükümet karşısında maruz kaldığı baskıları sebep gösteren Parti Kürtlerin de anayasal haklarını koruma altına almak ve federaliyetten bağımsız devlete geçmenin bütün özgür milletler gibi Kürtlerin de hakkı olduğu düşüncesine sahiptir.

KİB yetkilileri, Kürt coğrafyasının komşu ülkeler arasında 4 parçaya bölünmesi Müslüman milletlerin eliyle yapılmış bir durum değildir. Kürt coğrafyası batılı devletler olan İngiliz ve Fransa devletleri arasında 1916 yılında yapılan Sykes-Picot anlaşması ile 4 parçaya bölünmüştür. Bu dört parça arasına çekilen hudutlardan ve bu

[145] El Hutuvatu'l Eride lil Meşr'u es-Siyasi lil İttihâdiyyî'l İslâmîyyî'l Kurdistan, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, Hewlêr 2008, s.19

[146] Journal of Education and Sciece, Published by Education University of Mosul, Vol.18, No:4, 2011, p.,116

[147] Dindar Necmaan Şefik Doski, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Eski Bağdat Parlamentosu Bakanı, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

hudutların beraberinde getirdiği sıkıntılar sonucu Kürtlerin uğradığı sıkıntılardan da Müslümanlar bugün sorumlu tutulamaz fakat bu sınırlar da bizim nezdimizde meşru değildir ve bu sınırları oluşturan sebep ve ilkelerin de hiçbir kutsiyeti yoktur. Fakat ortaya bir sorun çıkmıştır ve biz bu sorunun üzerinde tartışmalıyız. Bu sınırları biz oluşturmadık fakat bu sınırlara sahip de çıkmamalıyız, demektir.^[148]

İslam ülkeleri içerisinde nüfusları 3-4 milyon olan devletlerin bulunduğunu belirten parti yetkilileri bu devletlerin İslam Birliği için bir tehdit görülmezken Kürtlerin bir devlet sahibi olmasının Müslümanlar arasına ayrılık koyacağı ve Ümmet Birliğini bozacağı iddiasının İslami bir temele dayanmadığını ve bu iddianın pragmatist ulusal reflekslerle söylendiğini belirtmektedir. İslami kimlikli bir Kürt partisi olarak Müslüman ülkeler arasındaki sınırlara karşı olduğunu belirten parti yetkilileri bugün bütün Müslüman ülkeler Müslümanların arasına tefrika koyduğu ve Ümmet birliğini bozduğu gerekçesiyle devletlerini ve sınırlarını ortadan kaldırma girişiminde bulunduğunu takdirde kendilerinin de Ümmet kardeşliği için fedakârlıkta bulunacak ilk parti olacağını söylemektedir. Fakat sadece Ortadoğu Bölgesinde her Müslüman halkın kendisine ait bayrağını, kültürünü, geleneklerini ve dil eğitimini sürdüreceği devletlerine sahipken Kürtlerin bu haklarından mahrum bırakılmasını ve bu engellerin Ümmet kardeşliğini bozacağı gerekçeleriyle öne sürülmesine İslami bir Kürt Partisi olarak karşı durduğunu söylemektedir.^[149]

KİB Kürt milletinin Osmanlı Devletinin yıkılışıyla birlikte sömürgeci devletler tarafından parçalara ayrıştırıldığını ve bunun sonucunda siyasi anlamda da kendi içerisinde parçalara bölündüğünü belirtmektedir. Kürtlerin de Araplar, Farslar ve Türkler gibi Müslüman bir halk olduğunu, bu parçalanma sonrası Kürtlerin bütün doğal haklarının ellerinden alındığını ve Kürtlerin bugün ellerinden alınan haklarını talep ettiğini belirtmektedir.^[150]

Bütün Müslüman milletler kendi devletlerine sahipken Kürtlerin de kendi devletlerine sahip olması gerektiğini vurgulayan parti aynı zamanda Kürtlerin bugün birleşik Kürt devleti için hazır olmadığını da belirtmektedir. Sykes-Picot Antlaşması ile coğrafik yerleşkeleri 4 komşu millet ve devletleri arasında paylaşılan ve yine diğer devletin sınırları içerisinde kalan akrabaları ile arasında sınırlar örülen Kürtlerin bugün yaşadığı yerlerde kendilerine göre değişik şartlar içerisinde olduğunu belirtmektedir.

[148] İdris Gazi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Behdinan bölgesi Kültürel İşler Sorumlusu,

“Kürdistan İslami Birlik Partisi» Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

[149] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu,

“Kürdistan İslami Birlik Partisi” Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

[150] Selahaddin Muhammed Bahaeddin, Re'yuna fi Ehdas el-Irak, 1.Baskı, Kürdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, 2005, s. 14.

Kürt milleti üzerinde meydana getirilen bu bölünme ve ayrıştırma politikalarına karşılık KİB olarak Kürtlerin bugün yaşadığı ülkelerde temel insani haklarını diplomatik ve barışçıl yollarla elde etmesi için kendi şartlarına özel çalışmalar yapmasından yana olduğunu savunmaktadır. Bağdat Merkezi Hükümeti içerisinde federal bir bölge olarak kendi yerel yönetimleri, eğitim sistemi ve bölgeye özgün bir parlamentosunun iyi bir örnek olduğunu vurgulamaktadır.^[151]

KİB'in 6. Kongresinde üzerinde durduğu en önemli konulardan bir tanesi IKBY'nin federaliyetten çıkarak devletleşmesi konusudur. Kendi bölgesel şartları konusunda yoğun çalışmalar yürüten parti diğer bölge ülkelerinde yaşayan Kürtlerin de temel insani haklarını diplomatik yollarla elde etmesinden yanadır. Kürtler askeri, ekonomik ve siyasi alanlarda herhangi bir alt yapı seviyesine ulaşamamışken ve kendi içerisinde henüz bir birlik kurmayı başaramamışken birleşik bir Kürt devletinin ilan edilmesinin Kürtler için felaket ile eş değer olduğunu savunmaktadır. Kürtlerin diğer bölge ülkelerinin yönetimleri ile hak talebi amacıyla silahlı mücadelelere girişmesinin Kürtler için zarar olduğunu savunmaktadır.

Sykes-Picot Antlaşması'nın 100. Yılında DAE iş'n ortaya çıkması ve 100 yıl önce Ortadoğu bölgesinde çizilen sınırların bugün anlamını yitirdiğini ve haritaların değişmeye başladığını savunan KİB yetkilileri bu durumun Kürtler için de olumlu yönler taşıdığını belirtmektedir. Parti yetkilileri Kürtlerin kendilerine ait büyük hakları üzerinde konuşurken kendi aralarındaki küçük haklarını da tam anlamıyla paylaşmayı başaramadığını IKBY'nin bile bugün fiili iki yönetim arasında bölünmesinin Kürtler için henüz aşması gereken siyasi basamakların halen mevcut olduğuna işaret ettiğini belirtmektedir. Bugün birleşik Kürt devletinin kurulması halinde en basit örnek olarak liderlik sorununun çıkacağını savunan parti yetkilileri Kürtlerin birçok alanda başarısızlık örneği sergilemesinin temel sebebinin kendi aralarında iç birliklerini sağlayamamaları olduğunu vurgulamaktadır.^[152]

Silahsız siyaset politikası benimseyen ve bu yönde faaliyetlerini yürüten parti Kürt sorunu ve birleşik Kürt devleti konusunda da Kürtlerin yaşadığı ülkelerde birçok temel hakları konusunda mağduriyet içerisinde olduğunu fakat bu haklarını diplomatik ve barışçıl yollarla elde etmesinden yana olduğunu savunmaktadır. Kürtlerin hak talebi konusunda silahlı yöntemlere tam anlamıyla karşı durmaktadır ve silahlı yöntemlerin Kürtlerin temel haklarını elde etmesi konusunda sorunun çözümü yönünde değil bütün

[151] Mooner Ramadan Yassin, Kürdistan İslami Birlik Partisi, İlçeler Disiplin Kurulu Üyesi, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok 2015, (25.12.2015)

[152] İdris Gazi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Behdinan bölgesi Kültürel İşler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015)

yolların tıkatılması olarak görmektedir. Irak Kürt Bölgesinin devletleşmesi halinde ve diğer komşu ülkelerde yaşayan Kürtler için de komşu milletler ve devletlerle her zaman barış içerisinde yaşamaları gerektiğini savunmaktadır. Temel hakların talep edilmesinde şiddet yöntemlerinin benimsenmesi ve aynı zamanda bu konularda Kürtlerle muhatap olan devletlerin de temel haklar konusunda tekçi bir duruş ve ret politikaları benimsemelerinin bölgede sonu gelmeyen krizlere ortam oluşturacağı düşüncesindedir.

4.3. Partinin Yurtdışında Yaşayan Kürtler Arasındaki Çalışmaları

KİB'in AB'de yaşayan Kürtler arasındaki çalışmaları Partinin Dış İlişkiler Birimi aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. İKBY'de meydana gelen krizler sonrası Avrupa'ya göç eden Kürtler arasında KİB'in de üyeleri bulunmaktadır. Partileşme öncesi dönemde de ABD ve Avrupa gibi ülkelere yerleşen KİB üyeleri İran, Suriye, Türkiye ve İKBY'den gelen Kürtler arasında çalışmalarını erken tarihlerde başlatmıştır.

Partinin Tanzim Birimi aracılığıyla koordine edilen AB'de yaşayan Kürtler arasındaki çalışmalar aynı zamanda bulunduğu ülkeler ve eyaletlerin şartlarına göre şekil almaktadır. Bulunduğu ülkelerde çalışmalar yapan KİB'in bu şubeleri birebir partinin adıyla değil farklı isimler altında faaliyetlerini sürdürmektedir. Daha çok Avrupa ülkelerinde yoğunlaşan partiye bağlı kurumların ülkelere göre dağılımı şu şekildedir:

Almanya: 1 Navend denilen büyük Genel Merkez

İngiltere: 1 Navend denilen büyük Genel Merkez

Almanya ve İngiltere'deki bu kuruluşlar Avrupa genelinde faaliyet yürüten çatı kuruluşlardır. Aynı zamanda Genel Merkez faaliyetlerini üstlenmektedir. İngiltere'deki Genel Merkez daha çok Birleşik Krallık içerisinde çalışmalarını yürütürken Almanya'daki Genel Merkez ise Hollanda ve İskandinavya Ülkeleri'nde yaşayan Kürtler arasında faaliyet yürütmektedir. Navend denilen merkezlerin altında ise alt küçük şubelerden oluşan Lıq'lar vardır. Bu küçük şubelerin dağılımı ise şu şekildedir:

İngiltere: 3 tane Şube

Almanya: 1 Şube

Hollanda: 1 Şube

İsviçre: 1 Şube

Norveç: 1 Şube

Genel ilkeler ve siyasi programlar konusunda KİB'in IKBY'deki bir şubesi gibi çalışmalarını yürüten bu kuruluşlar pratik anlamda içinde bulunduğu ülkelerin yasa, kural ve toplumsal kurallarına göre şekil almaktadır. Partinin bu kuruluşları Avrupa'da Kürtlerin yaşadığı bölgelerde camiler inşa etmekte olup Kürtlere yönelik eğitim programları düzenlemektedir. Merkezlerinde Kütüphaneler bulunan bu kuruluşlarda aynı zamanda AB'de yaşayan Kürtlere yönelik tarihi ve kültürel eğitimler, Kürtçe dil kursları ile İslami ilimler alanında eğitimler verilmektedir. Bu kuruluşlar tarafından inşa edilen camiler şunlardır:

İngiltere: 2 Camii

Almanya: 2 Cami

Hollanda: 1 Camii

İsviçre: 1 Camii

Norveç: 1 Camii

Bu camilerde de Kürtlere yönelik İslami ve toplumsal eğitimler verilirken Kobani ve Şengal gibi yerlerde meydana gelen DAEŞ saldırıları sonrası mülteci konumuna düşen Kürtler için yardım kampanyaları düzenlenmektedir.^[153] Bu yardım kampanyaları sonucu özellikle Kobani 'den Türkiye IKBY'ye yerleşen mülteciler için birçok maddi yardım yapılmıştır.

KİB'in ABD'de yaşayan Kürtler arasında da çalışmaları bulunmaktadır. Saddam dönemi baskılarından sonra ABD'ye yerleşen ve Tenesse eyaletinde yoğunlaşan Kürt nüfusu arasında faaliyet sürdüren partiye ait bir kuruluş bulunmaktadır. KİB'in gönüllüleri tarafından IKBY olmak üzere İran Kürtlerinin de yoğun olarak yaşadığı ve yaklaşık Kürt nüfusunun 13 bine ulaştığı Tennessee eyaletinin Başkenti Nashville'de açılan kuruluş orada yaşayan Kürtler arasında çalışmalarını sürdürmektedir.^[154]

4.4. Partinin Ankara-PKK Arasındaki Çözüm Sürecinde Rolü

KİB 2013 yılında Ak Parti Hükümeti önderliğinde Ankara ve PKK arasında başlatılan çözüm sürecinde aracılık eden birincil aktörlerdendir. İsmi gündeme gelmese de çözüm sürecinin ilk dönemlerinde Ankara ve Kandil arasındaki görüşmelerde aracılık yapmıştır. Kürt sorununun çözümü konusunda çalışmalarının çözüm sürecindeki aracılık

[153] Mustafa Abdullah, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Genel Teşkilat sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015)

[154] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

ile başlamadığını belirten yetkililer daha önce belli bir kalıp dışına çıkmayan Türk hükümetleri ile ilişkileri olmadığından dolayı Kürt sorunun çözümü konusundaki tavsiye ve çalışmalarını Türkiye'deki İslami partiler ve cemaatler üzerinden gerçekleştirdiklerini belirtmektedir. Çözüm sürecindeki aracılık döneminde KİB yetkililerinden oluşan bir heyet partinin eski lideri Muhammed Ferec önderliğinde Kandil'de Murat Karayılan ve PKK temsilcilerini ziyaret etmiştir. Terör örgütü PKK ve Ak Parti tarafından kendilerine duyulan güven ile aracılığı sorunun çözümü için kendilerinin tavsiye ettiklerini ve her iki tarafında olumlu bakması üzerine çözüm için aracılık yaptığını belirtmektedir.^[155]

KİB yetkilileri çözüm sürecinde üstlendikleri aracılık rolü itibariyle Ak Parti, PKK ve o dönemde BDP'yi ziyaret ettiklerini söylemektedir. Tarafların iletileri dışında Kürt sorununun barışçıl yollarla çözülmesi konusunda taraflara tavsiyelerde bulunmuştur. KİB'in heyeti taraflarla görüşmesine rağmen tarafların önemli aktörlerinden olan Abdullah Öcalan ile görüşmemiştir. Yetkililer Öcalan ile görüşülmemesinin durumun şartlarından kaynaklandığını belirtmektedir.^[156]

KİB Heyeti'nin çözüm sürecinde aracılık etmesi amacıyla oluşturduğu heyet sadece Ak Parti, Kandil ve BDP'yi ziyaret etmemiş aynı zamanda PKK'nin Avrupa kolu olan KNK'yi (Kongreya Neteweyî ya Kurd) ziyaret etmek üzere birkaç kez Avrupa'ya gitmiştir.

KİB Ankara ve PKK arasında başlatılan çözüm sürecindeki aracılık rolünü başta Müslüman Kardeşler olmak üzere herhangi bir grup veya partinin çağrısı ve etkisi ile değil tamamen tarafların kendilerine olan güveni, akıtılan kanların durdurulması ve İslami ile etnik sorumlulukları gereğince yerine getirdiğini belirtmektedir. Türkiye'deki Kürt sorununun yaklaşık 100 yıldır inkâr ve baskı politikaları ile derinleştiğini savunan yetkililer ilkez ilkel milliyetçi reflekslerle ötekileştirmeyen bir düşünceye sahip Ak Parti Hükümeti'nin aracılık konusunda kendileri için bir kolaylık olduğunu savunmaktadır.^[157]

KİB, Kürt Sorunu çözülmeden Türkiye'nin büyük bir Türkiye olamayacağını, bölgede ve diğer devletler arasında kendine layık büyük konumlara ulaşamayacağını ve her zaman bu sorunla boğuşan bir devlet olarak kalacağını savunmaktadır. Aynı zamanda Kürtlerinde silahlı yöntemlere başvurmasının ve bölgede her iki halk arasında devam eden ölümlerin iki milletin eşit ve adil bir şekilde gelişmesi yerine yıllarca bölgede eriyen iki halk olarak kalacağı düşüncesindedir.

[155] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

[156] Halil İbrahim, agg, (29.12.2015)

[157] Halil İbrahim, agg, (29.12.2015)

Çözüm Süreci'ndeki aracılık döneminde her iki tarafın samimi davranışları olduğunu belirten yetkililer Ak Parti tarafının devlet olması hasebiyle Kürt tarafının aceleci davranmış olabileceğini düşünmektedir. Bu konuda devlet mekanizmasının örgüt mekanizmasından farklı olduğunu ve devlet işlerinin her zaman hantal ve birçok etkeni içerisinde barındıran bürokrasi yoluyla yürütüldüğünü vurgulamaktadır. KİB aynı zamanda yıllarca Kürt Meselesini yok saymış bir devlet mekanizmasını teslim alan Ak Parti'nin de çözüm süreci konusunda birçok engelle karşı karşıya olduğunu düşünmektedir. Ayrıca Ak Parti'nin çözüm sürecini birçok cephe üzerinden yürütmek gibi bir zorlukla karşı karşıya kaldığını vurgulamaktadır. Ak Parti'nin çözüm sürecini başlatması ile birlikte Askeriye içerisindeki kanatlar, muhalefet grupları, derin devlet ve 90 yıllık bir eğitim sistemiyle yetişen milliyetçi bir Türk tabanın tepkileriyle karşı karşıya kaldığını savunan yetkililer Ak Parti'nin süreci zorluklar içerisinde yürüttüğüne inandığını vurgulamaktadır.^[158]

4.5. Partinin ENK-S, PYD ve Suriye Muhalefeti Arasındaki Görüşmeler Üzerinde Rolü

Ortadoğu Bölgesi'nde Tunus'ta başlayıp Mısır, Libya, Yemen ve Suriye'ye yayılan Arap Baharı ile birlikte Suriye'de Rejime karşı protestoların silahlı mücadeleye dönüşmesiyle çeşitli gruplar ortaya çıkmıştır. Mart 2011'de başlayan ve Nisan 2011 tarihinde Suriye geneline yayılan rejim ve muhalifler arasındaki çatışmalar Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelere de sıçraması sonucu Kürt bölgelerinde de çeşitli gruplar sahaya inmiştir. Çatışmaların Kürt bölgelerine de sıçraması sonucu bazı Kürt grupları rejime karşı kurulan ortak çatı örgütü Özgür Suriye Ordusu'na katılmıştır. Suriye Kürtleri arasında silahlı gücü bulunan ve kısa sürede diğer gruplar arasından sıyrılarak Kürt şehirlerinde kontrolü ele geçiren PYD ve Mesud Barzani'ye yakınlığı olan ENK-S çatısı altındaki KDP-S gibi gruplar zamanla muhalifler ile anlaşmazlıklar içerisine girerken PYD ve ENK-S olarak da anlaşmazlık içerisine düşmüşlerdir.

PYD ve diğer bazı muhalif Kürt grupları Suriye muhalefedinin Suriye Kürtlerinin statüleri konusunda belirsizlik içerisinde olduğunu gerekçe göstererek Suriye muhalifleri tarafından düzenlenen toplantıları boykot etmesi üzerine Suriye muhalefeti ve PYD ile diğer Kürt grupları arasında görüşmeler başlamıştır. KİB görüşmeler sırasında Suriye muhalefeti ve Suriye muhalefeti ve Suriye Kürtleri arasındaki ilişkilerin düzelmesi ve işbirliği yapılması amacıyla Suriye muhalefeti ve Suriye Kürtleri arasında aracılık yapmıştır. Yapılan görüşmelerde Suriye muhalefeti

[158] Mustafa Abdullah, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Genel Teşkilat sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015)

kanadından Suriye Müslüman Kardeşler Genel Mürşidi Muhammed Riyad Şakfa önderliğinde bir heyet IKBY'ye giderek KİB ile görüşmeler gerçekleştirmiştir.^[159]

Suriye'de yaşanan gelişmeler sonrası Suriye Kürtleri arasında güçlü tabana sahip olan ENK-S ve PYD arasında anlaşmazlıklar artmış ve bu anlaşmazlıklar zaman zaman PYD'nin ENK-S üyelerini öldürmesine, tutuklamasına ve bürolarını kapattırmasına neden olmuştur. İki güçlü Kürt hareketi arasında meydana gelen bu anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması amacıyla KİB aracılıkta bulunmuştur. Aracılık KİB heyeti tarafından gerçekleştirilmiş olup anlaşmazlıklara son verilmesi konusunda uzlaşmaya davet edilmiştir.

4.6. Kürdistan İslami Birlik Partisi'nin İslami Partiler Üzerindeki etkileri

KİB siyasi arenaya katıldıktan sonra siyasi alanda sahip olduğu ilke ve prensipler ile pratikte yürüttüğü faaliyetler açısından diğer İslami partiler üzerinde çeşitli etkilerde bulunmuştur. Bu etkiler silahlı siyaset ve kadının siyasi faaliyetlere etkin katılımı olarak sıralanabilmektedir:

KİB kuruluş felsefesi itibariyle diğer iki İslami parti olan Irak Kürt İslami Hareketi ve Komela İslami'den silahlı siyaset politikalarıyla ayrılmaktadır. Silahlı mücadele geçmişleri bulunan ve silahlı mücadele yöntemini benimseyen İslami partilerin zaman içerisinde bu fikirlerinden geri dönüş yaparak silahlı siyaset alanını benimsemiş olmaları KİB'in etkisiyle oluşmuş bir durumdur. Bzotnava İslami 1992 yılında siyasi bir grup olarak İslami cephe adı altında seçimlere girmesine rağmen 1993 yılında harekete ait silahlı Peşmergeler ve IKYB Peşmergeleri arasında uzun süreli çatışmalar yaşanmıştır. Günümüzde ise hem Bzotnava İslami hem de Komela İslami partileri herhangi silahlı bir kanada sahip olmayıp parlamento seçimlerine katılım sağlamakta ve parlamento içerisinde parlamenter bulundurmaktadır. KİB'in silahlı kanada sahip olmayan düşüncesinin zamanla IKBY'deki halk tarafından benimsenmesi ve siyasi alanda ilerlemeler kaydetmesi bu partilerin de silahlı mücadeleleri bırakarak siyaset alanına girmesindeki en temel etkenlerden bir tanesidir.

KİB'in İslami partiler üzerindeki en büyük etkilerinden bir tanesi de kadınların siyasi faaliyetlere aktif katılım sağlamasıdır. Bzotnava İslami ve Komela İslami'de kadın faaliyetleri kurulduğu ilk yıllara oranla bugün bir ilerleme kaydetmiş olsa da KİB kadar olamamaktadır. KİB'in parti içerisinde sahip olduğu kadın üye oranı ve

[159] Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015)

partinin yetkili organlarındaki kadın üyelerin temsiliyeti ile bölgedeki laik-sol ve milliyetçi partilerin önünde bir durum sergilemektedir. KİB'in siyaset alanına katılım sağlamasından sonra Özellikle Komela İslami ile geliştirdiği ilişkiler parti içerisinde kadın üyelerin daha aktif bir tavır sergilemesini sağlamıştır. Kadın konusunda daha kapalı bir durum sergileyen bu İslami partilerin zaman içerisinde değişim göstermesi KİB'in etkisi olarak değerlendirilmektedir.

4.7. Kürdistan İslami Birlik Partisi 140. Madde ve Sorunlu Bölgeler

ABD'nin Irak'ı işgali sonrası Baas Rejiminin yıkılması ile yerine oluşturulan yeni Irak Anayasasında 140. Madde olarak adlandırılan ve statüsü belirlenemeyen sorunlu bölgeler durumu meydana gelmiştir. Kerkük, Musul, Selahaddin ve Diyala şehirlerine bağlı olan Şengal, Hanekin, Tuz-Khurmatu, Mahmur, Sehil ve Medeli gibi ilçeleri kapsayan bölgeler Bağdat Hükümeti IKBY arasında paylaşılamayan tartışmalı bölgeler olarak kalmıştır.

Baas Rejimi dönemi itibariyle Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bu bölgeler Bağdat merkezi yönetimi tarafından uygulanan demografik değişiklikler, toprak istimlakları ve yine Kürtlerin yoğunlukta yaşadığı bu bölgeler Irak sınırları içerisindeki illere bağlanarak sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yıllarca Bağdat Merkezi Hükümeti ve IKBY arasında krize sebep olan bu bölgeler merkezi hükümete dâhil olmasına rağmen alt yapı dâhil bu bölgelere yönelik hizmetler durdurulmuş durumdadır.^[160] 2005 yılında Geçici Hükümet tarafından çıkarılan Geçici Yönetim Kanunu'nun 58. Maddesi normalleşme süreci ile ilgili adımlar atmıştır. Bu madde çerçevesinde maddi tazminat, ulusal düzenleme, arazi uyumsuzluklarının çözümü ve Baas Rejimi öncesi idari sınırların belirlenmesi gibi konular tartışılmıştır.^[161]

140. madde çerçevesindeki Sorunlu Bölgeler Haziran 2014'te DAES'in Musul'u ele geçirmesiyle ana gündem konularından olmuştur. Peşmerge ve DAES arasında çıkan çatışmalar sonrası Peşmerge 140. Madde olarak belirlenen sorunlu bölgelerde kontrolü ele geçirmiştir. 140. Madde ile ilgili Kürt hükümeti bünyesinde bir komite oluşturulmuştur. IKBY dışında kalan şehirler olarak adlandırılan bu komitenin başında KİB üyesi Nasreddin Sindi bulunmaktadır. Sorunlu Bölgelerin IKBY'ye bağlanması gerektiğini savunan Sindi, Nuri el Maliki ve Haydar el İbadi'nin sorunu sürekli göz ardı ettiğini, Irak'ta hükümetlerin değişmesiyle beraber sorunla ilgilenen komisyonların

[160] Nasreddin Sindi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Başkanlık Üyesi ve Tartışmalı Bölgelerden Sorumlu Komisyon Başkanı, "140.Madde ve Tartışmalı Bölgeler Hakkında Yaptığımız Görüşme", 2016, (12.3.2016)

[161] The Future of Kirkuk A Roadmap for Resolving the Status of the Governorate, <http://www.meri-k.org/wp-content/uploads/2015/09/The-Future-of-Kirkuk-A-Roadmap-for-Resolving-the-Status-of-the-Province-English.pdf>, Erişim Tarihi: 12.3.2016

da değiştiğini belirtmektedir. DAES saldırıları sonrası bu kentlerden bazılarını %60 oranında harabeye döndüğünü ve büyük bir maddi hasarı beraberinde getirdiğini söylemektedir. Tartışmalı bölgelerden sorumlu komisyon Başkanı Sindi, Havice ile ilgili nüfusunun çoğunluğu Araplardan oluşan Havice'nin DAES'in kontrolünde olduğunu ve ilçenin IKBY kapsamına alınmasına karşı çıktığını belirtmektedir. İleride bağımsız bir kent olduğu takdirde, Kerkük'te yaşayan ve IKBY'ye bağlanmak istemeyen Arapların Havice'ye yerleştirilebileceğini savunmaktadır. Söz konusu alternatifin 140'ıncı maddenin yerine getirilmesi konusunda uygun bir çözüm olduğunu belirtmektedir.^[162]

KİB üyesi olarak Tartışmalı Bölgelerden Sorumlu Komisyon'un Başkanlığını yürütmekte olan Nasreddin Sindi Peşmergelerin bölgede kontrolü ele geçirmesinden sonra hayat şartlarının normale döndüğünü belirtmektedir. 2011 ve 2013 yılları arasında IKBY tarafından bu bölgelere bazı hizmetler yapıldığını fakat bölgede beliren maddi krizler ve savaş durumu nedeniyle aksatıldığını vurgulamaktadır. Komisyon olarak referandum olması gerektiğini savunan Nasreddin Sindi referandum olması durumunda 140. Maddeye bağlı şehirlerin Kürt nüfus yoğunluğu nedeniyle IKBY'ye katılacağını savunmaktadır.

[162] Güney Kürdistan'ın %96'sı Peşmerge Güçleri'nde!, <http://rudaw.net/turkish/interview/21122015>, Erişim Tarihi: 12.3.2016

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kürt siyasal hareketini temsil eden Kürt partileri ve politik grupları Sykes-Pic-kot Anlaşmasının yüzüncü yılında gerek uluslararası arenada gerekse Ortadoğu hinterlandında dinamik bir güç olarak sahadaki yerlerini almıştır. Farklı politik ve ideolojik düşüncelerin temsiliyetinde olsa da Kürt parti ve örgütleri kendi hâkimiyet sahalarında verdikleri yüzyıllık siyasi boyutlu etnik bir mücadelenin savaşını diplomatik sahaya da taşımış bulunmaktadır. Arap Baharı olarak adlandırılan süreç sonrası bölgedeki çatışma ortamı Kürt gruplarının lehine bir durum olarak gelişirken süreç aynı zamanda Kürt gruplarının karşı karşıya gelme ve Kürt siyasal hareketinin bünyesinde barındırdığı krizleri de ortaya çıkarmıştır. Kürt grupları arasında meydana gelen krizler kendi içerisindeki hâkimiyet alanı çekişmesi olarak ortaya çıksa da genellikle bölge ülkeleri ve uluslararası aktörlerde çekişmelere müdahil olmuş ve kendi stratejik hamleleri yönünde krizleri etkilemeye çalışmıştır. Bu krizler bir dönem durgunluk süreci geçirmişse de son dönemde IKBY'nin hızla devletleşmeye ve bağımsızlaşmaya doğru ilerlemesi, PKK'nin Suriye Rojava bölgesinde kantonlar şeklinde oluşturduğu hegemonya alanı, dondurulmuş krizleri tekrar gündeme getirmiştir. Bu krizler zamanla çatışmalara da dönüşmektedir. IKBY'de Bölge Başkanı Mesud Barzani'ye karşı Gorran Değişim Hareketi önderliğinde başlatılan protestolar kısa süre içerisinde bütün bölgeye yayılarak krize dönüşmüştür. Yaşanan kriz içerisinde Gorran üyelerinin IKBY Parlamentosuna alınmaması, Erbil girişinde KDP Peşmergeleri tarafından şehre sokulmaması ile Gorran'ın etkili olduğu yerlerde KDP binalarını ateşe vermesi ve üyelerini öldürmesi krizi daha da derinleştirmiştir. Fiili olarak daha önce bölünse de geçici süreliğine dondurulan krizlerin tekrar ortaya çıkması bölgenin karşı karşıya olduğu en tehlikeli sonuçlardan biri olarak bölgenin ikiye ayrılması gibi bir krizle karşı karşıya bırakmaktadır. Bölgede daha çok yerel olarak gelişen Başkanlık ve hâkimiyet krizleri, Barzani önderliğindeki KDP ile PKK arasında daha geniş çapta yaşanmaktadır. PKK'nin Suriye dalı olarak kurulan PYD'nin silahlı milisleriyle kısa süre içerisinde Suriye'de Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde denetimi ele geçirmesi sürecin zamanla diğer Kürt grupları üzerinde baskısı olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle KDP ve Barzani çizgisindeki çatı kuruluşlardan ENK-S'nin faaliyetleri birçok yerde yasaklanarak parti binaları yakılmış ve üyeleri PYD tarafından tutuklanmıştır. Mevcut kriz PYD'nin bölgeyi KDP ve diğer gruplara yasaklaması süreciyle devam etmektedir. Kürt siyasal hareketinin silahlı gelenekten gelen iki siyasi grubu arasındaki çekişme diğer Kürt coğrafyalarındaki dallarına da yansımaktadır ve bu durum Kürt siyasal sahasındaki ihtilafların derinliğini daha da artırmaktadır. Mevcut Kürt grupları arasında IKBY'de

ve Suriye Rojava bölgesinde yaşanan krizler IKBY'nin bağımsızlık ve devletleşme adımlarını derinden frenlerken, Rojava bölgesinde yaşanan gruplar arası çatışmalar Kürtlere yönelik mevcut kazanımların da gruplar arasındaki çatışmalarda hızla erimesine sebep olmaktadır. Bu durum Kürt siyasal hareketinin henüz kendi içerisinde yekpare siyasi bir fonksiyona ulaşamadığını ve durumun çok gerisinde olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Barındırdığı demografik yoğunluk ve stratejik coğrafi alan itibarıyla Türkiye'deki Kürt siyasal hareketi genel çerçevede Kürt etnik alanının kendi içerisindeki en büyük kriz bölgesini teşkil etmektedir. 1970'in sonları itibarı ile ortaya çıktıktan sonra diğer Kürt örgütlerinin arasından sıyrılarak alan hâkimiyeti kazanan PKK'nin denetimine giren Kürt siyaseti günümüz itibarı ile hem askeri hem de etnik alanda tarihinin en büyük kriz dönemini yaşamaktadır. 1984 yılı itibarı ile silahlı mücadelesini başlatan ve dönemsel olarak askeri alanlarda aldığı yenilgilerle faaliyetlerini devam ettiren PKK etnik alanda temsiliyetini sağlayan birçok partisi kapatılsa da geldiğimiz aşamada içerisine girdiği krize tarihinin hiçbir döneminde girmemiştir. Terör örgütü PKK temsiliyetindeki HDP 1 Kasım 2015 seçimlerinde Türk sol hareketleri ile girdiği ittifaklar neticesinde Kürt tabandan kaybettiği 1 Milyon oy oranı ile bir çöküş dönemine girdi. PKK'nin daha önce konjonktürel de olsa savunduğu Kürt etnik istekleri, Kürt sorunu gibi konular HDP ile birlikte ambargoya uğrayınca Kürt tabanından büyük tepki topladı. Amaçsal olarak Kürt tabanın bir dönem uğrunda dağlara çıktığı ve hapislere düştüğü söylemlerin ambargoya uğraması sonrası pratikte gerçekleşen stratejik hatalar HDP'yi kriz içerisine soktu. HDP'yi ideolojik anlamda kriz içerisine sokan en büyük etmen, oy deposu olarak kullanılan ve daha önce PKK saflarında birçok aile fertlerini kaybeden Kürt tabanının tam anlamıyla Türk sol hareketlerinin kararlarının etkisinde bırakılması oldu. Daha önce girdiği hiçbir seçimde başarılı olamayan Türk Sol hareketlerine mensup figürlerin HDP'de vekil ve bakanlıklar seviyesine çıkartılması bunun karşısında Kürt etnik hareketlerinde bedel ödeyenler olarak tanımlanan Kürt oy tabanın tamamen bu grupların verdiği kararların bağlayıcılığına teslim edilmesi veya devre dışı bırakılması kendi içerisindeki çatlağı daha da genişletmiştir.

PKK ve siyasal temsiliyetini sağlayan HDP'nin tamamen Türk sol hareketlerinin kontrolü altına girmesi, izlediği Hendek siyaseti ile daha önce yaşadığı ideolojik krize stratejik krizi de ekleyerek Kürt tabanı üzerindeki düşünsel propaganda hâkimiyetinin büyük ölçüde kaybetmesine sebep olmuştur. HDP yaşadığı krizler neticesinde daha önce kendisine oy veren tabandan kopuş yaşarken aynı zamanda seçim öncesinde ittifaklar çerçevesinde kendisine katılan değişik Kürt etnik gruplarının tabanları da bu kopuşa eklenmiştir. Kürt siyasal hareketinin Türkiye boyutu ile ilgili kısmında yaşanan kriz Kürt siyasetinde yeni düşünceleri ve yeni partileri öne çıkarmıştır. Genel anlamda

İKBY'nin bağımsızlığı ve İKBY'nin devletleşme düşünceleri etrafında gelişen bu yeni hareketler ve partiler daha önce kendilerine ait tabanları olsa da büyük ölçüde HDP'nin içerisine girdiği kriz ve Kürt toplumsal değerlerine uyguladığı ambargolara tepki olarak ortaya çıkmıştır. Yeni kurulan hareketler ve partilerde bağımsızlık duyguları genel anlamda ön planda durmaktadır. Bu partiler propaganda açısından bir konumu temsil ederken oluşturdukları yönetimlerin anlaşmazlıklar içerisinde olması, Kürt tabanına seslenmede ve yayılmada yetersiz plan ve programlara sahip olması, bu grup ve partilerin önümüzdeki süreçlerde bir güç olarak ortaya çıkmasını engellemektedir.

Türkiye'deki Kürt siyasi grupları HDP'nin içerisine girdiği kriz sonrası meydana gelen boşluk kurulan yeni oluşum ve partilerle doldurulmaya çalışılsa da Kürt siyasetinde oluşan mevcut boşluk halen geniş bir alan kaplamaktadır. Yeni kurulan Kürt partileri Kürt tabanına ulaşmada birçok sebepten dolayı çıkmazlarla karşı karşıya kalırken Kürt tabanında siyasal arayış devam etmektedir. Bu amaçla Kürt aydınlar ve ileri gelenler birçok platformlar oluşturmakta ve yeni siyasi oluşumlar için yeni çalışmalar yapmaktadır. Kürt siyasal tabanında her zaman göz ardı edildiği için mevcut partilerin ulaşamadığı, kurulan yeni bağımsız ve etnik partilerin de ulaşmada başarısız olduğu bir Kürt tabanı bulunmaktadır. Bu tabanı etnik Kürt duygularına ve kültürüne sahip dindar-muhafazakâr Kürt tabanıdır. Kürt tabanın bu kesimi içerisinden ortaya çıkan platformlar ve yeni oluşumlar Kürt siyasal hareketinde oluşan boşluk için bir model arayışı içerisine girmiş bulunmaktadır. Bu yeni oluşumlar ve platformlar arasında etnik ve İslami bir model olarak KİB örneği üzerinde çalışırken böyle bir modelin ortaya çıkması mevcut muhafazakâr Kürt tabanı üzerinde de büyük bir çekim gücü etkisi yaratacaktır.

Türkiye'deki mevcut Kürt siyasi grupları oluşan kriz ve boşluk sürecinde İslami ve etnik propaganda ile ortaya çıkacak bir model aynı zamanda günümüze kadar Kürt siyasi alanından uzak durmuş Kürt tabanını da siyasi sahaya çekecektir. Toplumsal taban sağlamada başarı sağlamış ve bunu Kürt toplumsal değerleri ve İslami kavramlarla uyumlu siyasi kalıba sokmayı başarmış olan KİB örneği Kürt siyasal hareketinin muhafazakâr tabanı önünde en güçlü ve köklü seçenek olarak durmaktadır. KİB'in şiddetten uzak duran yapısı, toplumsal değerler ve İslami değerleri harmanlaması muhafazakâr Kürt tabanının isteklerini karşılarken mevcut boşluğu da doldurmaya aday bir modeldir. Türkiye'de uzun bir dönem boyunca muhafazakâr ve İslami Kürt cemaatlerin ve grupların Kürt sorunu ile ilgili siyaset üretememeleri var olan Kürt hareketlerine de sol söylemlerden ötürü uzak durması bu hareketleri KİB'in sahip olduğu plan ve programlara daha da yaklaştırmaktadır. Siyasi alandan uzun bir dönem boyunca soyutlanma evresi geçiren Türkiye'deki Kürt tabanının aksine

KİB yarım asırdan fazladır geliştirdiği örgütlenme programları ve siyasi tecrübeler ile büyük bir mesafe katetmiş bulunmaktadır. Türkiye Kürtleri üzerindeki etkisi maddi imkânsızlıklar ve zayıf medya ağları nedeniyle kısıtlı duran KİB son dönemlerde sosyal medya imkânlarını kullanmasıyla birlikte Kürt oluşum ve grupların dikkatini üzerine çekmiştir. KİB örneği yeni kurulan ulusal ve bağımsızlıkçı Kürt partilerinin güçlü performans sergileyememesi nedeniyle daha güçlü bir alternatif olarak Kürt siyasal hareketi içerisindeki muhafazakâr model rolünü öne çıkarmaktadır.

Uzun bir dönem boyunca sol ideolojinin etkisinde faaliyetlerini sürdüren Kürt siyasal hareketi bünyesindeki Kürt parti ve gruplarının verdiği mücadelelerin, hem Türkiye Kürtleri nezdinde hem de AB’de yaşayan Kürtler arasında başarısızlıkla sonuçlanması, Kürt tabandan eleştiri seslerini daha da yükseltmektedir. Genel anlamda sol etki altında faaliyet sürdüren HDP’nin Türkiye’deki marjinal sol grupların kontrolü altına girerek Kürt tabanda zemin kaybetmesi aynı zamanda bu çizgideki grupların diğer ülkelerdeki Filistin, Pakistan gibi ülkelerin diasporaları aksine başarısız olması Kürt tabandaki arayış sürecini daha da hızlandırmıştır. Kürt siyasal hareketi üzerinde uzun bir dönem boyunca varlığını koruyan sol ideoloji ve stratejilerin son seçim süreçleri ile birlikte ağır kayıplar yaşaması, ortaya çıkan bağımsızlıkçı-ulusal Kürt partilerinin güçlü bir varlık ve propaganda gücü gösterememesi, önümüzdeki süreçlerde Kürt siyasetinde İslami-Kürt yapıların ağırlık ortaya koymasına elverişli bir ortam doğurmuştur. Oluşan bu yeni ortamla birlikte KİB örneğine yakın Türkiye’deki muhafazakâr çevre KİB modeli üzerinden yeni bir alternatif güç olarak ortaya çıkma durumu meydana gelmiş bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

KİTAP VE MAKALE

1. A. Yassin, Borhanedin, Vision or Reality? The Kurds in the Policy of the Great Powers, 1941-1947, Lund University Press, 1995.
2. Abdülaziz, Ömer, Yekgirtûy İslami Kurdistan û Pîrsê Çaksazi lı Herêmi Kurdistan, 1.Baskı, Havyeni, 2011.
3. Ali Paya & John L Esposito, Iraq, Democracy and the Future of the Muslim World, 1st edition, Routledge, 2010.
4. Bahaeddin, Selahaddin Muhammed, Re'yuna fi Ehdas el-Irak, 1.Baskı, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, 2005.
5. Baser, Bahar, Diasporas and Homeland Conflicts, Kindle Edition, Routledge, 2015.
6. Beth K. Dougherty, Edmund A. Ghareeb, Historical Dictionary of Iraq, 2nd Edition Scarecrow Press, 2013.
7. Beth K. Dougherty, Edmund A. Ghareeb, Historical Dictionary of Iraq, 2nd Edition, Scarecrow Press, 2013.
8. Beth K. Dougherty, Edmund A. Ghareeb, Historical Dictionary of Iraq, 2nd Edition Scarecrow Press, 2013.
9. Ceridet'ul-İhvanil-Muslimin,no.4 1356/1937.
10. Charountaki, Marianna, The Kurds and US Foreign Policy: International Relations in the Middle East since 1945, 1st Edition, Routledge, 2010.
11. Davis, Ideology, Social Classes and Islamic Radicalism in modern Egypt, Palgrave Macmillan UK, 1984 ecember 2001.
12. Dr. Adnan Muhammed Selman ed-Dleyimi, Sefhat min Tarih'il İhvan'ul Muslimin fi'l Irak, Dar'ul Me'mun, Ürdün 2013.
13. Dr. Umar F. Abd-Allah, The Islamic Struggle in Syria 1. Baskı, Mizan Press, 1983.
14. El Hutuvatu'l Eride lil Meşr'u es-Siyasi lil İttihadıyyî'l İslamıyyî'l Kurdistan, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, Hewlêr 2008.
15. El Mînhac ve'n Nîzamu'd Dâhilî li İttihadıyyî'l İslamıyyî'l Kurdistan, Kurdistan İslami Birlik Partisi Medya Ofisi, Hewlêr,2012.
16. Graham Brow, Sarah, Sanctioning Saddam : the politics of intervention in Iraq,1st Edition, I.B.Tauris, 1999.
17. Ham, Anthony, Middle East, 6th edition, 2009.
18. Hasan el-Benna, Risaleler, Dr. Mehmet Akbaş, Recep Songül, Mehmet Erim, Ahmet Akbaş (çev.), 2. Baskı, Nida Yayıncılık, 2010.
19. Islamist Politics in Iraq after Saddam Hussein," U.S. Institute of Peace Special Report 108, August, 2003.
20. Journal of Education and Sciece, Published by Education University of Mosul, Vol.18, No:4, 2011.

21. Kavandar Abdulkadir, El-İ'tidal ve'l Tetrif: İslami Siyasi fi Kurdistan'il Irak, 2. Baskı, Merkez el Mesbar lil Diraset ve'l Buhus, 2011.
22. Kutschera, Chris, The Kurdish National Movement, 2nd revised edition, 2012.
23. Lia, Brynjar, Müslüman Kardeşlerin Doğuşu, İhsan Toker (Çev.), 3.Baskı, Ekin Yayınları, 2014.
24. M. Gunter, Michael, Historical Dictionary of the Kurds, 2 edition, Scarecrow Press, 2010.
25. M. Gunter, Michael, The A to Z of the Kurds, 1st Edition, Scarecrow Press, 2009.
26. M.Prince, James, A Kurdish State in Irak, Current History 92, 1993, pp:17-22.
27. Prof. Dr. Adnan Demircan & Dr. Mehmet Akbaş, Kürtler Tarih, Toplum, Din, 1.Baskı, Nida Yayıncılık, 2015.
28. Revendi, İsmail, Nhynyyn Hyza Yekgirtu, 1.Baskı, Zana Yayıncılık, Tarih Yok.
29. Rubin, Michael, "The Islamist Threat from Iraqi Kurdistan," Middle East Intelligence Bulletin.
30. Salloum, Sa'ad, Minorities in Iraq Memory, Identity and Challenges, Masarat (MCMD), First edition, 2013.
31. Smith, Benjamin, Land and Rebellion: Kurdish Separatism in Comparative Perspective, Department of Political Science University of Florida, p, 22, Erişim Tarihi:13.3.2016.
32. Suheyli, İdris, El neşvet ve Tetvir Teyaretiyel İslamiye fi Kurdistan'il Irak, 2. Baskı, Merkez el Mesbar lil Diraset vel Buhus, 2011.
33. Şoreş, Sami, Da'vet'el İslah ve Fetavi'l Unuf: İslami'l Siyasi fi Kurdistan'i'l Irak, 2. Baskı, Merkez el Mesbar lil Diraset vel Buhus, 2011.
34. Taylor & Francis Group, The Middle East and North Africa 2004, 1st Edition, Europa Publications, 2003.

Görüşme

1. Cemal Yahya Ali, Kürdistan İslami Birlik Partisi Duhok Kurucularından, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok 2015, (26.12.2015).
2. Dindar Necmaan Şefik Doski, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Eski Bağdat Parlamentosu Bakanı, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015).
3. Dr. Kurdistan Amîdi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Kadınlar Birimi Üyesi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, 2015, (31.12.2015).
4. Ebubekir Heledny, Kurdistan İslami Birlik Partisi Parlamento Grup Başkanı, Kürdistan İslami Birlik Partisi Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015).
5. Halil İbrahim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Dış İlişkiler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi" Hakkında Yaptığımız Görüşme, Erbil 2015, (29.12.2015).
6. İdris Gazi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Behdinan bölgesi Kültürel İşler Sorumlusu, "Kürdistan İslami Birlik Partisi» Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015).
7. İsmail Revendi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Duhok Liderlerinden, "Kürdistan İslami Birlik Partisi» Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (26.12.2015).

8. Mustafa Abdullah, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Genel Teşkilat sorumlusu, “Kürdistan İslami Birlik Partisi” Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015).
9. Nask Tofiq Abdülkerim, Kürdistan İslami Birlik Partisi Kadın Meslekleri ve Kuruluşları sorumlusu, “Kürdistan İslami Birlik Partisi” Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye, (31.12.2015).
10. Nasreddin Sindi, Kürdistan İslami Birlik Partisi Başkanlık Üyesi ve Tartışmalı Bölgelerden Sorumlu Komisyon Başkanı, “140.Madde ve Tartışmalı Bölgeler Hakkında Yaptığımız Görüşme”, 2016, (12.3.2016).
11. Said Ali Ebu, Kürdistan İslami Birlik Partisi Siyasi Büro Üyesi ve Behdinan Bölgesi Sorumlusu” “Kürdistan İslami Birlik Partisi” Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015 (27.12.2015).
12. Selahaddin Muhammed Bahaeddin, Kürdistan İslami Birlik Partisi Eski Lideri, “Kürdistan İslami Birlik Partisi” Hakkında Yaptığımız Görüşme, Süleymaniye 2015, (31.12.2015).
13. Siham Omer Kadir, Kürdistan İslami Birlik Partisi Kürdistan Parlamentosu Parlamenti, Kürdistan İslami Birlik Partisi Hakkında Yaptığımız Görüşme, Duhok, 2015, (27.12.2015).

İNTERNET

1. Ansar al-Islam, <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/13#note6>, Erişim Tarihi: 16.3.2016.
2. Attack KIU political and media offices, <http://www.kurdiu.org/en/hawal/?pageid=91438>, Erişim Tarihi: 7.02.2016.
3. Barzani Diyarbakır ziyaretini anlattı, <http://www.hurriyet.com.tr/barzani-diyarbakir-ziyaretini-anlattı-25165166>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.
4. BAŞKANLIK KRİZİ, <http://rudaw.net/turkish/kurdistan/160120165>, Erişim Tarihi: 29.2.2016.
5. Cemaat’u Da’ ve ve İslah, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=%D9%88%D8%A7%D9%82%D8%B9_%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D9%83%D8%A7%D8%AA_%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%8A%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%86%D9%8A%D8%A9_%D9%81%D9%8A_%D8%A5%D9%8A%D8%B1%D8%A7%D9%86 Erişim Tarihi, 26.1.2016.
6. Contemporary history, <http://cabinet.gov.krd/p/p.aspx?l=12&p=216>, Erişim Tarihi: 20.3.2016
7. Contemporary history, <http://cabinet.gov.krd/p/page.aspx?l=12&s=050000&r=306&p=216>, Erişim Tarihi: 15.3.2016.
8. Cumhuriyet Döneminde Kurulan İlk Legal Kürt Örgütü: DDKO, <http://www.nasname.com/a/cumhuriyet-doneminde-kurulan-ilk-legal-kurt-orgutu-ddko>, Erişim Tarihi: 14.3.2016.
9. Diyarbakır’da ‘Demokratik İslam Kongresi’, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/05/140510_kongre_diyarbakir, Erişim Tarihi: 16.3.2016.
10. Dr. Abdul Rahman Ghassemlou, <http://pdki.org/english/dr-abdul-rahman-ghassemlou/>, Erişim Tarihi: 14.3.2016.
11. Election campaigns being in earnest in Kurdistan, <http://www.kurdishglobe.net/displayArticle.jsp?id=AA28168935423111DA73DDA49A30FCE6>, Erişim Tarihi: 8.02.2016

Erişim Tarihi: 2.02.2016.

12. Genç Birikim Dergisi, “Dr. Musenna Emin ile Röportaj, YEGİRTU-İ İSLAM-İ KÜRDİSTAN (KÜRDİSTAN İSLAM BİRLİĞİ) DIŞ İLİŞKİLER SORUMLUSU”16 Mayıs, 2013, <http://www.gençbirikim.net/dr-musenna-ile-roportaj/> Erişim: 24-1-2016.
13. Genç Birikim Dergisi, “Dr. Musenna Emin ile Röportaj, YEGİRTU-İ İSLAM-İ KÜRDİSTAN (KÜRDİSTAN İSLAM BİRLİĞİ) DIŞ İLİŞKİLER SORUMLUSU”16 Mayıs, 2013, <http://www.gençbirikim.net/dr-musenna-ile-roportaj/> Erişim: 24-1-2016.
14. GENERAL INFORMATION ABOUT KDP, <http://www.kdp.se/?do=what>, Erişim Tarihi: 22.3.2016.
15. GENOCIDE IN IRAQ: The Anfal Campaign, <https://www.hrw.org/reports/1993/iraqanfal/ANFALINT.htm>, Erişim Tarihi: 15.3.2016.
16. Gorran Değişim Hareketi, <https://www.gorran.net/Content.aspx?LinkID=112&Action=2>, Erişim Tarihi: 29.2.2016.
17. Güney Kürdistan’ın %96’sı Peşmerge Güçleri’nde!, <http://rudaw.net/turkish/interview/21122015>, Erişim Tarihi: 12.3.2016.
18. Hawrami in Europe for KDP election campaign, <http://fr.kdp.info/a/d.aspx?l=12&a=36800>, Erişim Tarihi: 29.2.2016.
19. HDP 1 milyon oy kaybetti, <http://www.cnnturk.com/turkiye/hdp-1-milyon-oy-kaybetti>, Erişim Tarihi: 15.3.2016.
20. History of the Kurdistan Parliament, <http://cabinet.gov.krd/p/p.aspx?l=12&p=229>, Erişim Tarihi: 6.02.2016.
21. IHEC announced final results of Iraq’s Kurdistan Parliamentary elections 2013, <http://ekurd.net/mismas/articles/misc2013/10/state7369.htm>, Erişim Tarihi: 29.2.2016.
22. Iraq: Sulaymaniyah Governnorate assessment report, <http://reliefweb.int/report/iraq/iraq-sulaymaniyah-governnorate-assessment-report>, Erişim Tarihi: 6.02.2016.
23. Iraq’s Islamist Kurds under fire from both sides of the war, <http://www.thenational.ae/world/middle-east/iraqs-islamist-kurds-under-fire-from-both-sides-of-the-war>, Erişim Tarihi: 29.2.2016.
24. Islamic Group of Kurdistan, http://kindle.worldlibrary.net/articles/Islamic_Group_of_Kurdistan, Erişim Tarihi: 28.02.2016.
25. Islamic Movement of Kurdistan, <https://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/25>, Erişim Tarihi: 25.3.2016.
26. İran’dan Kürdistan’a flaş teklif! <http://rudaw.net/turkish/business/09032016>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.
27. Karadağı: “İŞİD değil Peşmerge şehit olur”, <http://rudaw.net/turkish/interview/24102014>, Erişim Tarihi: 19.2.2016.
28. Komall, <http://rudaw.net/english/kurdistan/elections/parties>, Erişim Tarihi: 25.3.2016.
29. KRG: Kurdistan Regional Government, <http://thekurdishproject.org/history-and-culture/kurdish-democracy/kr-g-kurdistan-regional-government/>, Erişim Tarihi: 20.3.2016.
30. Kurdistan Democratic Party (KDP), <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/kdp.htm> Erişim Tarihi: 4.02.2016.

31. Kurdistan Democratic Party of Syria, <https://www.pdk-s.com/a/>, Erişim Tarihi: 13.3.2016.
32. Kurdistan Islamic Union, <http://www.kurdiu.org/details.php?section=interview&lang=3&id=4>.
33. Kurdistan Regional Government, <http://dfr.gov.krd/p/p.aspx?p=88&l=12&s=030400&r=403>, Erişim Tarihi: 20.3.2016.
34. Kurdistan's geography and climate, <http://cabinet.gov.krd/p/page.aspx?l=12&s=050000&r=303&p=213>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.
35. Kürdistan Seçimlerini İzleme Raporu, <http://www.ankawa.com/forum/index.php/topic,700881.msg6111953.html#msg6111953>, Erişim Tarihi: 29.2.2016.
36. Kürt Hareketinin Geçmişine Kısa Bir Bakış, <http://www.zazaki.de/zazakide/s-cengiz/kurthareketi.htm>, Erişim Tarihi: 14.3.2016.
37. Mario Fumerton, Wladimir van Wilgenburg, Kurdistan's Political Armies: The Challenge of Unifying the Peshmerga Forces, <http://carnegieendowment.org/2015/12/16/kurdistan-s-political-armies-challenge-of-unifying-peshmerga-forces/ilqd>, Erişim Tarihi: 9.02.2016.
38. Martin, Patrick, Political Crisis in Iraqi Kurdistan Escalates into Violence, <http://iswresearch.blogspot.com/2015/10/political-crisis-in-iraqi-kurdistan.html>, Erişim Tarihi: 9.02.2016.
39. Mullah Krekar, <http://www.thefamouspeople.com/profiles/mullah-krekar-5991.php>, Erişim Tarihi: 16.3.2016.
40. Mustafa Meşur, <http://www.aljazeera.net/encyclopedia/icons/2014/11/6/%D9%85%D8%B5%D8%B7%D9%81%D9%89-%D9%85%D8%B4%D9%87%D9%88%D8%B1> Erişim Tarihi:26.1.2016.
41. Number of Refugees in Kurdistan: 1.4m, <http://rudaw.net/english/kurdistan/01092014>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.
42. Patriotic Union of Kurdistan, <http://www.aha.ru/~said/puk.htm>, Erişim Tarihi: 24.3.2016.
43. Prof. Dr. Ali Karadaği: http://qaradaghi.com/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=4, Erişim Tarihi: 20.2.2016.
44. Profile: Patriotic Union of Kurdistan (PUK), http://news.bbc.co.uk/2/hi/not_in_website/syndication/monitoring/media_reports/2588601.stm, Erişim Tarihi: 24.3.2016.
45. PUK: Patriotic Union of Kurdistan, <http://thekurdishproject.org/history-and-culture/kurdish-nationalism/puk-patriotic-union-of-kurdistan/>, Erişim Tarihi: 24.3.2016.
46. PUK: Patriotic Union of Kurdistan, <http://thekurdishproject.org/history-and-culture/kurdish-nationalism/puk-patriotic-union-of-kurdistan/> Erişim Tarihi: 24.3.2016.
47. Q&A: Elections in Iraqi Kurdistan, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-24107071> , Erişim Tarihi: 8.02.2016.
48. Rabıtu'l İslamiyye'l Kurdiyye, http://ar.iklcharity.org/2015/02/blog-post_53.html#more Erişim: 29.1.2016.
49. Romano, David, An Outline of Kurdish Islamist Groups in Iraq, http://www.jamestown.org/uploads/media/Jamestown-RomanoIraqiKurds_01.pdf Erişim Tarihi, 26.1.2016.
50. Sermons spark riots in Iraqi Kurdish city, <http://usatoday30.usatoday.com/news/world/story/2011-12-03/riot-zahko-iraq/51611328/1>, Erişim Tarihi: 7.02.2016.

51. Set fired KIU brueo, <http://www.kurdiu.org/en/hawal/?pageid=91213>, Erişim Tarihi: 7.02.2016.
52. Sunni school under scrutiny in Iranian Kurdistan, <http://rudaw.net/english/middleeast/iran/23102014>, Erişim Tarihi: 14.3.2016.
53. SYRIA THE SILENCE KURDS, <https://www.hrw.org/reports/1996/Syria.htm>, Erişim Tarihi: 15.3.2016.
54. Teyar'et Tu'elf el-Hareket'el İslamiyye fi Kurdistan'il Irak, <http://archive.aawsat.com/details.asp?article=119570&issueno=8668#.Vq0F-Fn7M-0> Erişim Tarihi, 30.01.2016.
55. The Change Movement (GORRAN), <https://www.gorran.net/En/Default.aspx>, Erişim Tarihi: 24.3.2016.
56. The Democratic Party of Iranian Kurdistan (PDKI), <http://pdki.org/english/about/>, Erişim Tarihi: 13.3.2016.
57. The Future of Kirkuk A Roadmap for Resolving the Status of the Governorate, <http://www.meri-k.org/wp-content/uploads/2015/09/The-Future-of-Kirkuk-A-Roadmap-for-Resolving-the-Status-of-the-Province-English.pdf>, Erişim Tarihi: 12.3.2016.
58. The Kurdistan Region in Brief, <http://cabinet.gov.krd/p/page.aspx?l=12&s=050000&r=300&p=210> Erişim Tarihi: 20.3.2016.
59. The people of the Kurdistan Region, <http://cabinet.gov.krd/p/page.aspx?l=12&s=050000&r=304&p=214>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.
60. TÜRKİYE-KUZEY IRAK İLİŞKİLERİ VE EKONOMİK YANSIMALARI, <http://www.kto.org.tr/d/file/turkiye-%E2%80%93kuzey-irak-iliskileri-ve-ekonomik-yansimalari.pdf>, Erişim Tarihi: 21.3.2016.
61. US names 'coalition of the willing', <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/2862343.stm>, Erişim Tarihi: 9.02.2016.